

ЗМІСТ

Педагогіка школи

<i>Виховання громадянина, патріота України</i> <i>Віртуальний круглий стіл. Державницька позиція громадянина України: славетні українці і сучасність.</i> 4
<i>Володимир Пастухов. Діалог з Тарасом.</i> Державно-правовий аспект 4
<i>Георгій Філіпчук. Буковинський організатор освіти про значимість рідної школи</i> 6
<i>Ольга Виговська. Громадянське суспільство починається зі школи: правило без винятку</i> 8
<i>Реформуємо школу</i> <i>Світлана Капранова. Інтернет-центри: портрет у бібліотечному інтер'єрі</i> 10
<i>Становлення педагогічних бібліотек</i> <i>Ірина Хемчян, Василь Деревінський. Освітні бібліотеки у становленні національної школи.</i> 15
<i>Дослідження. Досвід. Впровадження. Розповсюдження</i> <i>Микола Левишин, Юрій Прохур, Ренат Різняк, Тетяна Фурсикова. Шляхи реалізації інтеграційного підходу як чинника особистісно-орієнтованого навчання</i> 19
<i>Наталія Граненко. Поточне або тематичне оцінювання: що підказує європейський досвід?</i> 22
<i>Валерій Федоренко. Гендерне мовознавство.</i> 26
<i>Валентина Дзябенко, Галина Ковганич. Виховання культури миру: цінності та служіння суспільству</i> 28
<i>Ідеї гуманізації у педагогічній спадщині Володимира Короленка, Антона Макаренка, Василя Сухомлинського: міжнародна конференція у Полтавському педагогічному університеті імені В.Г. Короленка.</i> 34
<i>Врзі 1. Володимир Моргуєн. Два роки українці збираються, а всі призи забирають росіяни.</i> 35
<i>Врзі 2. Фоторепортаж міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища».</i> . . 39

Управління школою

<i>Підготовка педагогічних кадрів</i> <i>Михайло Степко. Українська освіта в Болонському процесі: досвід, перспективи</i> 42
<i>Володимир Бондар. Болонська конвенція: підготовка вчителя початкової школи</i> 48
<i>Круглий стіл. Учитель початкової школи очима професіоналів</i> 54
<i>Наталія Муранова. Система «Авіакосмічний ліцей – Національний авіаційний університет»: організація допрофесійної підготовки ліцеїстів</i> 60
<i>Людмила Сніцар. Філософія у післядипломній освіті педагогів</i> 64
<i>Юрій Шукевич. Профілізація освіти у фінансовому ліцеї.</i> . . 69
<i>Віртуальний полілог. Шведська школа менеджерів: спільний проект.</i> 72
<i>Ольга Виговська. «Демократія» по-шведські</i> 72
<i>Сергій Романовський. Реалізація змісту та методів навчання в ліцеї «Інтелект»</i> 76

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ ДЛЯ КЕРІВНИКІВ
ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004, р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК

Постанова Президії

БАК

У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року

Голова Редакційної ради
Василь КРЕМЕНЬ

Головний редактор
Ольга ВИГОВСЬКА

Літературна редакція
та коректура:
Олег БАКУН
Юлія КРИЦЬКА
Валерій ФЕДОРЕНКО

Верстка
Владислав ЗАХАРЕНКО

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

Фотокореспондент
Наталія БОЙКО

Адреса редакції

01033, Київ-33, а/с 116;
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Тел.: 8 (044) 244-09-09
E-mail: director@oldbank.com

© О. Виговська, ідея та концепція
© О. Виговський, дизайн та оформлення
© «Директор школи, ліцею, гімназії», 2003

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ВИДАВНИЦТВО
«ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»
ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Члени Редакційної ради

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Марія **БАРНА**
Іван **БЕХ**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Борис **ГАДЗЕЦЬКИЙ**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Лідія **ДАНИЛЕНКО**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Володимир **ДОВГОПОЛИЙ**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Олександр **ДУСАВИЦЬКИЙ**
Ольга **ЗАЙЧЕНКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Людмила **КАЛІНІНА**
Юрій **КУЗНЕЦОВ**
Василь **МАДЗИГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАНИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Григорій **НАУМЕНКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Оксана **ПЕЧУРА**
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Володимир **СКИБА**
Анатолій **СОЛОГУБ**
Юрій **ТРОФИМОВ**
Геннадій **ФЕДОРОВ**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Микола Кот. Менеджер правової освіти: про Богдана Андрушишина..	84
Олег Бакун. Ще раз про демократію.	89
Ірина Барматова. Школа для всіх	90
Оксана Белкіна. Бачу ціль	93
Візитки кийвських шкіл-учасниць проекту: Наталія Лазебник. Школа – найулюбленіше місце для кожного	97
Ігор Васильченко. Початкова школа “Екологія і культура”.	99
Олександр Юрко. Акорди творчості: школа з піснею переплелись.	101
Микола Клименко. На виконання Закону України “Про загальну середню освіту”	104
Наказ МОН України та Міністерства у справах сім’ї, дітей та молоді від 21.09.2004, № 747/460	105
Збірник нормативно-правових документів “Загальна середня освіта”	105
Бібліографічний показчик статей журналу «Директор школи, ліцею, гімназії» за 2004, рік.	102
“Свій до свого по своє!”.	112
Восьма Міжнародна виставка навчальних закладів “Сучасна освіта в Україні – 2005”	47
Інтернет для закладів освіти	71
Музей українознавства ліцею “Інтелект”	3-я сторінка обкладинки
Меблі Коломийського заводу “Прут” – школам України	4-а сторінка обкладинки

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 3 від 29.10.2004, р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ «ДИРЕКТОР ШКОЛИ, ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ»

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису «Директор школи, ліцею, гімназії» (ніде раніше не друкovanі і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКу до наукових праць.

2. Редакція лишає за собою право скорочувати, редагувати статті, а також вносити зміни в назву.

3. За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.

4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на дискетах 3,5”.

Електронна пошта редакції: director@oldbank.com
Адреси редакції: 01033, м. Київ, а/с 116; 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6

5. Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.

6. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжується авторською довідкою (вказати повне ім’я, по батькові та посаду), стислою анотацією.

Повний або частковий передрук матеріалів журналу «Директор школи, ліцею, гімназії» можливий лише за письмової згоди редакції.

Підписано до друку 29.11.2004.. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 7,5 умов. друк. арк. Наклад 5200

Передвидавнича підготовка:
Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004, р.
Друк: Акціонерне товариство «Книга». Зам. 4-306.

ПЕДАГОГІКА ШКОЛИ

*Людина створена для щастя,
як птах для польоту.*

Володимир Короленко

*Біля межі,
за якою починається дитячий вік,
повинен панувати єдиний для всіх*

**ЗАКОН
ЛЮДЯНОЇ ВЗАЄМНОСТІ**

ДІАЛОГ З ТАРАСОМ. ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У цьому році минуло 190 років від дня народження Тараса Шевченка. Все прогресивне людство вшанувало пам'ять великого українського пророка, революціонера, який активно і безкомпромісно боровся за повалення кріпацтва і царизму в Росії. Зокрема він писав:

*А щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить;*

*Та добре вигострить сокиру-
Тай заходиться вже будить.*

Це суть всього його недовгого мучиницького, але світлого життя – “якби кайдани перегризти”. Він як би за формою (ім'я Тарас в перекладі з грецької – “бунтівник”), і за змістом – революціонер.

**Володимир
ПАСТУХОВ**

Завідувач кафедри
Академії адвокатури
України, професор

Президент США Ліндон Б. Джонсон з приводу встановлення статуї Шевченку у Вашингтоні у спеціальному посланні писав: “Він був більше, як українець – він був державним мужем і громадянином світу. Він був більше, як поет – він був хоробрим воїновником за права і волю людей. Його поезія – з народу й для народу. Статую Шевченку поставлено, щоб вона всім живим і тим, хто прийде після нас, нагадувала про його велич”. **Він жив, творив, боровся, щоб “Святу правду возвестить!” Його творчість, пророчість, геніальність живі, дієві і сьогодні.**

Тепер Тарас Шевченко має велику славу і шану не тільки в українського народу, а й у народів інших країн. Його твори перекладено на мови багатьох народів. Йому споруджено пам'ятники в багатьох країнах світу. Панас Мирний писав, що “Шевченкова слава все більше і більше зростатиме. Це вже не Кобзар, що виспівує долю рідного народу, а український пророк, що проповідує людям любов, правду та братерство”.

Як потрібен Тарас Шевченко нам тепер, щоб “святої сили – людське серце пробивать”. Щоб подивився сьогодні на Україну “суверенну, незалежну, демократичну, соціальну, правову державу” і ще раз сказав:

*Доборолась Україна
До самого краю,
Гріше ляха свої діти
Й розпинають.*

Ще й як розпинають: “Загребуше рвали й крали від ракет, ікон – і до сапи” – пише наш сучасник, поет, академік, народний депутат України Борис Олійник. І розікрали... Тепер Україна через невизначеність своєї політики залишилась позаду Європи майже за всіма економічними і соціальними показниками, а відтак: убогість, хвороби, смертність, злочинність, корупція, падіння духовності та моралі, безпритульність і бездоглядність дітей, які тисячами блукають вулицями в пошуках порятунку від голоду тощо.

У новітньому вірші Борис Олійник влучно і об'єктивно змальовує суть сьогодення України. У вірші “Гуляє панство” він пише:

*Над Україною “во врем'я
люте”*

*Новітні владоможці
України*

*Жирують —
аж вгинається земля.
І в чашах яро багрянють вина:
Гуляє панство!
На... крові гуля.*

Про яку дівість держави і права можна вести мову, коли **Основний Закон — Конституція України** не виконується?! Наприклад, **ст. 3** проголошує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. **Ст. 5** зазначає, що носієм суверенітету і **єдиним джерелом влади в Україні є народ**.

Про яку дівість Конституції України може йти мова, коли більше **10-и мільйонів** її громадян *їдуть “на чужину шукати доброго добра?”* А вкрай низькі зарплати і пенсії, а окрадення громадян шляхом приватизації державного майна, неповнення заощаджень, а так звані безоплатні медицина і вища освіта? За роки незалежності України її населення скоротилось на **п'ять мільйонів чоловік** тощо. Ось що принесла Україні так звана “ринкова економіка” — розвал економіки і соціальної сфери, розграбування нажитого і збудованого народом між “новими українцями-олігархами”, а відтак — зубожіння народу. Сьогодні **97%** українців проживають за межею бідності, життєвий рівень є одним з найнижчих у Європі. Маємо тепер, Тарасе Григоровичу, доморошених “нових українців”, олігархів-алігаторів, магнатів-феодалів, різних богообраних “можних світу сього”, які не сіявши, збирають, а скоро, мабуть, з'являться ще й землевласники-кріпосники, а відповідно і кріпаки. Наче повертаємось до Твоїх часів. Все це зло і кривда агонізуючого режиму.

У той же час Конституція України (ст. 102) зазначає: “Президент України є гарантом додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина”. А Президент напередодні 10-ця незалежності України видав указ про боротьбу з бідністю в Україні... Доборались...

Прийди, Тарасе Григоровичу, і допоможи тому, що не однаково Тобі, “як Україну злії люде присплять, лукаві. І в огні її окрадену збудять...ох, не однаково мені” — Тобі.

Тарасе Григоровичу! Пророче наш!
Прийди і подивись: все, про що Ти писав, сьогодні відбувається в “ринковій Україні”: “**На нашій славній Україні, на нашій — не своїй землі**...” І землею, всім даною і сердешним людом” торгують, а “...голод стогне на селі”, “...А той, щедрий та розкішний все храми мурує”. “**А правда наша п'яна спить**”; “**От така-то наша слава, слава України**”.

“Ой Батьку, Батьку! Коли б зараз ти устав з могили, ти б, мабуть, не захотів жити і однієї хвилини. Як тяжко тепер жити на світі, тяжче, ніж було колись при тобі, Батьку. Провіщувана тобою, Батьку, свобода наступила, але цю свободу не всі сини України зрозуміли. Сини України одного батька розрізались і тепер один другого готовий з'їсти, а за віщо, спитай їх, то вони відповідають — за те, що він або большевик, або українець, а далі дійде, що будуть бити один одного. Як Ви спитаєтесь, то одвітять Вам, що за те, що живе на світі...” *Ці рядки із Книги відвідувачів Тарасової гори за 1918 рік. А ніби сьогодні написані.*

А як же сьогодні стоять на сторожі прав і свобод громадян незалежної України держава і право? — “На всіх язиках все мовчить, бо благоденствує”, — писав Т. Шевченко.

Виступаючи на мітингу-реквіемі в Каневі 22 травня 2004 року Голова Верховної Ради України Володимир Литвин сказав: “З Шевченкових часів люди звикли бачити в державі гнобителя і визискувача, ворожу силу, що розкрадає народні багатства. Ми повинні докорінно змінити характер держави — не люди для держави, а держава для людей. Демократична держава має гарантувати своїм громадянам справедливу зарплату, гідну пенсію, здорове довкілля, доступну охорону здоров'я, особисту безпеку, майбутнє дітей через високоякісну освіту. Держава повинна підтримувати українську культуру і мову, розвиток науки, оберігати духовність. Тільки така держава стане державою народу — втіленням ідеалів і мрій Великого Кобзаря... Нам ще треба довго йти до Шевченка, до втілення його ідеалів на своїй землі... Демократію неможливо побудувати в країні жебраків. Заможний народ — основа демократії”.

Яка мораль — таке і право...

А як же “народ — єдине джерело влади в Україні”? Так, як і за Тараса Шевченка: “Мовчить собі, витріщивши очі!” Мовчить і запитує:

<i>Доки нам оті терпіти муки? Клан над кланом, Злодій на коні Бігаються земляки мої...</i>	<i>Пригадалось мовлене схидно... А чого дурні? Тому, що бідні А чого ж ми бідні? ...Та отож.</i>
--	--

Б. Олійник

¹ Із творів Т.Г. Шевченка

**Українці вже встали з колін.
— Про це на с. 8-9.**

Педагогіка
школи

БУКОВИНСЬКИЙ ОРГАНІЗАТОР ОСВІТИ ПРО ЗНАЧИМІСТЬ РІДНОЇ ШКОЛИ

Федькович успадкував від Шевченка усвідомлення значущості для свого народу рідної школи. У серпні 1868 року він пише: „У перше мені блиснула надія, **наші школи на народнім язичі основати**”. Ця „думка була справді розумна, — як зазначав О.Маковей, — і на тодішні часи на Буковині і в Галичині, незвичайно сміла”.

Проте, як згадував Федькович, цим блискучим задумам не судилося збутися. Адже як на Буковині, так і в Галичині **шкільна влада не бажала впроваджувати тоді ні народну українську мову, ні підручники, ні правопис**, який відстоював просвітитель за прикладом П. Куліша. У Чернівецькій консисторії засідали в той час ще більші „ігноранти” у справі народного шкільництва, як у Львові. Природно, що **сприяння у розвитку української справи з боку тодішньої неукраїнської влади не могло відбуватися. Дух вільнодумства**, яким було пройняте педагогічне просвітництво Ю.Федьковича, **абсолютно не вписувався** в канони тодішнього шкільництва.

Він пробуджував нечисельну українську інтелігенцію, на всіх рівнях доводив, що без розвитку народного шкільництва на Буковині на довгі літа зупиниться розумовий рівень українства. Моральна відповідальність, одержима праця, намагання у будь-який спосіб допомогти своєму народу зробили Ю.Федьковичу вели-

ку повагу серед людей і навіть його опонентів.

Як організатор повітової освіти, активно долучався він до підвищення серед буковинців авторитету знань, школи, вчителя. Часто критикував депутатів буковинського сейму (парламенту) за невміння розібратися в причинах апатії до школи з боку дітей. „Якби міністерство просвіти було подбало о те, — писав він у жовтні 1869 року, — щоби шкільні книжки були писані в язичі народнім та відповідали святоглядюві, потребам і життєвим обставинам народу, то були би школи досі, хоч під слабими учителями принесли інші плоди, а про неохоту не було би і бесіди. Коли необразований селянин школи не полюбить, за се вина лежить на самій школі, се є на безглуздох планах наукових і на ненародних учебниках” [1 с.394]. Ю.Федькович підкреслював особливу значущість для виховання і розвою шкільної справи принципів доступності, народності, культуро- і природовідповідності. Він гостро відчував ту несправедливість, коли мова, яка близька народу, духовно споріднена з ним, ігнорується у шкільній політиці.

Як і багато видатних європейських і вітчизняних просвітителів великий український буковинець вважав, що повнокровне життя і розвиток нації не можливі без рідної мови і рідної школи. Позитивно, що вже в наш час в українській педагогіці лише нещодавно з'явилося сокровене Федьковичеве слово про свою школу для українців:

**Георгій
ФІЛПЧУК**

Дійсний член АПН
України, доктор
педагогічних наук,
професор

Статтю подано
зі скороченнями

*Дитина без школи – що рільник
без поля,
Що рілья без плуга, що гола стола.
Дитина без школи – є віця без околу,
А риба в безводдю, а без цвіту пчолі...*

[2 с.270].

Світоглядні цінності у Федьковича не формувалися самі по собі, адже ще у 1834 році Маркіян Шашкевич на весь голос заявив про особливу **значущість для українців рідної мови**: "Не слід обмежуватися естетизацією мови, пишучи народною мовою повісті та вірші, але вживати її також дома, в родині, в школі і на кожному кроці, бо **нема потреби послуговуватися чужою**. Вона має просвіщати народ, з'єднати його, вернути Україні давню політичну силу. А по всій Україні доносилося могутнє і животворне слово Тараса Шевченка. Той рух зродив Федьковичеву пісню [4 с. 213]. І хоча **москвофіли і полонофіли** всіляко **гальмували** в освітній і просвітницькій сферах **уживання народної мови**, але **дедалі більше живі приклади кликали людей до свого рідного „Я”**. Заявивши, що народ – це наша сила і опертя, Федькович **дедалі більше сильніше писав, пропагував, переконував такою пишною, живою незрівнянної краси мовою**, що це не могло не спричинити творення морально-етичного, естетичного й інтелектуального потенціалу українського народу.

„Буковинський Кобзар” справді постає перед нами як **умілий організатор освіти, добрий знавець нужд і потреб тодішньої школи, учнів, учителів. Він усіяло намагався поправити важкі умови шкільного життя**. З особливою увагою ставився він до соціального і матеріального становища вчителя.

„Економічні обставини шкіл, – пише Ю.Федькович, – досить смутні. Громади **платять учителям мало і не в час**, так, що ті поневоли мусять оглядатися за іншими зарібками... **Простий парубок до коней не має чого завидувати такому учительеві”** [1 с. 398]. **Підвищення вчительської платні було для нього найголовнішим питанням**. Дбайливо і з повагою ставився до здібних учителів, захищаючи їх від сваволі й упередженості місцевих шкільних рад, інспекторів. У таких випадках він пропонував, що „ліпше здати учителів на їх власну чесність і амбіцію”, ніж непрофесійно їх контролювати.

„Кожда школа, – говорив він, – є завжди така, як її учитель; вона є його духовою фотографією”. Ю. Федькович часто досить гостро **піддавав критиці тих учителів, яких заповнили інтелектуальні лінощі**. Вважав, що не можна покладати надії на тих, які нічого не зробили і не роблять для здобуття більшої педагогічної освіти. Адже, за його словами **„курс в учительській семінарії – то ще не альфа і омега всякого педагогічного знання”**. „Ви ж повинні знати, – говорить Федькович, – що наука педагогіки і дидактики, як і всяка новітня наука, іде шодня вперед величезними кроками. А ви замість далі учитися, займаєте ся найчастіше зовсім чимсь іншим...” [1 с.407].

Разом з тим, **Ю.Федькович** був достатньо **толерантний та інтелігентний у стосунках із педагогами**. Він **радив місцевим інспекторам „порядних учителів не доглядати, а лише недбалих, тих, що крадуть дні”**. До дітей і вчителів був дуже ширий, **не приймав ніяких доносів на вчителів і не переслідував їх** /4.421/.

Звичайно, за інших умов його організаціїно-педагогічний хист міг приносити значно вагоміші результати. Тогочасні політичні, соціокультурні умови, бездержавність українців, соціально-економічний гніт і національна приниженість народу суттєво гальмували розвиток української народної освіти. Центральна і місцева влади ледь-ледь підтримували освіту, особливо серед трудового селянського люду. Більшість дітей і молоді була поза школою.

Через століття **Федькович** і надалі **залишатиметься для людей моральним законодавцем їхніх поведінкових норм**.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукіянович Д. Про Осипа – Юрія Федьковича. /Там само, С.167 – 215.
2. Лесин В.М. Юрій Федькович. – К.: Знання, 1984.– 48 с.
3. Юрій Федькович в розвідках і матеріалах. – К.: Держвидав художньої літератури, 1958. – 263 с.
4. Любар О.О., Стельмахович М.П., Федоренко Д.Т. Історія української школи і педагогіки. /За ред. О.О. Любара. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2003. – С. 270.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ПОЧИНАЄТЬСЯ ЗІ ШКОЛИ: ПРАВИЛО БЕЗ ВИНЯТКУ

Інтерв'ю головного редактора журналу Ольги Виговської з міністром освіти і науки України Василем Кременем та учасниками „помаранчевої революції”

– Останні події в Україні особливо гостро поставили перед нами питання моралі й духовності, патріотизму й відповідальності за все, що відбувається в державі. Вони також виявили великі прорахунки та недопрацювання сучасної школи, освіти в цілому. Що керівникам освітніх закладів слід виправити у своїй роботі, на що орієнтуватись у майбутньому?

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

Головний редактор журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент, кандидат педагогічних наук

Василь Кремень, міністр освіти і науки України.

Я погоджуюся з тим, що події останніх тижнів оголили ряд гострих проблем національної освіти, показали наші прорахунки, недогляди, недопрацювання. Хоча також слід сказати, що всі державні програми, концепції й документи у галузі освіти орієнтують сучасну школу на формування самодостатньої особистості, здатної самостійно мислити, аналізувати ситуацію та приймати свідомі рішення. Лише така особистість може бути свідомим учасником суспільно-політичних процесів. *Треба погодитися з твердженням про низьку*

якість сучасного патріотичного виховання – це гостро виявилось в подіях останніх днів, які збурили всю країну. Так, надто багато серед державних провідників виявилось людей, які власні інтереси й амбіції поставили над волею нації та інтересами держави. Саме українська інтелігенція, насамперед наше вчительство, має донести до широких кіл громадськості думку про велику небезпеку подібних ідей для України в цілому і кожного її громадянина зокрема, як на рівні загальнонаціональному, так і на рівні особистісному. Ми – єдиний народ, маємо шукати і знаходити те, що нас об'єднує, те, що робить нас єдиним народом – українцями.

– Чому луганчани обирають курс на Росію?

Олена Патока, голова кредитної спілки добробуту м. Сіверськодонецька Луганської області:

Це справа рук керівництва, яке сподівається у такий спосіб закрити свої кримінальні справи. Насправді широко вірять у це

лише половина народу. Дуже велика масована атака справляється на людей, їх переконують у тому, що всюди при владі – бандити, тоді вже краще за свого, ніж за чужого... А тут додайте ще підвищення пенсій, зарплати шахтарям. На жаль,

Мова йде не про те, щоб передбачити майбутнє, а про те, щоб творити його.
Дені де Ружмон

люди не розуміють, що їх просто використовують: свого часу — комуністи, зараз — олігархи, які рятують свої мільярди, кидаючи людям копійки, а люди вірять, що вони їхні благодійники. Це можна ще пояснити специфічним менталітетом Донбасу: після голодомору 33 року тут поселилися переважно росіяни...

— Як на Вашу думку, чи позначилася роль школи на розкольницьких настроях?

Мені соромно за багатьох учителів, які свідомо брали участь у виборчих фальсифікаціях, широкі агітували за кандидата, чия позиція орієнтована на розкол нашої держави. Як член виборчої комісії бачила все це на власні очі. Прикро, але я завжди вважала, що **13 школа** є демократичною, бо давно її знаю — у цій школі навчалися мої діти.

— Поставлю традиційне для нашої ментальності запитання: „Хто винен у цьому — керівники школи чи держави?“

Коли вчителі платять копійки, то щоб якось вижити, вони змушені заглядати у вічі багатеньким батькам. А ще у школах склалася така собі нова традиція: тягнути за вуха учня з багаті родини, бо за це вони добре приплачують — ось так корупція зайшла у школи.

— Наостанок, щоб Ви побажали директорам шкіл у новому 2005 році, куди їм вести молодь?

Щоб вони як інтелігенція, як думаючі люди переконали своє оточення у необхідності вибору демократичної системи, європейської, а не системи Кучми. Фактично *справа не у кандидатах, у двох системах!*

— Чому Ви тут, на майдані? Дехто каже, що вас просто сюди зігнали. Це Ваш свідомий вибір, чи Вас примусили?

Сергій Рубан, Олександр Меньшиков, студенти III курсу психолого-педагогічного факультету Полтавського педагогічного університету ім. В.Г. Короленка:

Ніхто не зігнав, за свої кошти вночі добиралися сюди донецьким автобусом, бо наш полтавський розвернули ще в Пирятині. Але ми прорвалися. У нас не було іншого вибору, добралися самохідно 8 чоловік.

— Що б Ви могли сказати донеччанам, луганчанам, кримчанам, які сьогодні кажуть, що наш напрям — на Росію, а з дядьком Семом не по дорозі.

Нам со всіми по дорозе, хто к нам лицом. Вы слышали про русский ОМОН, 800 человек, которые здесь в Киеве были с Крымскими нашивками? Это называется экспансией. Вот с ними нам не по дороге! А как Евросоюз, Америка за нас держится, вижу тут Германию, поляков, вижу с флагами поддержки молдаван, белорусов!

— А русского флага поддержки Вы не видели?

И русские флаги, мало, но есть. Русские тоже думающие люди, они тоже за свободу и демократию. И я считаю, что это правильно, вот с ними, с такими людьми, я иду обниматься.

Люди Донбасса, не бойтесь, Вам не будет хуже. Уверен, что их просто запугали: если они будут против Януковича, то их погоняют — у них и так, практически, ничего нет, все разграблено, а тогда вообще ничего не будет. Я уверен, что хуже им не будет, 100%.

— До конца стоять?

До конца, никто не сдвинется. Сколько надо, столько и будем.

— Вы довольны киевлянами?

Не ожидали такого, спасибо им и Вам!

Валерій Термяков, студент Одеської національної юридичної академії:

Я тут борюся за свою свободу й свої права, а потім й за свободу всієї України.

— Що б Ви побажали співвітчизникам із Луганська, Донецька, Криму та й Одеси?

Не боятися влади, як це є у моєму місті: більшість боїться виявляти свою думку, волю.

— Вони не вірять у перемогу народу?

Може й вірять, але бояться, що влада застосує сили проти них, та що почнется громадянська війна.

— Отакий стан у суспільстві (розкол, настрої федералізації) — чи не є це результатом роботи освітньої галузі?

Я не вважаю, що школи, університети якось впливають на те, що відбувається в Україні. У нас в академії завжди вчили обстоювати свою думку, так само і в школі.

— Чи може сьогоднішній учитель виховати самостійну, самодостатню молоду людину, людину нашої майбутньої?

Так треба ж самому такому бути, а таких мало...

— А скільки таких учителів, на Вашу думку?

Дуже мало, 1-2%.

О. Патока

ИНТЕРНЕТ-ЦЕНТРЫ: ПОРТРЕТ В БИБЛИОТЕЧ- НОМ ИНТЕРЬЕРЕ*

**Светлана
КАПРАНОВА**

Директор Централизованной библиотечной системы для детей г. Севастополя

Работа библиотек в сети Интернет – реальность сегодняшнего дня. Компьютер внедряется в жизнь библиотек, внося изменения и дополнения в их деятельность, превращая их в культурные и информационные центры. Качественное выполнение функций по обслуживанию пользователей в современных условиях невозможно без использования Интернета в библиотеках.

На детские годы приходится пик формирования интеллекта личности. Поэтому в детской библиотеке необходимо создавать Интернет-центры, которые с помощью информационных технологий могут предоставлять детям и подросткам ресурсы и поле деятельности, что дает им возможность увидеть свои перспективы, помочь осуществить переход от обучения к самостоятельному образованию. Интернет-центр помогает читателям искать и использовать информацию, что необходимо для развития личности в “век электронной культуры”. Библи-

отека, в которой создан Интернет-центр, бесплатно и оперативно обеспечивает своим пользователям право на получение информации.

Современная локальная компьютерная сеть, удалённый доступ к сети Интернет позволяют удовлетворять информационные потребности пользователей ЦБС. В настоящее время в детских библиотеках города имеются: **30** компьютеров, **5** принтеров, **3** сканера. Бесплатный доступ к Интернету библиотека имеет с 1998 года. С 1999 года мы имеем WEB-страничку, а с 2000 года – свой сайт. Информационную поддержку оказывает Благотворительный фонд пользователей компьютерной сети Интернет.

В Централизованной библиотечной системе для детей г. Севастополя **четыре Интернет-центра**: Интернет-центр “Уникум”, центр детской Интернет-журналистики “Контакт”, Интернет-центр IREX в Центральной детской библиотеке им. А.П. Гайдара и Интернет-центр в библиотеке-филиале № 14 “Дружбы народов”.

Интернет-центр “Уникум” существует третий год. За время деятельности состоялись презентации Интернет-центра “Уникум”, и Центра детской Интернет-журналистики “Контакт”, библиотечного сайта для ре-

В статье использованы материалы выступлений Тебенёвой И.А., Сальниковой Н.В. на X Международной конференции (Крым, 2003)

* Статтю подано мовою оригіналу

бят – читателей ЦБС, сотрудников и друзей библиотеки с участием СМИ города.

Мы записываем всех желающих. В секциях “Начинающий пользователь”, “Компьютерная графика”, “Internet-сервис” и “Web-дизайн” Интернет-центра “Уникум” получили базовые знания о ПК около 300 ребят в возрасте от 9 до 16 лет. Разработаны разноуровневые обучающие программы для детей.

Мы учим навигации в сети, стараемся заполнять время работы детей на ПК тем, что полезнее и важнее, чем бесцельные прогулки по сети. Всегда рядом находится библиотекарь, советчик и помощник, а иногда и контролёр. Мы следим за тем, чтобы Интернет использовался не для забавы и не во вред.

Группа обучаемых постоянно обновляется. Уже стало традицией заканчивать обучение ребят праздниками за сладким столом, где они обмениваются впечатлениями и высказывают пожелания на будущее, проводится ставшая традиционной викторина “Компьютерный Всезнайка”. Победителю вручается орден “Мистер Всезнайка”. Всем детям вручаются удостоверения “Другу Компьютошки”.

Сотрудники Интернет-центра совместно с юными помощниками создают, пополняют и обновляют библиотечный сайт. На нем вы найдете:

- Информацию о структуре и истории ЦБС для детей и ЦДБ имени А. Гайдара, библиотеках-филиалах;
- о партнёрах;
- в рубрике “Почитай-ка” – книги севастопольских писателей, краеведческие и экологические материалы;
- Web-страницы Интернет-центра “Уникум” и Центра детской Интернет-журналистики “Контакт”;
- Детскую электронную правовую библиотеку;
- информацию о конкурсах, проектах, творческих акциях;
- ссылки на полезные ресурсы сети Интернет;
- информацию писателей в электронном виде: Тамары Дьяченко “Тайна Фиолентовского грота”, Людмилы

Фроловой “Падение Херсонеса” и “Динька и Фин”, Людмилы Пивень “Ферма кентавров”;

- в разделе “Вам, коллеги” – виртуальный альманах “Библиопартнер”, информация о коллегах-партнерах из ЦДБ им. А.П. Гайдара города Симферополя.

Адрес сайта ЦБС для детей г. Севастополя: www.childlib.librarv.iuf.net, а также его можно найти на информационном портале “Севастополь” www.sevastopol.info

В отделе новых информационных технологий создан сектор “*Медиа-тека*”, интегрирующий возможности новых носителей информации в работу библиотеки, обеспечивающий комплексный характер информационного обслуживания пользователей. Понятие “*медиа*” охватывает информацию на любых носителях. Здесь она представлена в четырех видах: бумажном (книги и периодические издания), магнитном (видеокассеты), цифровом (компьютеры и программное обеспечение), телекоммуникативном (компьютерные сети).

Гордость медиатеки – собрание изданий на электронных носителях, помогающее освоить навыки работы в Internet: “Internet легко и просто!”, “Обучение: Работа с Internet”, “Интернет для библиотекарей”. Сегодня в ее фонде более 350 CD-ROM. *Первый пользователь был зарегистрирован 8 февраля 2002 года.* Работа ведется в режиме читального зала. Создано автоматизированное рабочее место обслуживания пользователей, программу написал наш инженер-программист Игорь Кравец.

Самая многочисленная группа – пользователи **10-16 лет**. Именно они наиболее заинтересованы в получении информации с помощью новых технологий. Потребность в наиболее полной и развернутой информации вызвана изменениями, произошедшими в школьной программе, расширением ее тематики и нехваткой документов, соответствующих новым запросам в традиционных библиотеках.

Мы стараемся удовлетворить лю-

бые информационные потребности маленьких и взрослых пользователей.

Результаты социологического опроса, проведенного членами ЦДИЖ “Контакт”: “О чем хотят читать современные подростки?” Было опрошено **546** подростков в возрасте от **12** до **15** лет. **36%** – мальчики, **64%** – девочки

Содержание бюллетеня строится в соответствии с полученными результатами. На его страницах можно найти информацию о событиях в городе, рубрики: “Библионовости”, “Знакомства”, “С первой парты”, “Новости кино”, “Новости в мире компьютерных игр”, “Мода”, “Мир звезд”. Один из выпусков был посвящен дню рождения Центральной детской библиотеки им. А. Гайдара.

В 2002 году в Центральной детской библиотеке им. А. Гайдара состоялось **открытие бесплатного, общедоступного Интернет-центра IREX/IATP-3**, с 2003 года – IATP-4 (5 рабочих мест). Между Библиоте-

кой и IREX осуществляются партнерские связи. Сотрудники библиотеки прошли обучение в Интернет-центре IREX. Проводится тренинг по основам работы на компьютере и в сети Интернет, по основам WEB-дизайна, созданию WEB-страниц. IREX осуществляет менеджмент проекта по работе Интернет-центра в филиале №14 (курс проектов “LEAP-II”). В ЦБС проведен семинар “Библиотека и INTERNET” с участием alumni IREX.

ЦТБ им. А. Гайдара приступила к реализации проекта “Создание корпоративного экологического портала “Экология. ЭкоТаврика. ЭкоЛогика”. По согласованию с руководством IREX для размещения портала выделено место на сервере, определен электронный адрес: **www.ekotavrika.iatp.org.ua**

Интернет-центр IREX регулярно организует чаты с другими центрами Украины, в которых мы участвуем как партнеры. Такое общение дает нам информацию, необходимую для работы, позволяет оперативно делиться новостями о жизни города, культуры, профессиональной сферы.

ЦБС для детей получила грант по итогам конкурса проектов “Интернет для читателей публичных библиотек” “LEAP-II” за проект “Центр открытого доступа к Internet в детской “Библиотеке Дружбы народов” (филиале №14). Конкурс проводился отделом науки, образования и культуры Посольства США в Украине.

Интересным в **работе Интернет-центра** является использование программы ICQ для общения читателей в реальном времени. Первые виртуальные встречи были посвящены обсуждению книги севастопольской писательницы Валентины Фроловой “Динька и Фин”. Херсонские и севастопольские ребята имели возможность задать Валентине Сергеевне вопросы, обменяться впечатлениями о прочитанном, просто познакомиться и подружиться. Эти контакты стали регулярными и очень нравятся нашим читателям. В одном из сеансов

О чем хотят читать современные подростки

принимали участие читатели-победители конкурса “Лето. Дети. Книга”. А при обсуждении темы “Энциклопедии в моей жизни” родилась идея создания проекта, название которому – “Аськины друзья” – нам подарил Игорь Торлин, заместитель директора по автоматизации Государственной библиотеки Украины для детей. Участниками проекта стали наши коллеги из разных городов Украины, России, Казахстана. Проект предполагает встречи в ICQ один раз в месяц с читателями разных детских библиотек: в Киеве, Херсоне, Николаеве, Львове, Москве, Санкт-Петербурге, Алма-Ате. Прошел цикл встреч: по творчеству Жюль Верна с участием читателей Центральной библиотеки и филиалов из Севастополя, читателей Херсонской и Львовской областных библиотек для детей; любителей фэнтези – Севастопольского клуба „Ильмарин”- читателей филиала №5 и Херсонской областной библиотеки для детей. Во время последнего сеанса от детей поступило предложение встретится в Севастополе и пообщаться. Опыт работы по проекту показал, что он востребован. Приглашаем присоединиться к реализации проекта „Аськины друзья” всех желающих!

Детская библиотека осваивает новые информационные технологии. Это привело к сотрудничеству с Центром технического творчества, в стенах которого располагается Малая академия наук и успешно работают различные секции, в том числе – “Программирование и вычислительной техники”. Наши читатели Максим Волков и Алексей Протас под руководством молодого, талантливого преподавателя Сергея Николаевича Пасеина написали компьютерные программы для внутреннего пользования в библиотеке: “База данных: ВУЗы Севастополя” и “Наблюдатель”, которая позволяет контролировать работу пользователей-детей Интернет-центра. Ребята представили блестяще выполненные программы, в которых учли все пожелания и

замечания работников библиотеки, и даже предложили свои оригинальные идеи. С помощью новых программ существенно упростился поиск необходимой информации, ребята порадовали своей эрудицией, великолепной технической подготовкой, нестандартным мышлением и умением принимать верные решения.

Центр детской Интернет-журналистики “Контакт” в Севастополе был создан в результате реализации проекта ГБУ (Киев) при грантовой поддержке Международного фонда “Відродження” (Венгрия, Будапешт). Тематика занятий в ЦДИЖ: “Знакомство с историей журналистики”, “Сайты для детей”, “ЭП. Поисковые системы. Информационные агентства”, “Интернет-журналистика. Публикации в Интернет” и т.д. Дети-журналисты участвуют в создании Межрегионального компьютерного альманаха “УМКА”. Юные писатели, поэты, публицисты Центра детской Интернет-журналистики осваивают основы журналистики. Третий год издается электронный журнал “ЮНГА.” (Юные ГАйдаровцы). Публицистические материалы, эссе, фотоэтюды о жизни города, школьного коллектива дают возможность увидеть действительность глазами детей и подростков.

Члены клуба решили издавать свою газету, и год назад вышел в свет первый номер информационного бюллетеня “Клуб Тинейджеров + Библиотека”, тиражом 1500 экземпляров. Бюллетень издается типографским способом, распространяется среди читателей библиотек. Перед тем, как его издавать, юные журналисты провели социологическое исследование среди своих сверстников.

В основе проекта – опыт работы филиала по программе “Дети и национальные культуры народов Крыма”, а затем – “Дети. Национальные культуры. Internet”. Приоритетное направление в работе библиотеки – полиэтническое воспитание читателей, которое осуществляется совместно с Ассоциацией национально-культурных обществ (АНКОС) г. Севастопо-

ля. Главная цель проекта – свободный доступ к мировым информационным ресурсам и создание собственных, отражающих историю и культуру разных народов. Девиз проекта – “Internet – средство межнационального общения”.

На средства гранта были приобретены 8 компьютеров, 2 принтера, сканер. Состоялись презентации: 21 ноября для детей и 5 декабря для взрослых пользователей – АНКОС, партнеров проекта и коллег, представителей депутата Верховной Рады Украины, городской и районной администраций, общественных организаций, СМИ. Была проведена пресс – конференция “*Рассказывают пользователи Интернет-центра*”.

Обучены сотрудники библиотеки (21 человек), проводится обучение пользователей по разноуровневым программам. Сотрудники Интернет-центра проводят экскурсии для читателей по Интернет-центру. Состоялись виртуальный конкурс творческих работ “Я люблю свой край” и обсуждение книги Джоан Роллинг “Гарри Поттер” в чате сайта www.harry-potter.narod.ru. Готовится фестиваль “*Возьмемся за руки, друзья!*” совместно с Республиканской крымско-татарской библиотекой им. И. Гаспринского.

С каждым годом увеличиваются информационные потребности читателей и с получением доступа к Интернету расширяются границы информационного поиска. Особенно активно используют информационные ресурсы глобальной сети пользователи старшего возраста: подбирают материалы для докладов, рефератов, сочинений. Ресурсами всемирной паутины постоянно пользуются представители Ассоциации национально-культурных обществ Севастополя: режиссер редакции крымско-татарского ТВ “Севастопольская волна” Айдер Мурадосилов, руководитель фольклорной студии “Арзу” Муслим Сеттаров и многие другие. А научный сотрудник Национального заповедника “Херсонес” И. Перова, которая

ведет лекторий “Древний Крым” с читателями 5-6 классов, находит для себя нужную информацию на сайтах музеев мира. С помощью Интернета стало возможным выполнение сложных запросов.

У филиала есть свой E-mail: shlib@libray.iuf.net, который позволяет держать связь с другими библиотеками. Создана собственная WEB-страничка www.friendlib.iuf.net, где можно найти сведения библиотеке. Создана БД “*Наш район*”, “АНКОС”, адресный каталог информационных ресурсов Интернета. Ведется работа по созданию сайта библиотеки “*Дружба без границ*”.

Перспективы развития Интернет-центра: создание виртуальной Малой академии народоведения “*История, культура, обычаи народов Крыма*”; электронных баз данных: “*Народы Крыма*”, “*Книжные дары Швеции*”, “*Редкие и ценные книги*”; виртуального журнала “*Веселочка*”. Проведение виртуальных конкурсов детских творческих работ, конференций в чатах. Участие в создании корпоративного информационного портала детских библиотек южного региона Украины “*Таврия*”.

С помощью современных технологий планируется выпуск виртуальных рекомендательных списков чтения “*Дружба без границ*”, “*В стране Интернет*”, *серии списков-закладок “Что читать о...”*.

Библиотека давно уже стала любимым местом работы и отдыха для ребят района, а с появлением компьютеров и Интернета они еще больше стремятся в библиотеку “*Дружбы народов*”.

Компьютерные технологии и Интернет прочно вошли в жизнь детских библиотек, что позволяет им быть настоящими информационными центрами.

Детские библиотеки Севастополя заняли свою нишу в системе информационного образования подрастающего поколения.

Мы готовы к сотрудничеству и новым проектам.

ОСВІТЯНСЬКІ БІБЛІОТЕКИ У СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Педагогіка

ШКОЛИ

Суспільство робить запит на особистість гармонійно розвинену, високоосвічену, високоерудовану, соціально активну, національно свідому, наділену високою громадською відповідальністю, духовними якостями, особистість, що є носієм кращих надбань вітчизняної і світової культури і здатна до саморозвитку і самовиховання.

Якнайповніше задоволення запитів суспільства у формуванні особистості громадянина залежить від ефективного функціонування сучасної школи (загальноосвітньої, професійної, вищої), усіх її структурних підрозділів, у тому числі й бібліотеки.

Освітня бібліотека має утвердитись як центр духовного становлення особистості, вона повинна максимально, при збереженні своїх специфічних функцій підпорядковувати свою діяльність навчально-виховному процесу освітнього закладу.

У нашій державі близько **22 тис.** освітніх бібліотек, що становить майже половину від усієї кількості державних бібліотек України (усіх **45 тис.**). Незважаючи на чисельність, ці бібліотеки не були до кінця 1990-х років об'єднані в єдину мережу. Це призводило до відсутності координованої системної діяльності, виз-

наченості функцій і завдань, тобто був відсутній безпосередній зв'язок між бібліотеками. З метою створення системної та результативної діяльності освітніх бібліотек Кабінет Міністрів України 30.X.1999 р. створив провідний координаційний науково-методичний центр – Державну науково-педагогічну бібліотеку України, важливими завданнями якої є розробка науково-теоретичних засад формування мережі освітніх бібліотек галузі та визначення місця цих книгозбірень у бібліотечній системі країни.

З огляду на це, Державна науково-педагогічна бібліотека розпочала здійснювати науково-дослідницьку роботу з вивчення історії створення, становлення і розвитку мережі освітніх бібліотек України (X–XX ст.). Науковим керівником цього проєкту є директор ДНПБ України *Павла Іванівна Рогова*.

Актуальність теми зумовлена завданнями творення системи національної освіти України, яка відповідала б сучасному світовому рівню, відродженню й розвитку культури та духовності України, що вимагає сутте-

Ірина ХЕМЧЯН

Завідувачка відділу наукового і прикладного бібліотекознавства ДНПБ України

Василь ДЕРЕВІНСЬКИЙ

Співробітник ДНПБ України, кандидат історичних наук

Становлення
мережі
освітніх
бібліотек

Директор школи, ліцею, гімназії № 6/2004,

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Головна мета дослідження полягає в пошуковій відповіді на проблемне питання: **якою повинна бути сучасна освітянська бібліотека**, її роль і місце в умовах радикальних змін у соціокультурній сфері суспільства, переоцінки цінностей та зростання впливу на розвиток людини інформаційних технологій і загальних досягнень науково-технічного прогресу. Пошук відповіді на зазначене питання та досягнення мети будуться на дослідженні джерел та тенденцій становлення й розвитку освітянських бібліотек у контексті історико-культурного та освітнього процесів в Україні; розкритті ролі цих бібліотек у соціокультурній сфері та їхнього значення в розвитку вітчизняної освіти і бібліотечної справи і в прикладному плані – визначення шляхів і можливостей використання набутого досвіду в практиці роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки та інших бібліотек освітянської мережі.

Поставлена мета зумовила завдання науково-дослідної роботи:

- виявити комплексну джерельну базу вивчення історії освітянських бібліотек України шляхом аналізу архівних та літературних джерел;
- з'ясувати передумови створення освітянських бібліотек України;
- визначити основні періоди історії розвитку освітянських книгозбірень;
- проаналізувати основні напрями діяльності педагогічних бібліотек;
- визначити соціокультурне призначення і функції освітянських бібліотек України;
- виокремити особливості освітянських бібліотек у структурі галузевих бібліотек;
- обґрунтувати як самостійний вид у бібліотечній технології бібліотеки освітянської мережі (науковій типології або класифікації бібліотек, профільованих фондів тощо);
- встановити механізми взаємозв'язку науково-педагогічних бібліотек і бібліотек навчальних закладів та їхній взаємовплив на вирішення освітянських проблем сучасного буття;
- визначити шляхи інформатизації бібліотек освітянської мережі та входження їхніх ресурсів у світовий інформаційний простір.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше проводиться реконструкція процесу становлення та розвитку освітянських бібліотек України в історичному контексті, до наукового обігу буде залучено значну кількість невідомих та мало-відомих архівних документів, буде встановлено функції та соціальне призначення освітянських бібліотек України та напрями їхньої діяльності.

Практичне значення наукового дослідження полягає в тому, що отримані результати є невід'ємною складовою історії національної педагогіки, освіти та бібліотечної справи, які будуть використовуватися в організації діяльності мережі освітянських бібліотек України. Дослідження сприятиме підготовці комплексної праці з історії бібліотечної справи, відкриттю нових сторінок в історії педагогіки України, може бути використане при викладанні навчальних курсів “Історія бібліотечної справи”, “Історія української культури”.

вих змін в інформаційному забезпеченні освітянської галузі. Невідповідність між потребами педагогічної науки і практики та системою поглядів стосовно ефективного її бібліотечно-інформаційного забезпечення мережею освітянських бібліотек створює протиріччя, що спонукає до запланованого дослідження, у якому поєднуються історична, педагогічна та бібліотечна проблематика.

Науково-теоретичне обґрунтування діяльності освітянських бібліотек як особливого виду серед книгозбірень України зумовило необхідність вивчення основних етапів становлення та розвитку освітянських книгозбірень, покликаних задовольняти фундаментальні фахові потреби тих, хто вчить, і тих, хто буде в майбутньому навчати. Розглядаючи сьогодні вчительство як основну рушійну силу відродження національної школи, а освітянські бібліотеки – як інформаційний ресурс, покликаний забезпечувати фахові потреби вчителя, процес професійного самовизначення, розвиток педагогічної науки та практики, **постаємо перед потребою проаналізувати становлення і розвиток освітянських бібліотек України.** Незважаючи на багатовіковий досвід функціонування освітянських бібліотек, у сучасній Україні не досліджено основні етапи їхнього становлення та розвитку, мережу та книжкові фонди, відсутні законодавчі акти і нормативно-правова документація, науково-теоретичне обґрунтування мережі освітянських бібліотек.

Науково-дослідницьку роботу *“Створення, становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X-XX ст.)”* передбачено здійснювати *в три етапи*. *Перший* – підготовчий етап проведено в 2001 р. На цьому етапі було створено інформаційну базу даних, розроблено програму дослідження. Зараз триває *другий етап* дослідження (див. вріз). На цьому етапі виявляються і вивчаються архівні та літературні джерела з історії конкретних бібліотек, проводиться підготовка виступів на науково-практичних конференціях, здійснюється написання статей з цієї тематики. *Третій, останній, етап* науково-дослідної роботи характеризується оформленням та впровадженням результатів дослідження в практичну діяльність. На цей етап заплановано провести науково-практичну конференцію з досліджуваної проблематики, розробити відповідні рекомендації. Крім того, буде підготовлено та видано *науковий збірник “Історія освітянських бібліотек України”*.

Науково-дослідну роботу проводить колектив Державної науково-педагогічної бібліотеки України, а також усі зацікавлені працівники українських освітянських бібліотек. Завдяки такій плідній співпраці до ДНПБ України надійшли численні нариси бібліотекарів про історію власної бібліотеки з різних областей України. У дослідницькій діяльності взяли участь бібліотекарі не лише шкіл, а й ПТУ, технікумів, інститутів, університетів, академій.

Варто відзначити, що найактивніше було проведено дослідницьку роботу з вивчення історії освітянських бібліотек у *Сумській області (84 бібліотеки)*. Слід відзначити наполегливість бібліотекарів *Івано-Франківської, Чернігівської, Запорізької, Полтавської, Черкаської областей*. Загалом до ДНПБ України надійшло двісті сорок історій бібліотек з чотирнадцяти областей України (див. вріз). Цікавими є історії шкільних міських і сільських бібліотек (**141 історія**), у яких висвітлюється історія створен-

ня, становлення та розвитку однієї або декількох шкільних бібліотек району чи міста. Свою історію мають бібліотеки різноманітних середніх навчальних закладів (надійшло **54 історії**). Важливе завдання поставлене сьогодні перед бібліотеками вищих навчальних закладів, надіслани *п’ятнадцять історій* мають безперечно наукову цінність для дослідників. Крім цих навчальних закладів, про історію власної бібліотеки надіслали матеріали науково-дослідні установи АПН України (3), інститути післядипломної педагогічної освіти вчителів (21), будинки вчителів (3).

У контексті процесу дослідження історії освітянських бібліотек у деяких регіонах почали виходити друком брошури, присвячені історії бібліотек навчальних закладів. Так, зокрема, *Талалаївський методичний кабінет (Чернігівська область)* спільно з районним відділом освіти та районною адміністрацією видрукували дослідницьку роботу О.Шимченко *“Історія шкільних бібліотек Талалаївського району”*.

З метою підбиття перших підсумків науково-дослідницького процесу Державною науково-педагогічною бібліотекою України 22-25 жовтня 2002 р. в м. Києві було проведено Всеукраїнський науковий семінар *“Тенденції розвитку освітянських бібліотек: історія, сучасний стан і перспективи”*. Мета семінару – виявити тенденції розвитку освітянських бібліотек у минулому, сьогоденні і на перспективу, розкрити їхню роль у навчально-виховному процесі, в інформаційному забезпеченні розвитку педагогічної науки та освіти, підвищенні кваліфікації вчителів, а також розробити методику впровадження в практику роботи освітянських бібліотек України результатів започаткованого ДНПБ України наукового дослідження

Враховуючи значну цінність праць з історії освітянських бібліотек, які надійшли до ДНПБ України, під час роботи семінару було вирішено започаткувати у фахових періодичних ви-

**Редакція
вітає Павлу
Іванівну з
успішним за-
хистом
дисертації!**

даннях рубрики, що розкриватимуть діяльність освітянських бібліотек, їхню історію, тенденції розвитку і перспективи. Тобто до виходу друком загального збірника статей з історії бібліотек України, у фахових періодичних журналах

будуть надруковані (вже такі є) найкращі історії, що були надіслані до ДНПБ України.

На сьогодні надруковано вже декілька найцікавіших історій освітянських бібліотек.

Крім опублікування статей, у яких висвітлюється історія створення, становлення та розвитку шкільних бібліотек, буде розпочато друк матеріалів з історії бібліотек професійно-технічних навчальних закладів.

Високо оцінюючи початок науково-дослідницького процесу, необхідно також зауважити, що, на жаль, бібліотекарі не з усіх областей і навчальних закладів узяли участь у цьому проєкті. Тому існує потреба в залученні якомога ширшого кола бібліотекарів, учителів та інших дослідників до вивчення історії освітянських бібліотек. У свою чергу потрібно зауважити, що не всі історії бібліотек, які надійшли, відповідають своїй назві і мають змістовний виклад матеріалу. Безперечно, на результативність дослідницької діяльності впливають загальнополітична та економічна ситуація в країні, однак, незважаючи на ці обставини, є люди, які розуміють значення цієї роботи для сьогодення і майбутнього. Тож дослідницька робота в цьому напрямі продовжується, адже ще не проведено ні комплексного, багатаспектного, ґрунтовного дослідження історії українських бібліотек узагалі, ні вивчення історій більшості окремо взятих осередків книгозбереження.

(Закінчення, початок на с. 16)

Першою такою публікацією стала стаття Т.Стадник про шкільну бібліотеку Басівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. Сумської області, що була вміщена в журналі “Шкільна бібліотека” (2003. – № 1). У цьому журналі також було опубліковано й інші розвідки: Л.Воеводіна, С.Сироваткіна “Історія та діяльність бібліотеки Кіровоградської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. з поглибленим вивченням французької мови” (2003. – № 5); Т.Гальченко, М. Мотуз “Бібліотека середньої загальноосвітньої школи № 4 І-ІІІ ст. з поглибленим вивченням англійської мови – інформаційно-культурний центр школи” (2003. – № 5); А.Радченко. “Історія бібліотеки гімназії ім. І.Франка м. Канева” (2003. – № 4). Започатковано публікацію статей у новій українській бібліотечній газеті “Шкільна бібліотека плюс”, створеній за ініціатииви Міністерства освіти і науки України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України, Київського міського педагогічного університету ім. Б.Грінченка. Так, вийшли друком статті Г.Бутницької. “Історія шкільної бібліотеки Коломийської загальноосвітньої школи № 1 ім. В.Стефаника” (2003. – № 1, 2) В. Бондаренко. “Історія Товмаської бібліотеки на Черкащині” (2003. – № 5) та О.Краснюк. “Шлях української книги (Про історію та сучасний стан бібліотеки ЗОШ І-ІІІ ст. с. Вергуни Черкаського р-ну Черкаської обл.)” (2003. – № 8).

На фото: Працівники ДНПБ України

(Ірина Хемчян – третя справа, Павла Рогова, директор бібліотеки – перша справа у першому ряду)

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ЯК ЧИННИКА ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Педагогіка
школи

Для сьогодення є характерним інтенсивний пошук та психологічне відпрацювання ознак особистісно-орієнтованого навчання і виховання. В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, С.У. Гончаренко, С.О. Сисоєва, Ю.О. Мальований, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало та інші одним із таких чинників виділяють системно-інтеграційний підхід, реалізація якого створює комфортні умови для цілісного сприйняття суб'єктом навчання предмету вивчення.

Відсутність пробілів або ж розпорошеність представлення компонентів розглядуваної системи, розмитість у поданні стійких взаємозв'язків не лише привносять певний хаос у процес пізнання, а й є джерелом їх пізнавального дискомфорту суб'єктів навчання.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба розробки критеріїв системно-діяльнісного підходу до створення моделей формування знань, навичок і умінь у межах розв'язання окремих цільових завдань. До них має відноситися:

- морфологічна повнота системи;
- ієрархія взаємозв'язків, які визначають систему;
- варіативність орієнтовної системи дій, яка локалізується поданням різноманітних алгоритмів дослідження одного й того ж результату.

Урізноманітнення вказаних алгоритмів відбувається за рахунок вибору засобів їх опису.

У зв'язку з цим *особливі моделі постають моделі навчальної діяльності, які задовольняють вищезазначені критерії. Проілюструємо це на прикладі формування у суб'єктів навчання (учнів, студентів, слухачів курсів тощо) інваріантних умінь, що репрезентують елементи їх комп'ютерної грамотності.*

Засобами такої ілюстрації оберемо взаємопов'язане подання у процесі навчання різних форм представлення алгоритмів (словесно-покрокову та структурно-логічну).

Традиційно у посібниках подається лише нечітко окреслене нагромадження словесного матеріалу, яке внаслідок відсутності логічної структурованості та наочності не стільки допомагає сприймати інформацію, а й навіть створює перешкоди. *Наведемо приклади різнорівневого структурування навчального матеріалу,*

Микола ЛЕВШИН

Завідувач відділом педагогічної і психологічної освіти Інституту вищої освіти

Юрій ПРОХУР

Старший науковий співробітник Інституту вищої освіти

Ренат РІЖНЯК

Доцент Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка

Тетяна ФУРСИКОВА

Пошукач Інституту вищої освіти

Стаття
подається
зі скороченнями

Директор школи, ліцею, гімназії № 6/2004.

грунтуючись на найуживаніших для різноманітних професій уміннях використовувати операційну систему Windows та текстовий редактор Microsoft Word. Спочатку матеріал можна подати у вигляді словесно-покрокових інструкцій.

Скажімо, під час засвоєння найуживанішого прикладного програмного продукту – текстового редактора Microsoft Word корисним буде порівняння та узагальнення різноманітних форм редагувальної діяльності із можливими варіантами її здійснення.

Після цього можливим і необхідним є конструювання алгоритмів, які пропонуються зробити самостійно за схемою 1.

Для зразка наводимо фрагмент схеми **“Перетворення тексту в таблицю”**.

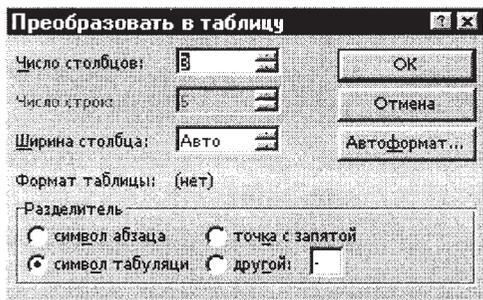
Текст, розбитий на табличні стовпчики за допомогою символу табуляції чи інших символів, легко перетворити в таблицю.

Найменування	Цена	Количество
Ручка шариковая	5 р.	148
Карандаш простой	3 р.	154
Карандаш клеющий	7 р.	45
Ножницы	15 р.	63

1. Виділіть фрагмент тексту, що має структуру таблиці.

2. У меню Таблиця (Table) виберіть команду Перетворити в таблицю (Convert Text to Table).

3. У діалоговому вікні, що з'явилося, Перетворити в таблицю (Convert Text to Table) виберіть роздільник, що використовується у виділеному фрагменті для розділення стовпчиків таблиці, і клацніть кнопку ОК.

Якщо як роздільник використовується символ абзацу, то для того, щоб перетворення відбулося правильно, необхідно точно вказати кількість стовпців. У випадку, якщо використовуються інші роздільники, Microsoft Word 97 може правильно підрахувати кількість необхідних стовпців.

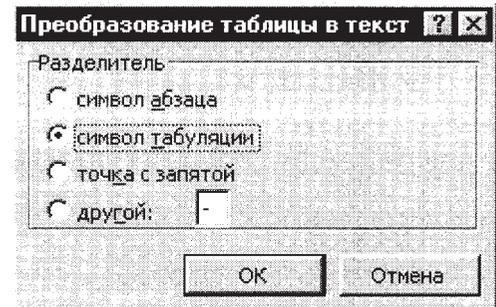
Так буде виглядати фрагмент тексту після перетворення в таблицю:

Найменування	Цена	Количество
Ручка шариковая	5 р.	148
Карандаш простой	3 р.	154
Карандаш клеющий	7 р.	45
Ножницы	15 р.	63

Ви можете проробити обернену операцію - перетворити таблицю в текст, що використовує різні символи для поділу стовпчиків тексту.

1. Виділіть таблицю, яку необхідно перетворити в текст.

2. У меню Таблиця (Table) виберіть команду Перетворити в текст (Convert Table to Text).

3. У діалоговому вікні, що з'явилося, Перетворення таблиці в текст (Convert Table to Text) виберіть роздільник, що буде використовуватися замість вертикальних роздільників і клацніть кнопку ОК.

Аналіз конкретних алгоритмів дозволяє озброїти суб'єкти навчання окремими алгоритмами досягнення результату. Аналіз структурно-логічних схем дозволяє проінтерпретувати множинність варіантів у досягненні цього результату. Експериментальне навчання, здійснене протягом багатьох років у різних типах навчальних закладів підтвердило ефективність впровадження інтегративного підходу як чинника одержання якісного результату навчання кожним його суб'єктом.

Схема 1.

ПОТОЧНЕ АБО ТЕМАТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ:

ЩО ПІДКАЗУЄ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД?

У цій статті розглянуто й проаналізовано різні види оцінювання навчальних досягнень учнів у європейських школах. Особлива увага приділяється частоті оцінювання, яка сьогодні стала суперечливим питанням у педагогічній теорії і практиці. Побіжно аналізуються також переваги й недоліки поточних та періодичних оцінок; визначається коло проблем, пов'язаних з реформуванням сучасної оцінної моделі в структурі загальної середньої освіти України.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття позначені низкою реформ не тільки в політичній, але й у педагогічній сфері. Останнє цілком зрозуміло, бо ці два

процеси завжди взаємопов'язані: зміна суспільних норм, законів і вимог логічно спонукає до змін у всіх ланках освіти, у тому числі – у шкільній. Прагнення до європейської інтеграції, до відповідності вітчизняних стандартів світовим, спроба ліквідувати наслідки тоталітарного режиму призвели до запровадження в Україні 12 – бальної системи оцінювання навчальних досягнень учнів. Змінилася не лише цифрова шкала оцінок – модернізовано і підхід до їх виставлення, запропоновано нові види контролю, і це викликало певні нарікання з боку педагогів-практиків. Найбільші непорозуміння пов'язані з відміною обов'язкового

поточного оцінювання й передачею його статусу тематичним атестаціям.

Чи виправдані такі педагогічні інновації? Чи мають вони перспективи? Спробуємо знайти відповіді на ці запитання у вітчизняному та європейському шкільному досвіді.

Проблема оцінювання знань учнів є одним із найбільш суперечливих питань у світовій педагогіці. Суперечки викликають не тільки його періодичність та організація, але й доцільність. Окремі фахівці вважають традиційне оцінювання “антигуманним” актом (Ш.О. Амонашвілі, В.О. Сухомлинський, С. Френе), інші наголошують на необхідності цього процесу й серед вимог до його реалізації підкреслюють “систематичність” (Ю.К. Бабанський, М.М. Фіцула, В.Ф. Шаталов, М.Д. Ярмаченко та ін.), без якої не можна планувати, здійснювати та оцінювати навчальну діяльність [4,41]. Різноплановим є на сьогодні й визначення фун-

**Наталія
ГРАНЕНКО**

Аспірант кафедри теорії та методики післядипломної освіти ЦППО АПН України

кцій контролю. *І.Ф. Ахметова* вважає, що оцінювання спроможне:

- спонукати педагога та учня замислитися над підвищенням якості своєї праці;
- визначити ступінь навченості учнів;
- надати можливість дітям продемонструвати отримані знання та вміння;
- показати учням і вчителю ступінь досягнення результатів заняття;
- зумовити отримання деякими учнями заохочення, дати мотивацію до навчання й отримання знань;
- визначити, чи є необхідність у перенавчанні або додаткових заняттях [1,73].

Згідно з “Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів”, затвердженими Міністерством освіти і науки України у 2002 р., функції оцінювання такі:

- контролююча;
- навчальна;
- діагностико-коригуюча;
- стимулюючо-мотиваційна;
- виховна.

Враховуючи вищезазначене, спробуємо розібратися, чи може тематичне оцінювання відповідати вимогам систематичності, виконувати основні функції контролю й цим замінити поточні оцінки, які сьогодні перейшли до розряду “допоміжних” [7].

Серед недоліків колишньої оцінювальної системи *П. Сікорський* називає “домінування епізодичного оцінювання, високий суб’єктивізм облікових оцінок, психологічний дискомфорт на кожному занятті” [9,3]. Тематична атестація, на його погляд, навпаки стимулює учнів до систематичної праці [9,6]. Однак поруч з позитивними рисами принципу тематичності *П. Сікорський* зазначає, що запровадження його відбувається на цьому етапі за давніми методологічними підходами, які виснажують учителя, ще більше формалізують навчальний процес разом з оцінюванням, спонукують учнів до зазубрювання, а педагогів – до не виправданого самодіяльності і перевантаження дітей друго-

рядними знаннями [9,6].

Якщо останнє сумніву не підлягає, то із “систематичністю” цього виду оцінювання погодитися важко, оскільки оцінка, що виставляється після 5-16 годин роботи над вивченням матеріалу, не відповідає характеристикам систематичності, а саме: “повсякденності”, “повсякчасності” і “поурочності” (за *М.Д. Ярмаченком*).

Тематичне оцінювання, дійсно, виконує контролюючу, навчальну, діагностичну функції, але що воно може коригувати, до чого стимулює учнів, що виховує? Воно привчає пристосовуватися до не обов’язковості регулярної праці, імовірності щасливого “виграшу” відмітки під час повторної “лотереї” оцінювання.

Серед ускладнень, які виникли з появою тематичної атестації, педагогі-практики називають і такі:

- можливість випадкового отримання високого тематичного бала і складність протиставити його поточним оцінкам, що не мають вирішальної ролі, хоча і відображають систематичні, дійсні досягнення учня в навчальному процесі;
- суб’єктивізм учителя у структуруванні навчального предмета (розбивці на розділи), у виборі форми проведення тематичної атестації;
- незрозумілість статусу проміжного оцінювання, коли велика тема поділяється на розділи (поточне чи тематичне?);
- вплив професійної компетентності вчителя на якість підготовки матеріалу до проведення тематичної атестації;
- відсутність чітких правил при розподілі завдань тематичної атестації за рівнями (чи повинен кожний наступний рівень продовжувати низку завдань з попереднього рівня, чи має складатися з окремих завдань? які правила переходу на інші рівні?);
- неопрацьованість критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, а саме: розбіжності між вимогами до отримання одного й того самого бала з різних предметів;

- націленість учнів лише на підготовку до уроків тематичної атестації і незацікавленість регулярним здобуттям знань;

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ

У деяких країнах Європи (Англія, Іспанія) поточні оцінки відіграють велику роль, оскільки, крім набутих знань і вмінь, завдяки їх наявності враховуються зміни, що відбуваються в особистості учня в результаті навчально-виховного процесу [2,129]. На думку зарубіжних фахівців, саме поточне оцінювання (копітка щоденна діагностика учителем динаміки розвитку дитини) дає змогу одержати найбільш реалістичну картину [8,6].

Педагоги Німеччини, які схиляються до думки, що навчання повинно приносити задоволення, контроль успішності здійснюють рідко, а домашні завдання майже ніколи не оцінюють, стурбовані результатами концепції “спонукальної розваги”. Все частіше думки німецьких фахівців-освітян сходяться на тому, що саме нехтування систематичними поточними оцінками в місцевих гімназіях сприяло неухильній тенденції зниження якісного рівня успішності їхніх учнів [3,58].

У школах Франції вже з періоду початкового навчання особлива увага приділяється систематичній перевірці знань, адже учні є учасниками так званої “навчальної угоди – контракту” і повинні, в першу чергу, знати свої помилки та прогалини самі. Потім ці проблеми ліквідуються за допомогою вчителів з метою регулювання послідовності навчального процесу: ніхто з представників обох сторін “угоди” не хоче гальмувати процес здобуття знань, що є кінцевою метою зусиль як педагогів, так і самих учнів [3, 102].

Проведення нещодавніх освітніх реформ у таких країнах, як Польща та Молдова, не торкнулося поточного оцінювання, яке вважається вагомим та необхідним компонентом процесу навчання.

Безперечним є і той факт, що в більшості шкіл Європи існують щоденники, мета яких – регулярне фіксування навчальних досягнень учнів. У ці щоденники (які в різних країнах мають різні назви, але виконують однакові функції) заносяться не лише підсумкові та тематичні оцінки, а й поточні – і це основна причина існування щоденників. Учні, якими б сумлінними та старанними вони не були, – все ж таки діти, і контролююча, діагностична функції щоденників (а фактично – поточних оцінок) доводять до відома батьків ситуацію з успішністю їхніх нащадків. Адже тематична оцінка – це своєрідний зріз знань, підсумок за певний проміжок навчального часу, а поточна – констатація сьогоденної ситуації, яку ще можна виправити, покращити. Змінити кінцеві результати не просто, а проміжні – реально, тому поточне оцінювання і його занесення до щоденників не покарання, а користь з огляду на майбутнє.

“випадання” з навчального процесу в день проведення тематичної атестації з певного предмета інших уроків, які стають для учня в цей момент “другорядними”, “несуттєвими”;

- фактичну неможливість для заступника директора з навчальної роботи скоординувати навчальний процес таким чином, щоб згідно з розкладом проведення тематичної атестації з різних предметів ні в якому разі не збіглося за часом (як наслідок – імовірне перевантаження учнів декількома тематичними атестаціями підряд в один день);
- великі витрати часу викладачами на розробку завдань до тематичної перевірки і здійснення учнями її корекції.

На відміну від тематичних атестацій, запровадивши нову систему оцінювання, офіційні органи управління звели значущість поточної оцінки до мінімуму. Її визнали “недоцільною”, “допоміжною”, оскільки вона не відповідає індивідуальному для кожного учня темпу засвоєння матеріалу і призводить до психологічного дискомфорту в навчальному процесі у багатьох дітей. Поточна оцінка має бути лише захоплювальною, стимулюючою. *П. Сікорський* навіть зазначає, що в старших класах “поточним контролем можна знехтувати” [9,6]. *К. Корсак* пояснює “девальвацію” поточного оцінювання тим фактом, що освіта для обраних замінюється загальною і

оцінки не можуть більше залишатися інструментом для відбору та диференціювання, – вони повинні стати гуманними й демократичними [6,91].

Але повернемося до первинного призначення поточного оцінювання. За твердженням групи науковців, поточна оцінка “...застосовується, коли проект... впроваджений і, не очікуючи його закінчення, потрібно оцінити перебіг подій – чи насправді реальна діяльність відповідає запланованій, чи потрібні якісь зміни, наприклад коригування завдань...” [11,73]. Отже, коригуюча функція поточної оцінки безперечна. Контролююча функція притаманна їй такою самою мірою, на чому детально зупиняється у своїй статті Г.У. Тахтамишева [10]. Навчальна, виховна, стимулюючо-мотиваційна функції, систематичність перевірки знань теж є складовими поточного оцінювання.

Таким чином, роль поточного контролю в навчальному процесі не повинна зменшуватися. Інша справа, що формалізм, непрофесійність учителя можуть перетворити будь-яку оцінку в упереджену та “антигуманну” і призвести до моральної травми дитини, розвитку комплексу меншовартості.

Контроль і оцінювання знань учнів досить актуальні й у зарубіжних школах. Якщо на тематичних атестаціях у більшості європейських навчальних закладів особлива увага не акцентується, то з поточними оцінками ситуація зовсім інша (див. вріз).

Таким чином, європей-

ський шкільний досвід переконує в тому, що поточними оцінками нехтувати не слід: це важлива складова педагогічного контролю, і вона має право на існування. Інша справа – яким бути поточному оцінюванню: чи вводити його вже з молодших класів; робити усним чи письмовим; надавати йому вирішальну роль при виставленні оцінки за тему чи ні?

Щодо тематичних атестацій, то їх поспішне введення в широкий обіг не дало змоги ліквідувати всі негативні риси цього виду оцінювання на підготовчому етапі освітньої реформи в Україні, сьогодні вони потребують негайного творчого втручання професіоналів.

Тематичні атестації потребують негайного творчого втручання професіоналів

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахметова И.Ф. Оценка деятельности учащихся с разным уровнем подготовленности. //Школа. – 2003. – № 3/54. – С.73-78.
2. Василюк А., Пахоцінський Р., Яковець Н. Сучасні освітні системи: Навчальний посібник. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. – 139 с.
3. Вашенко Л.М., Жебровський Б.М. Школа Зарубіжжя: Шляхи реформ. – К., 1999. – 152 с.
4. Диканская Н.Н., Герасименко Е.В. Оценочная деятельность как основа управления качеством образования. // Стандарты и мониторинг. – 2003. – №3. – С. 38-42.
5. Киричков Ю.В. Неперервна ступенева освіта. Управління. Оцінювання знань. – К.: Політехніка, 2001. – 162 с.
6. Корсак К. Тесты – и не роскошь, и не идеал. // Народное образование. – 2002. – № 8. – С. 91-97.
7. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. //Освіта України. – 2001. – № 9.
8. Локшина О.І. Контроль та оцінка успішності учнів у школах Західної Європи. – К.: КМІУВ імені Б.Грінченка, 2002. – 52 с.
9. Сікорський П. До проблеми переходу на 10-бальну систему оцінювання. // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С.3-6.
10. Тахтамишева Г.У. Оценка в современной школе.// Стандарты и мониторинг. – 2002. – №5. – С. 14-20.
11. Яременко О.О., Артюх О.Р., Балакірева О.М. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів. – К.: Державний центр соціальних служб для молоді; Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. – 123 с.

ГЕНДЕРНЕ МОВОЗНАВСТВО

ДОБІРКА ЦІКАВИХ ФАКТІВ

Ніхто не поставить під сумнів відмінностей, часом просто-таки докорінних, між психологією жінок та чоловіків. А чи могли б Ви припустити, що й між мовленням жінок і чоловіків існують суттєві відмінності, які іноді ускладнюють порозуміння між ними, роблять його взагалі неможливим? Тим часом, такі відмінності є! І це можна підтвердити конкретними фактами. Пропонуємо читачській увазі добірку таких фактів зі збірника "Мовні цікавинки", підготовленого до друку Валерієм Федоренком.

Уже давно спостережено науковцями, що мозок жінок та чоловіків має суттєві відмінності в асиметрії півкуль, що пояснює відмінності в мовних здібностях представників обох статей. Так, *жінки перевершують чоловіків у щонайширшій царині тих навичок, які потребують застосування мови, тоді як чоловіки їх значно перевершують у тих питаннях, що стосуються просторового сприйняття. Хоча ніхто поки що не пояснив, чому посеред визначних мовознавців світу немає жодної жінки.*

Німецькі вчені провели цілий ряд цікавих досліджень, у результаті яких було доведено: ще в материнському лоні ембріони жіночої статі ворухають щелепами на **30%** частіше, ніж майбутні чоловіки. Чи варто тепер дивуватися тому, що *дорослі чоловіки вимовляють у середньому за день 12 тисяч слів, а жінки за той самий час устигають протараторити не менше 23 тисяч слів?*

Жінки історично сформувалися в умовах, де переважала непряма мова. Тому вони користуються нею й досі. *Навіть чоловіки, що палко кохають своєї обрайниці, часто не розуміють прямолінійні, все сказане сприймають буквально, в тому числі й непряму жіночу мову. Чому жінки користуються непрямою мовою? Пояснення цьому слід шукати глибоко в історії. Психологи доводять, що жінка споконвіку спілкувалася так, щоб не викликати агресії, конфронтації, образи, щоб не погасити родинне вогнище. Зазвичай спілкування проходило тоді, коли чоловік був на полюванні. А тому краще навчилися розуміти її подруги, сусідки, а не рідний чоловік. Йому, стомленому, що під вечір приносив до родинного вогнища якогось звіра, не хотілося розмовляти. Тож він і не вивчив жіночої мови – і дотепер страждає. Не надто й рідкісними є випадки, коли на слова жінки-бізнесмена її колеги-чоловіки покручують коло скроні пальцем, тоді як інші жінки чітко усвідомлюють підтекст сказаного подругою.*

Валерій ФЕДОРЕНКО

Заступник з наукової роботи директора Науково-методичного центру Дніпровського району м. Києва, літературний редактор часопису "Директор школи, ліцею, гімназії"

*

Чоловіки доволі спокійно реагують на жіночі зауваги на зразок: “Я вже мільйон разів тебе просила ...”, але коли подібне перебільшення пролунає з вуст іншого чоловіка — друга чи колеги, то з ним можна припиняти будь-які стосунки, бо чоловіки насамперед цінують точність у цифрах і фактах — це для них святе. Чому ж для жінок перебільшення є звичайним? Тому, що в такий спосіб підвищується емоційний рівень бесіди, а це надзвичайно важливо, оскільки саме в спілкуванні жінка знімає стреси, які накопичилися в душі.

*

Схильність багатьох жінок — від давнини до сучасності — до постійного “пиляння” своїх чоловіків психологи пояснюють тим, що жінки прагнуть чогось більшого: їм потрібне визнання з боку членів сім’ї, заради яких вони багато чим пожертвували, їм потрібні можливості досягти кращого життя.

*

Певне, кожен зрозуміє, чому в поезії рідну для людини мову називають материнською — саме матері першими навчають дітей тонкощів мови. І від того, якої саме мови навчає мати дитину і від її власної обізнаності з цією мовою, залежатиме великою мірою загальне мовне обличчя народу. Це розуміли вже в найдавніші часи. Історики знайшли в анналах минувшини прецікавий факт. Коли бретонці під тиском германців відійшли від Британії до французької Бретоні, то знайшли там нащадків аланів. Там прибульці й осіли, і щоб аланські жінки “не псували” мови, вони повідрізали їм усім язика. Така була мовна політика й боротьба за те, щоб усі мешканці території говорили кельтською мовою.

*

Автори сучасного бестселера “Чому чоловіки кажуть неправду, а жінки рюмсають” подружжя Алана і Барбари Пізів вважають, що для досягнення успіху в сімейних стосунках чоловік і дружина мусять навчи-

тися розмовляти двома мовами — чоловічою та жіночою. “На жаль, — пишуть дослідники, — у більшості випадків кожне з подружжя розмовляє лише своєю мовою, а результатом цього стають розлучення, каліцтво психіки дітей та підірване власне здоров’я”. Той факт, що склалися такі суттєві відмінності між мовленням жінок і чоловіків, Пізи пояснюють тим, що чоловік і жінка мають відмінні соціальні ролі, покладені на них природою та Богом. Споконвіку чоловік мав забезпечувати родину їжею, а жінка — охороняти родинне вогнище. Серед найсуттєвіших відмінностей, які характеризують мовлення осіб різної статі, Пізи називають любов чоловіків давати поради, формулювати мету й вирішувати проблеми, що пов’язане зі значнішим розвитком візуально-просторової ділянки мозку, яка дозволяє успішно це зробити. Натомість самі чоловіки терпіти не можуть, коли такі поради дають їм, коли їхніх порад не виконують і коли їм не дають змоги запропонувати власне рішення. Також чоловіки дуже не люблять розпитувати дорогу в перехожих, навіть коли дуже заблукали, бо гідність “мисливця”, яку чоловіки успадкували від природи, не дозволяє їм опуститися до всляких розпитувань. Такі закони встановила сама природа: найкращу здобич приносили ті з-посеред мисливців, хто вмів добре орієнтуватися в просторі.

*

Потреба у спілкуванні в багатьох жінок настільки велика, що коли протягом робочого дня жінці не вдається побалакати, то це вельми негативно позначається на її настроєві, а також продуктивності та якості праці. На деяких “жіночих” підприємствах вводяться перерви на 5 - 10 хвилин для комунікацій. На інших підприємствах столи працівниць переставили так, щоб вони могли розмовляти, не відволікаючись від праці. Заходи ці виявилися економічно доцільними.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МИРУ:

ЦІННОСТІ ТА СЛУЖІННЯ СУСПІЛЬСТВУ

Педагогіка
школи

*Українському
Руху "Педагоги
за мир та взає-
морозуміння"
у листопаді
виповнилося
15 років.
Вітаємо колег
із ювілеєм!*

Валентина ДЗЯБЕНКО

Відповідальний секретар
Українського Руху "Педаго-
ги за мир та взаєморозумін-
ня"

Галина КОВГАНІЧ

Член Президії
Руху, методист Центру по-
зашкільної роботи Свято-
шинського району м. Києва

Такою унікальною була тема виїзної IX сесії Університету миротворчих знань (УМЗ), яка відбулася в м. Житомирі у формі науково-практичного семінару для освітян Житомирщини і членів миротворчого Руху.

Організатори (Український Рух "Педагоги за мир та взаєморозуміння", Академія педагогічних наук України та Управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації) не випадково обрали для проведення семінару Житомирський регіон та осередки УР – гімназію №23 (директор – Купрійчук Н.В.), Асоційовану школу ЮНЕСКО та загальноосвітню школу № 24 (директор – Дудік Г.П.), бо саме ці колективи

упродовж багатьох років розвивають педагогіку Культури Миру, пропагують здоровий спосіб життя, миролюбність і толерантність, компетентність у громадянсько-правовій, валологічній, інтелектуальній та інших сферах.

Дев'яте засідання Сесії Університету відкрив Ректор УМЗ – Ю.І. Завалев-

ський – директор Центру середньої освіти Міністерства освіти і науки України, член Президії Руху: *"Університет миротворчих знань – єдина в країні інтегрована науково-практична школа для освітян Руху, де теоретичні і практичні заняття включають освоєння ключових засад наукових і новітніх підходів до проблем Української моделі Культури Миру та практичного впровадження кращих зразків вітчизняного та зарубіжного досвіду в цій галузі".*

Предметом жвавого обговорення стали проблеми підготовки молоді до участі у вирішенні життєвих завдань служіння суспільству, впровадження нових технологій для формування принципів Культури Миру та громадянського виховання; створення психолого-правових умов якісної освіти і виховання для розвитку гармонійної особистості, громадянина України й Світу, здатного жити у злагоді і взаєморозумінні з оточенням.

У ході сесії УМЗ учасники семінару намагалися дати відповідь на питання:

- як втілити в навчально-виховний процес ідеї Культури Миру, технологізувати їх;
- як навчити культури спілкування наших вихованців: приймати думку

опонента, поважати права кожного учня;

- як віднайти інтерактивні форми і методи діяльної педагогіки, щоб спонукати молодь до життєтворчості, участі у розбудові демократичних засад країни;
- як навчити їх жити за законами краси людських стосунків, полікультурного співжиття, де головними є довіра, повага, солідарність;
- які системи запровадити в школах, щоб привернути увагу до цінності здоров'я дитини, навичок здорового способу життя.

На семінарі відбувся захист миротворчих ідей:

- Завдання розвитку тисячоліття України та участь молоді в процесі прийняття рішень;
- Програма дій учнівсько-педагогічних колективів щодо виконання ідей і заходів Декларації Культури Миру ООН, розвитку Декади ООН "За Культуру Миру в інтересах дітей планети" (2001-2010 р.), Декларації принципів толерантності тощо;
- Уроки Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН з прав дитини (травень, 2002);
- Партнерство у вихованні Культури Миру;
- Використання інтерактивних технологій та інтегрованих уроків у практиці формування Культури Миру, здоров'я, толерантності;
- Механізми впроваджен-

У роботі семінару взяли участь науковці Академії педагогічних наук України, члени Президії Руху – І.Д. Бех та І.Г. Єрмаков, а також В.В. Дзябенко, Г.Г. Ковганич, О.М. Костянтинова – координатор Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, викладачі Житомирського педагогічного університету, представники преси, молодіжних і громадських організацій, учнівсько-педагогічні колективи гімназії № 23, Асоційованої школи ЮНЕСКО та загальноосвітньої школи № 24, Школи прихильників здоров'я м. Житомира.

І. Єрмаков

Н. Купрійчук

Святкові й робочі миті семінару

В. Дзябенко

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛІДЕРІВ – ОДНОЛІТКАМ

Дарія Спіжева

Президент молодіжної асоціації
“Нова генерація лідерів” Центру позашкільної роботи
Святошинського району м. Києва

Зміна суспільного ладу позначилася і на учнівській молоді. У той час, коли дорослі ретельно проводять переоцінку цінностей і навчаються демократії, діти, особливо старшокласники, і собі шукають відповідну нішу, де б можна було “розфасувати” по полічках увявлення про суспільне життя, набір цінностей нової доби та визначення власної життєвої позиції.

Саме тому ми вирішили два роки тому при Центрі позашкільної роботи створити учнівську асоціацію “Нова генерація лідерів”, яка сприяла б розвитку лідерського потенціалу дітей та юнацтва, згуртувала навколо себе кращих представників учнівської молоді для роботи з однолітками.

Концепція розвитку лідерства в асоціації ґрунтується на таких ідеях:

- компетентної особистості;
- успіху як мети й мотиву освітньої й життєвої стратегії;
- залучення учнівської молоді до процесу прийняття рішень;
- залучення учнівської молоді до активної суспільної практики в різних її формах.

Одним із важливих завдань асоціації є вироблення в учнівській молоді активної громадянської позиції і розвиток бажання та здатності допомагати людям у своєму оточенні, громаді. А тому на сьогодні необхідністю є вихід асоціації на нові рівні соціального розвитку учнівської молоді з метою формування духовності, толерантності, виховання особистості та громадяни-

на світу, виховання загальнолюдської позиції, життя заради інших, активного ставлення до навколишньої дійсності, умінь користуватися визначальними надбаннями демократичного суспільства.

Діяльність асоціації робить нагolos на вироблення практичних навичок та вмінь, необхідних учням для життя в сучасному суспільстві.

Проектна діяльність в асоціації “Нова генерація лідерів” є:

- розвитком творчого потенціалу особистості та її самореалізації;

ня методик “Рівний – рівному” та формування здорового способу життя “Пізнай себе – будь здоровим”.

Слухачі Університету опанували нові форми і методи освіти-виховної роботи, зокрема проектні, тренінгові (тренінги ділової кваліфікації, особистісного розвитку, діяльнісно-комунікативних), “Рівний – рівному” тощо. Так, програмою семінару було передбачено проведення тренінгів “Участь молоді в процесі прийняття рішень”, “Лідерство – запорука успіху”, “Молодь управляє конфліктом”, “Вчимося толерантності”, які блискуче провели лідери-тренери Асоціації “Нова генерація лідерів” Центру позашкільної роботи Святошинського району м. Києва.

Запам’ятались учасникам цікаві інтегровані виступи учнівських об’єднань, педагогічних колективів – презентація досвіду роботи з проблем Культури Миру, клуб дебатів, Дитячий Парламент, клуб ЮНЕСКО гімназії № 23 м. Житомира, відкрите засідання шкільного клубу “Пізнай себе – будь здоровим”, огляд понад 10 секцій, шкільна виставка й газета “Я маю право”, вразив квітковий світ теплиці з живим куточком та найбільший в Україні тренажерний зал ЗОШ № 24 м. Житомира.

Чітка організація роботи семінару, насиченість і різноманітність форм, демократичний стиль створили

Б. Жебровський, начальник ГУОН Київської міськдержадміністрації, серед членів асоціації.
Праворуч – **Д. Спіжева**

умови дружньої атмосфери. Цікавим було неформальне спілкування учасників на “Педагогічних вечорницях”, які підготував колектив гімназії на чолі з Купрійчук Н.В. Слухачі були вдячні за змістовний роздатковий матеріал.

Учасники семінару отримали стимул і ґрунтовні знання з проблем Культури Миру, а Український Рух збільшився на 53 кваліфікованих організаторів миротворчих справ, про що свідчать Дипломи Університету миротворчих знань. Учасниками семінару були понад 150 педагогів з м. Житомира і області, з 10 регіонів України. Ось відгуки учасників семінару:

“Дуже важливо, що семінар дав необхідні нам, особливо історикам, знання й літературу за документами ООН, ЮНЕСКО, розробками Українського Руху, які зможемо використовувати на уроках”.

Савченко М.П. – заступник директора з науково-методичної роботи гімназії східних мов м. Києва

Вражена професійною і духовною єдністю колективу гімназії №23, умінням створити щирі й комфортну атмосферу. Директор Ніна Володимирівна Купрійчук – щасливий керівник – поруч команда однопідприємців, але не менш щасливі вчителі та учні гімназії, бо мають мудрого і толерантного керівника. Успіхів вам!”

Ковганич Г.Г. – методист ЦРП Святошинського району м. Києва.

- розвивальним середовищем, що формує соціальні вміння, навички та сприяє набуттю життєвого досвіду;
- перевіркою відповідності особистого досвіду потребам власної активної трансформаційної ролі в суспільстві;
- творчим звітом про рівень лідерської компетентності.

Досить ознайомитися з тематикою проєктів, щоб переконатися у перспективності такої роботи.

1. Тренінговий центр “До джерел духовності”: Мета – підготовка соціально активних представників учнівської молоді для практичної діяльності з ровесниками як тренерів просвітницьких програм.

2. Модель демократичного суспільства: Мета – стимулювання в учнівській молоді інтересу до вирішення проблем українського суспільства, формування практичного досвіду громадянських дій та демократичної поведінки, демократичних цінностей.

3. Вибори в демократичному суспільстві: Мета – ознайомлення учнівської молоді з виборчою системою в Україні, законодавством України про вибори, формування в учнівської молоді електоральної культури, відповідального ставлення до виборів.

4. Молодь управляє конфліктом: Мета – розвиток в учнівської молоді навичок продуктивного спілкування, конструктивного розв’язання конфліктів.

5. Учніський барометр”: Мета – залучення лідерів до вивчення проблем учнівської молоді та визначення шляхів їх розв’язання.

6. Школа лідерів: Мета – розвиток творчого потенціалу лідерів, надання їм можливостей для самореалізації.

7. Екологічна культура: Мета – формування в учнівської молоді екологічної культури, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до довкілля як цінності, розвиток особистої відповідальності за стан навколишнього середовища, готовності його поліпшувати шляхом прийняття екологічно відповідальних рішень.

8. Школа Рівних Можливостей: Мета – поширення гендерних правових знань серед учнівської молоді, формування гендерної культури юнаків і дівчат.

Наведені проєкти дають змогу кожному обрати справу до душі, реалізувати свої здібності, проявити себе.

* Як приклад реалізації проєкту “Учніський барометр” наводимо 5-й випуск Учніського барометру, присвячений темі “Культура миру очима учнівської молоді”.

Мета Проєкту – залучення учнівської молоді до миротворчої діяльності. Перші підсумки реалізації проєкту було підбито на науково-практичній конференції в Національній парламентській бібліотеці України.

Культура миру. Як розуміють зміст цього поняття старшокласники шкіл району? Щоб відповісти на це запитання, ми провели соціологічне дослідження в семи школах району.

Ось думки старшокласників з цієї проблеми: *Культура миру* – це випробування людини найвищою життєвою цінністю. А це означає:

- бути завжди уважним до самопочуття, потреб, прагнень інших;
- виявляти миролюбність, толерантність, милосердя до тих, хто оточує;
- суперечки, конфлікти з іншими вирішувати за допомогою здорового глузду;
- бути великодушним і милостивим;
- пробачати тих, хто свідомо або несвідомо став причиною неприємностей;
- бачити найвищий *сенс* свого життя у служінні людям.

Від редакції

Наприкінці цього заходу головний редактор нашого журналу **Ольга Виговська** взяла інтерв'ю у заступника директора з виховної роботи спеціалізованої школи № 5 м. Луганська **Ольги Зубкової**.

О.І.: Що особисто Вам дав тренінг, який проводився сьогодні? Чи є потреба проводити такі заходи з учителями взагалі?

О.Ю.: Тренінг не просто привернув мою увагу до таких важливих проблем між учителем і учнем, як толерантність і конфліктність, примусив проаналізувати власну щоденну діяльність як учителя й керівника під цим кутом зору, а й озброїв цікавими методиками подолання конфліктів і плекання толерантності. Звісно ж, набути знання й уміння я зможу передати своїм колегам, щоб у такий спосіб і помножити користь від цього заходу, і відкоригувати бодай трохи в кращий бік психологічний стан нашої школи. Думаю, й інші вчителі погодяться зі мною – ми постійно маємо вдосконалювати свою психологічну компетентність, а такі тренінги допомагають у цьому. Частіше проводити і залучати до участі більше вчителів – ось моє побажання організаторам.

О.І.: Під час сьогоднішнього науково-практичного семінару проводилися різні заходи. Які з них зацікавили Вас найбільше?

О.Ю.: Кожен захід по-своєму цікавий; їх об'єднувала і яскраво-самобутня праця вчителів, і дивовижна творчість учнів, і наша, учасників, діяльна участь. Спільною для всіх заходів семінару була і спрямованість на виховання інтелектуальної й інтелігентної особистості, висококультурної, мислячої людини. Ми побачили шлях, яким маємо простувати.

О.І.: А якщо Ви спробуєте співвіднести все те, що бачили сьогодні, з тим, що робите безпосередньо Ви, Ваша школа, то яким буде висновок?

О.Ю.: Приємно відзначити, що ми рухаємося у загальному річизі, із приблизно тим самим ритмом і до тієї ж мети. У школі, яку я представляю, здійснюється багато чого з продемонстрованого. Це і розгортання роботи органів учнівського самоуправління – учнівський парламент зі своїми виборами, президентом, програмою діяльності, активною участю в роботі школи. Це і екологічний патруль з різноманітними формами екологічної просвіти, діяльності щодо збереження природи. Це і клуб дитячої дипломатії, де працюють хор, музичний театр, вштовбуються презентації національних культур, вивчаються тонкощі дипломатії, здійснюються обміни учнівськими делегаціями, зав'язується листування, спілкування через Інтернет та багато іншого. Аналіз цієї діяльності переконали – діти активні, мають організаторські здібності, хочуть і вміють працювати для школи. Наше завдання – дати їм таку можливість.

О.І.: Чи прозвучали сьогодні підказки для практика?

О.Ю.: Так, і чимало! Наприклад, слушно вважаю пораду щодо методики створення не просто дитячого парламенту, а парламенту активної дії. Адже, справді, дорослі висновують певну ідею, шукають під неї дітей, знайомлять їх з ідеєю і вказують шляхи втілення у життя. А в дійсності ж має бути інакше – ідею, головну концепцію мають розробляти самі діти, виходячи зі свого бачення, орієнтуючись на свої погляди, враховуючи свої потреби. Тоді й сам проєкт буде життєвим, цікавим для дітей, довговічним. З іншого боку, такий шлях допоможе нам подолати авторитаризм – власний і шкільної системи, подолати звичку нав'язувати дітям своє бачення і нехтувати їхнім. А ця звичка ще надто міцна в педагогах.

О.І.: Що важче зробити: перебудувати вчителя так, щоб він створював умови для реалізації потенціалу учнів, чи пробудити активність дітей, щоб вони виявляли ініціативу?

О.Ю.: Це, можна сказати, дві ланки одного ланцюга, важливі умови виховної роботи, пов'язані причинно-наслідковими зв'язками. Якщо вчитель буде авторитарним, вся ініціатива йтиме від нього, діти залишатимуться пасивними, бездіяльними. А функціонування школи має бути своєрідним співуправлінням, здійснюваним учнем і вчителем.

“Різноманітна діяльність Українського миротворчого Руху, конструктивний діалог, інноваційні ідеї, високе звання Лауреата ЮНЕСКО, добродійні справи, цікавий досвід – все це притягує. Рішення вступити до лав миротворчого Руху було прийнято одразу на семінарі. Ми раді “впелести” свої руки у вінок дружби миротворців, як ідеться у Гімні Руху. Гуртуймося, друзі!”

Пономарьова Г.А. –
директор ЗОШ № 25
м. Житомира

На запитання редактора нашого журналу “Чого ви чекали від цього заходу, що справдилося?” Галина Пономарьова додала:

– На жаль, на сучасному етапі ціннісні орієнтації втратили зміст, і наш педагогічний колектив докладає всіх зусиль, щоб їх відродити. Спілкуючись із представниками різних регіонів України, намагалася з'ясувати погляди на особистісно-орієнтоване навчання. Пересвідчилася, що особистісно-орієнтоване навчання повинно стати невід'ємним у всіх школах країни. Останнє для нас є особливо важливим, бо в нашій школі справді багато інтелектуально розвинених дітей, які мають потяг до пізнання, самоосвіти. Знайти стежку до них – наше завдання. Тому більше цікавить практика цього питання, бо я разом з педагогічним колективом проходжу етап становлення в новому статусі, а на цьому заході саме так і було.

СВІТ І МИ: ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО РУХУ “ПЕДАГОГИ ЗА МИР І ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ”. ПОДІЇ І ФАКТИ

Міжнародне Бюро Миру (Женева, Швейцарія), Лауреат Нобелівської Премії Миру, запросило членів МБМ для участі в унікальному (141 день) Всесвітньому Форумі Культур. Бюро представляло 5-денну Програму “За світ без насильства” за участю своїх членів із 30 країн. Український Рух приєднався до членства МБМ у 2002 р. і був також запрошений на Форум.

Значним явищем миротворчих справ міжнародної Асоціації “Педагоги за мир” був цьогорічний VII Всесвітній Конгрес Миру в Акапулько (Мексика). Глобалізація миротворчих зусиль проти загрози мілітаризації і тероризму, довкілля та екологія 21 століття, безпека і права Людини, гендерна політика, досвід Латинської Америки та інших континентів у галузі навчання Миру – ці та інші питання розглядалися на всесвітній зустрічі миротворців – делегатів із різних континентів. Прикро, що наша потужна організація за браком коштів не змогла представити свій досвід на цьому важливому форумі (тільки 2 країни Східної Європи взяли участь у Конгресі, що свідчить про низький статус наших учителів).

Новий навчальний рік розпочався першим в Україні проектом – “Естафета Миру – Світочі Миру Європи”. Конкурс пошукових робіт молоді направлений на пошук історичних сторінок миролюбних дій славетних діячів та відомих організацій – Лауреатів Премії Миру ЮНЕСКО за 20 років її існування. Готуючись до вступу до Європейської спільноти, учнівська молодь пізнає кращі взірці служіння Миру та добродійних прикладів миролюбної політики Європейських держав. Кінцевим результатом Конкурсу передбачається створення Українського музею культури Миру, відкриття якого відбудеться до 15-річчя Українського Руху).

Понад 50 молодіжних організацій країни відгукнулись на Всеукраїнський Конкурс молодіжних проектів “Служіння заради Миру”, який організував Рух спільно з відомими громадськими організаціями, серед яких – Українська Рада Миру, Асоціація сприяння ООН, Міжнародний благодійний Фонд допомоги та дружби та інші. Конкурс проводився в рамках декади ООН Культури Миру і ненасилля та був спрямований на заохочення молоді до конкретної допомоги населенню, яке цього потребує, і на попередження негативних явищ серед молоді. У червні відбулася фінальна Конференція та презентація кращих проектів 10 організацій-переможців. Серед них – два кращих молодіжних осередки Руху: Асоціація* “Нова Генерація лідерів ЦПР Святошинського району столиці” (президент – Спіжева Дарія, Керівник – Ковганіч Г.Г.) та Студентське об’єднання Університету м.Рівне “Миротворець” (керівник – Безкаравайна О.В.). Переможці отримали цінні подарунки та Дипломи організаторів. Конкурс показав як добродійними конкретними діями молоді вирішувати проблеми суспільства заради збереження нашого мирного Дому. Планується проведення таких конкурсів щорічно.

* З її роботою знайомтеся у вірзах до цієї статті.

ІДЕЇ ГУМАНІЗАЦІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.КОРОЛЕНКА, А.МАКАРЕНКА, В.СУХОМЛИНСЬКОГО:

РЕКОМЕНДАЦІЇ* ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Педагогіка
школи

На відзначення 85-ї річниці від дня створення за ініціативою В.Г. Короленка Полтавської Ліги порятунку дітей 5-7 травня 2004, року Полтавським державним педагогічним університетом ім. В.Г. Короленка за участю навчально-виховних закладів Полтавщини, Державного меморіального музею В.Г. Короленка і Державного музею-заповідника А.С. Макаренка відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція “Ідеї гуманізації в педагогічній спадщині В. Короленка, А. Макаренка, В. Сухомлинського”.

Портрет
В.Г. Короленка
роботи художника
І.Ю. Репіна

Пам'ятник
А.С. Макаренку на
території музею-
заповідника

Головною метою освітнянського зібрання, у роботі якого взяли участь представники 32 освітніх, наукових і державних установ багатьох регіонів України і Росії, було спрямувати зусилля педагогічної громадськості на відродження всесвітньо значущих вітчизняних педагогічних гуманістичних традицій як ідейного, теоретичного і практичного потенціалу подолання проблем сучасного шкільництва.

Наш час – час підвищеної уваги до особистості. Справжній гуманізм, вбачаючи в людині мету суспільного розвитку і критерій соціального прогресу, виступає за відповідність життєвого існування людини самій її сутності. Ціннісне ставлення до людини є складовою розв'язання проблем світової цивілізації, гарантом шанобливого ставлення до культурної спадщини всіх народів і націй, фактором подолання

національних конфліктів та антагонізму між людьми. Саме тому педагоги – як вітчизняні, так і з багатьох країн світу – сьогодні стурбовані проблемами гуманізації, олюднення освіти, її гуманітаризації, а Болонський процес, активним учасником якого є Україна, головною метою ставить створення єдиного європейського освітнього простору. Цілком закономірно, що сучасні наукові пошуки і новаторська практика підхоплюють і розвивають гуманістичні ідеї минулого, у яких абсолютною цінністю виховання є дитина, людина як “міра всіх речей”.

Особистісний підхід до дитини – основа гуманістичної філософії виховання. Його метою є не “формування” і навіть не “виховання”, а знаходження, підтримка й розвиток у неї механізмів саморегуляції, саморозвитку, самовиховання, необхідних для становлення самобутньої особис-

*Підготовлено
А.В.Ткаченко,
кафедра педагогічної майстерності
Полтавського державного педагогічного університету
ім. В.Г. Короленка

тості, діалогічної і безпечної взаємодії з людьми, природою, цивілізацією. Пріоритет особистості повинен стати основою ідеології суспільства у сфері виховання, центральною ціннісною орієнтацією школи.

Соціальні трансформації в Україні мають радикальний характер, тому вони призводять не просто до видозміни, а до значної руйнації ціннісно-нормативної системи суспільства, що у свою чергу не може не позначитися на всіх елементах соціального виховання. Коли держава не в змозі впоратися з покладеними на неї функціями організації і контролю за результатами суспільного виховання, у країні з'являється маса проблем, злочинність, дитяча соціальна занедбаність тощо. Останнім часом (і це реалія нашого буття!) незрівнянно виросла кількість дітей, що позбавлені одного зі своїх невід'ємних прав – права виховуватися в родині. Саме вони незабаром можуть скласти серйозну загрозу для суспільства.

Людинознавча методологія вітчизняної педагогічної спадщини є надійним фундаментом реформування сучасної школи України, розв'язання невідкладних завдань захисту дитинства. Лінія гуманізму "Короленко – Макаренко – Сухомлинський", діючи сьогодні, може і повинна бути продовжена в наступних перетвореннях ХХІ століття.

Учасники конференції "Ідеї гуманізації в педагогічній спадщині В.Короленка, А.Макаренка, В.Сухом-

Вріз 1.

До уваги керівників

ДВА РОКИ УКРАЇНЦІ ЗБИРАЮТЬСЯ, А ВСІ ПРИЗИ ЗАБИРАЮТЬ РОСІЯНИ

Володимир Моргун,
завідувач кафедри ПДПУ, член Правління
Міжнародної та Української асоціації
А.С. Макаренка

1-5 квітня 2004, року відбувся ІІ Міжнародний конкурс „Педагогіка діла” ім. А. С. Макаренка, який виявив переможців серед 30-ти шкіл, СПТУ і коледжів Росії, які успішно поєднують навчання з продуктивною діяльністю дітей, як це блискуче робив у своїх “школах-господарствах” видатний український педагог зі світовим ім'ям А. С. Макаренко. Місце проведення – м. Єсентуки Ставропольського краю – вибрано не випадково, адже там, у станції Григорополіській, 50 років тому було створено першу учнівську польову бригаду, яка працює і до сьогоднішнього дня.

На початку конкурсу відбулися Макаренківські педагогічні читання, на яких виступили головний редактор ж. „Народное образование” О. М. Кушнір, Міністр освіти Ставропольського краю О. Є. Шабалдас, академік РАО О. М. Новіков, завідувач кафедри педагогіки СДУ професор О. В. Беляєв, директор музею А. С. Макаренка у Москві, кандидат педагогічних наук В. В. Морозов, директор Першої дослідної станції ім. С. Т. Шацького, кандидат соціологічних наук Р. В. Соколов, президент Російської Макаренківської асоціації, професор А. А. Фролов (Нижній Новгород) і автор цих рядків. Лейтмотивом виступів було те, що *профілізація навчання старшокласників є лише другим кроком на шляху від „школи-навчання” до „школи-господарства”*. *Перший* (найдешевший і наймасовіший) – це визначення інтересів, здібностей і нахилів дітей, незалежно від того, чи зможе ця конкретна школа забезпечити цю дитину відповідним профільним навчанням. *Третій* – це надання кваліфікації всім старшокласникам, як це робиться в СПТУ. І, нарешті, *четвертий* – підготовка до трудового життя через справжню працю школярів, як це робилося в закладах А. С. Макаренка.

Другий і третій день журі конкурсу оцінювало застави варіантів шкіл-господарств, які було представлено учасниками. У сільських школах домінували рослинництво, овочівництво, тваринництво. У міських закладах – кондитерське, швачне, електрозварувальне виробництво, транспортні послуги тощо.

Перше місце виборола середня ЗОШ № 12 с. Сержантове Приморського краю (директор – А. О. Макаров), яка спеціалізується на овочах, забезпечує ними себе і всі соціальні установи райцентру, створила фірму з вирощування і реалізації серед населення непарникової розсади, веде велику благодійну роботу („праця-турбота”). За це отримала ризограф (шкільну типографію) і два сучасних комп'ютери. Друге місце і п'ять комп'ютерів дісталася СЗШ №15 с. Казанки Шпаківського району Ставропольського краю (директор – Г. М. Малише-

ва) за організацію роботи польової бригади і туристичного центру на базі культурного стану шкільної бригади. Два треті місяця і по три комп'ютери повезли додому Політехнічний ліцей №11 м. Невинномисська Ставропольського краю і СЗШ с. Іванівки Белгородської області. Іще шість лауреатів отримали по комп'ютеру, а всі учасники повезли також бібліотечки (по 200 примірників книг кожна).

Крім того, кваліфіковані спеціалісти провели круглі столи з проблем фінансування позабюджетної діяльності навчальних закладів, бухгалтерського обліку, мінімізації податкового тиску на шкільне господарство тощо. А найголовніше – відбувся цікавий обмін досвідом від Калінінграда до Владивостока.

Організатори й учасники шкодували, що другий рік поспіль у конкурсі не беруть участі представники інших країн СНД, зокрема України. Першим претендентом на господарів III-го конкурсу „Педагогіка діла” є Белгородська область. У 10-му номері 2004, р. ж. „Народное образование” дізнаємося про це остаточно, а поки що увазі педагогічних колективів шкіл, училищ і коледжів України мовою оригіналу пропонується скорочений варіант “Положення про Міжнародний конкурс ім. А. С. Макаренка” (“Народное образование”. – 2004., – №1. – С. 202-206).

Тож – Україна починає і перемагає? *Давайте все-таки візьмемо участь, а там – побачимо.* Тим більше, що *Белгородщина – наші сусіди!*

Участие в Конкурсе

В Конкурсе участвуют образовательные учреждения любой формы собственности, в которых средний возраст учащихся и воспитанников не превышает 18 лет.

Образовательные учреждения из зарубежных стран участвуют в Конкурсе на общих основаниях.

Для участия в Конкурсе необходимо:

- направить в адрес организатора заявку на участие и комплект конкурсных материалов;
- предложить собственную программу или форму поддержки и развития Конкурса имени А.С. Макаренко.

Заявка присылается по адресу организатора Конкурса: 109144, Москва, а/я 48. e-mail: narodnoe@narodnoe.org.; konkurs@narodnoe.org.

Материалы и документы, представленные на Конкурс, не возвращаются. Наиболее интересные материалы публикуются в журналах “Народное образование”, “Школьные технологии”, “Сельская школа”, “Воспитательная работа в школе”, “Социальная педагогика”.

Участники представляют свою деятельность и ее результаты, защищают хозяйственно-педагогические проекты, обосновывают и доказывают научно-практическую состоятельность своей организации дела, отвечают на вопросы Участников, экспертов и зрителей.

Минимальный состав делегации участника – 3 человека: руководитель (заместитель), мастер-наставник, учащийся.

Участники Конкурса вправе предложить свои критерии оценки деятельности образовательного учреждения (в рамках Конкурса им. А.С. Макаренко), направив их в адрес организатора вместе с заявкой.

линського” звертаються до освітянської громадськості, працівників навчальних і наукових педагогічних закладів, центральної та регіональної влади з рекомендаціями:

● *Визнати діяльність Полтавської Ліги порятунку дітей, заснованої у 1918 році за ініціативою В.Г.Короленка, актом гуманізму всевітньо-історичного значення.*

● Запропонувати науково-педагогічним установам, редакціям педагогічних періодичних видань вивчати, популяризувати і відроджувати гуманістичні традиції української освіти через відповідну координацію тематики наукових досліджень, проведення і широке висвітлення наукових конференцій і семінарів, розповсюдження наукової і науково-методичної літератури, підтримку і заохочення цікавого практичного досвіду.

● Порухити клопотання перед Міністерством освіти і науки України та Академією педагогічних наук про започаткування серійних або періодичних видавничих проєктів за тематикою гуманістичної педагогіки, функціями яких були б: актуалізація української і світової гуманістичної спадщини; публікація маловідомих творів видатних гуманістів минулого, біографічних нарисів і архівних матеріалів про них; пропаганда інноваційних педагогічних ідей; публікація наукових досліджень, публіцистичних і художніх творів гуманістичної спрямованості.

● Організувати широкий архівний і бібліографічний пошук наукової і літературної спадщини видатних українських педагогів-гуманістів, а також автентичне, позбавлене кон'юнктурних коректив видання їх творів.

● Підтримувати подальше дослідження життєвого шляху, педагогічної і публіцистичної спадщини В.Г.Короленка, широко залучати до цього студентів. Рекомендувати педагогічним кафедрам ввести до програм курсів з історії педагогіки теми, що висвітлювали б ідеї і громадсько-педагогічну діяльність В.Г.Короленка. Порушити клопотання перед вченою радою Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка про створення на базі цього навчального закладу міжвузівського Короленківського студентського наукового товариства з постійним відображенням результатів його наукової і громадської діяльності на сторінках часопису "Світ Короленка".

● З суто наукових позицій, без поверховості і методологічної односторонності переглянути педагогічну спадщину А.С.Макаренка як цілісну систему. Розвивати й інтегрувати в нові життєві явища його надзвичайно ефективну соціально-педагогічну технологію.

● Запропонувати Міністерству освіти і науки України створити матеріальні та науково-педагогічні умови для реалізації ідеї "повного дня" у школах як однієї з найпродуктивніших ідей

В.О.Сухомлинського.

● Запропонувати Академії педагогічних наук України об'єднати зусилля науковців щодо відродження вітчизняних традицій соціально-педагогічної роботи з сім'ями. За В. Сухомлинським, виховання має йти не шляхом відриву дитини від сім'ї й ізоляції її від впливу середовища, а навпаки – зробити дитину посередником гуманістично-морального впливу школи і на сім'ю, і на соціальне оточення. Слід звернути також увагу на зміцнення і педагогічно доцільну орієнтацію шкільного дитячого колективу як потужного виховного фактору.

● Керуючись Конвенцією ООН про права дитини, Всесвітньою декларацією про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, українським законодавством, визначити пріоритетні напрями соціально-педагогічної роботи, удосконалити чинну нормативну базу, поліпшити узгодженість у діяльності установ, що захищають права дитини. Забезпечуючи знання дітьми їхніх прав, приділяти належну увагу готовності здійснювати і відстоювати ці права.

● Консолідувати зусилля спеціалістів у розробці корекційних програм роботи з засудженими й умовно засудженими підлітками.

● Керівництву вищих педагогічних закладів освіти запропонувати розробити науково-методичне забезпечення для введення і подальшої акредитації окремої спеціальності "Вчитель-ви-

М.В. Гриньова, завідувачка кафедри педагогічної майстерності, відкриває конференцію

Олук А.С. Макаренка – Антон Васильєв-Макаренко, московський кінорежисер, учасник конференції

Б. Наумов

Вітання учасникам конференції

Педагогіка школи

Програма конференції була насичена екскурсіями й зустрічами зі славними полтавчанами.

На фото (перший ряд зліва): у центрі – Б.С. Божко, директор музею В.Г. Короленка, ініціатор пошуку унікальних даних про В.Г. Короленка – Л.В. Крамущенко. Зліва від них – онук В.Г. Короленка, справа – А.С. Макаренко.

На фото (перший ряд у центрі): Н.М. Тарасевич кладе квіти на могилу В.Г. Короленка та його дружини

Погруддя А.С. Макаренку (другий ряд): учасники конференції (фото зліва),

В. Кремень серед освітян-полтавчан (на фото справа).

На фото (у центрі другого і третього рядів): В. Титаренко і М. Гриньова з квітами від учасників конференції А.С. Макаренку

Зерно акторської майстерності, яке посіяв у цю землю А.С. Макаренко, проросло буйними сходами – сучасні актори обласного ліцею-інтернату для обдарованих дітей з сільської місцевості ім. А.С. Макаренка, про яких директор В.І. Шульга говорить, що *заради таких дітей він і працює.*

Гадяч – місто Михайла Драгоманова та його родини. Тут перебувала і Леся Українка. Учасників конференції біля меморіальної дошки М.К. Андрієвському, колишньому директору цієї школи, зустрічає нинішній директор школи-інтернату ім. Є.П. Кочергіна В.М. Беседа

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 '2004,

хователь школи-інтернату”. Визначити вимоги до рівня, характеру і змістової наповненості професійно-педагогічної підготовки студентів за цією спеціалізацією.

- Сприяти поширенню авторських навчально-виховних закладів, розробці педагогічно доцільних гуманістичних технологій навчання і виховання дітей.

- Відзначити особливу роль у пропаганді гуманістичних ідей української педагогічної спадщини таких центральних і регіональних видань, як “Директор школи, ліцею, гімназії” (редактор О.І. Виговська), “Шлях освіти” (редактор О. В. Сухомлинська), “Імідж сучасного педагога” (редактор Н.І. Білик), “Постметодика” (редактор С.Ф. Клепко).

- Визнати актуальним досвід успішної реалізації на регіональному рівні наскрізної програми педагогічної підготовки майбутнього вчителя, націленої на гуманістичний ідеал, у Полтавському державному педагогічному університеті ім. В.Г.Короленка. Відзначити також поширення нових гуманістичних підходів до розвитку особистості, прикладом яких є поліцентрична теоретико-експериментальна система, що впроваджена і отримала перші позитивні результати в навчально-виховних закладах м. Харкова.

- Особливо відзначити діяльність із дослідження і творчого впровадження в життя гуманістичних ідей А.С.Макаренка кафедри педагогічної майстерності Полтавського педуніверси-

Вріз 2

Фоторепортаж міжнародної науково-практичної конференції “Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища”

Підготовка вчителів-професіоналів завжди у полі зору будь-якого педагогічного ВНЗ. Флагман педагогічної майстерності – попереду всіх! Пропонуємо Вам, шановний читачу, фоторепортаж конференції, яка відбулася 27-28 травня цього року в Полтавському державному педагогічному університеті ім. В.Г. Короленка.

На фото: М. Гриньова

На фото: О.Виговська

С.В. Страшко, завідувач кафедри основ медичних знань і валеології НПУ ім. М.П. Драгоманова

Л.А Животовська, учений секретар НМЦ вищої освіти МОНУ

І.Д. Гончаренко, директор ЗНЗ №13 м. Полтави

В.Г. Надворний

О.О. Пінський

(Закінчення фоторепортажу. Початок на с.39)

У гостях у Великосорочинській санаторній школі-інтернаті "Родзинки" школи:

- Потужний книжковий фонд.
- Сучасна комп'ютерна база.
- Родинне виховання.
- Плодовий сад шкільної сім'ї.

Від ректора Полтавського університету В.О. Пашенка акторам – кошик квітів, а від декана природничого факультету М. В. Гриньової – кошик із пиріжками

Перед учасниками конференції у Полтавському драматичному театрі ім. М.В. Гоголя виступає славновісний народний хор "Калина"

тету (завідувачка проф. М.В.Гриньова), яка традиційно є центром представництва Правління Міжнародної Макаренківської асоціації та Української асоціації А.С.Макаренка.

● Відзначити і пропагувати досвід соціально-педагогічної діяльності Гадяцької спеціалізованої школи-інтернату ім. Є.П.Кочергіна Полтавської області (директор В.М.Беседа) та Полтавського обласного центру соціального захисту дітей "Любисток" (завідувачка Л.В. Дружиніна), Великосорочинської санаторної школи-інтернату Миргородського району Полтавської області (директор І.О.Февенюв), Полтавської школи-інтернату для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків (директор А.В.Ключинська).

● Активно прилучитися включитися до виконання комплексної програми "Полтавська родина", що дієво сприяє підтримці соціально незахищених верств населення; пропагувати створення, впровадження та реалізацію відповідних соціальних програм в інших регіонах України.

Учасники конференції, звертаючись до освітян України, висловлюють упевненість у тому, що дослідження і творче використання гуманної педагогіки Короленка, Макаренка, Сухомлинського має право і повинно стати не лише експериментальним досвідом учителів-новаторів і творчих учителів, а й масовою повсякденною практикою школи незалежної України.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

*Час спрямувати українське суспільство до
його власних Вершин, до усвідомлення
суті перебування всіх нас
на планеті Земля.
Ось у чому місія освітянського керівника!*

Управління
школою

УКРАЇНСЬКА ОСВІТА В БОЛОНСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

Прилучення України до Болонського процесу та її входження в європейський освітянський простір чимось може нагадати відому приказку про Магомета й гору. Важко поки що збагнути, хто й до кого має приєднуватися, з якою метою, на якій підставі, з якими повноваженнями та обов'язками і т. д. **Жодна європейська країна, навіть якби її провід цього дуже хотів би, не може відсторонитися глобалізаційних, інтеграцій-**

Михайло СТЕПКО

Заступник Міністра освіти і науки України

них процесів. Глобалізуються й освітні системи країн Європи, причому ці процеси відбуваються так буремно, що випереджають плани й конкретні дії політиків. Так, освітні системи європейських держав стають відкритішими, динамічнішими щодо взаємодії між собою в різних напрямках, **це присутньо впливає на зміни в ідеології держав, громадській думці, суспільній свідомості.** Україна не стоїть осторонь цих процесів, та більше – з приємністю можемо констатувати, що ні в організації освітнього процесу, ні в його якості й обсягах ми не відстаємо від Європи, а йдемо в загальному річизі й ча-

сом навіть випереджаємо інших. Наведу такий приклад: Європейські освітяни пропонували нам ще 1990 року перейти на їхню модель освіти, ми з цим не погодилися, витворивши власну, самобутню, яка засвідчила свою ефективність. Коли ми з нею почали знайомити європейців, вони відмовлялися від наших новацій на тій підставі, що ці новації тяжіють до американської освітньої системи, тоді як *Європа не бажає „американизуватися”*. Нині ж, аналізуючи перебіг Болонського процесу, переконуємося, що *європейська освіта переорієнтовується саме на принципи... американської!* Тобто на ті принципи, до яких ми звернулися вже понад десятиліття тому. Саме тому багато які зі складників Болонського процесу в Україні вже успішно реалізуються, багато чого нам не треба модернізувати, приводити у відповідність до європейських параметрів. Хоча, безперечно, **вчитися у Європи, вдосконалювати себе нам треба!** Найперше це стосується **практичної підготовки вчителя і його базової підготовки з предмета, який він викладатиме.** Ми, наприклад, **маємо диверсифікувати освіту першого рівня, готуючи спеціалістів. Різних**

Стаття підготовлена **Ольгою Виговською** за матеріалами ексклюзивного інтерв'ю **Михайла Степко** журналу *“Директор школи, ліцею, гімназії”* як відповідь на численні запити науковців, педагогів й директорів шкіл: *“Що це таке – Болонський процес?”*

не за якістю, а за функціональним призначенням. Це і є „європеїзація” нашої освітньої системи, один із її напрямів. Не можна сказати, що Європа прагне нас лише повчати – *європейські освітяни нас поки що лише вивчають*, бо Україна для них **ще залишається „землею незнаною”**. Довгий час нашу молоду державу сприймали виключно у зв’язку із Росією: „Київ? А це в Росії!” Згодом про нас заговорили як про футбольну країну: „Україна? А це „Динамо – Київ”!” **І тільки тепер нас відкриває Європа як країну з колосальними освітянськими традиціями, великим потенціалом та блискучими перспективами**. Так, тепер нас знають як країну* потужних освітянських осередків – Києво-Могилянської академії, КПІ, Авіаційного університету в Харкові та ін. Тож повторюю: Європа нас не повчає, а вивчає, доходючи при цьому висновку, що у нас в Україні у царині впровадження головних компонентів Болонського процесу зроблено навіть більше, ніж де-інде. Скажімо, Європа впровадила бакалаврат лише з економіки, тоді як у нас *іще з 1996 року діє бакалаврат з усіх предметів*. Або питання про стандарти в освіті – у них вони тільки зараз впроваджуються, а в нас діють стандарти другого-третього покоління, тобто апробовані й удосконалені. Так само й акредитації – там до них тільки звертаються, ми ж це вже давно впровадили. Трапляються у нас і певні відставання, як, приміром, із студентським самоврядуванням. Де в чому Європа, дійсно-таки, нас випереджає: питання про працевлаштування бакалавра, про його практичну чи наукову спеціальну підготовку та ін. Вивчаючи європейський досвід, переконуємося, що **освіта цього регіону перебуває в постійній динаміці, в пошукові оптимальних шляхів вирішення важливих проблем, в щонайактивнішій**

* Переконана, що останні події в Україні додали їй світової популярності

дії. Певно, саме цього нам і слід **найперше вчитися у сусідів!**

ПЕРЕБУДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

Україна не відстає від європейських темпів перебудови самої системи підготовки вчителя. Нині ми відмовляємося від ідеї фундаментальної підготовки шкільних працівників, ці зміни підказує наш прагматичний час, уже й навіть студенти обурюються тим, що їм доводиться вивчати предмети, які в майбутньому ніколи не використовуватимуться. Тому в близькій часі в Україні заплановано впровадити диверсифіковані програми, які допоможуть учителеві набути саме тих знань і вмінь, які йому потрібні для конкретної роботи на конкретній ділянці. Перебудову підготовки вчителів, зрозуміла річ, починатимемо з педагогічних університетів і плануємо насамперед посилити її психолого-педагогічні складники, готуючи всебічно розвиненого фахівця, який зможе працювати на рівні середньої загальноосвітньої школи або у профільних класах. За окремими програмами готуватимуть науковців, викладачів вищої школи, у підготовці яких переважатимуть академічні складники. Упровадження модульної системи допоможе бакалаврам продовжити професійну освіту, підвищити свій фаховий рівень. Ця система (ІСТС) дозволить із цеглинок скласти те, що потрібно людині для професійної діяльності. Так, не можна припустити того, щоб випускники класичних і педагогічних університетів мали рівні можливості у працевлаштуванні, але, водночас, не можна припускати, щоб ці випускники не мали рівних можливостей для подальшого фахового зростання (вступ до аспірантури, науково-дослідницька праця тощо). Значних уточнень потребує й підготовка вчителів за інтегрованими програмами. Тут ми не

можемо обіпертися на європейський досвід, оскільки на Заході мало комплексних шкіл, немає взагалі і потреби в тому, щоб учитель викладав кілька предметів. Отже, ми маємо визначити, які з предметів слід об'єднувати, як таких фахівців готувати та інші питання.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ

Великої уваги потребують також питання подальшого працевлаштування випускників педагогічних ВНЗ, їхньої готовності до роботи у школі. У Європі склалися щодо цього свої традиції: там педагогічний університет дає фундаментальну академічну підготовку, а сам фахівець упродовж усього життя набуває необхідних професійних навичок шляхом навчання та безпосередньої праці на робочому місці. Ми б хотіли випускати зі своїх педуніверситетів фахівців, цілком готових до професійної діяльності у школі. Але для цього нам потрібна тісніша співпраця з асоціаціями працедавців, школами й іншими інституціями, які мають безпосередньо коригувати процес підготовки вчителя, вказуючи головні вимоги до нього на сучасному розвитку національної освіти, формуючи професіограму вчителя-предметника. Уточнень і корективів потребує також дублювання того, що дають школи середня і вища, а саме: на першому курсі вивчається те, що й в 11-12 класах. Це створює підстави для зловживань, коли деякі „заклади вищої освіти” зараховують випускників середньої школи на другий курс. Обмірковуємо й інші проблеми: убезпечення дітей і батьків від неякісної роботи вчителя, подолання процентоманії, удосконалення оціночної системи, зняття протидієвності і гострих розходжень між середньою та вищою школою, об'єктивізація оцінки знань учнів шляхом впровад-

ження незалежного зовнішнього тестування, усунення різних перекручень у контрактній системі здобуття освіти та багато інших. Як переконуємося, проблем перед нашою освітою постає багато, усі їх треба професійно вирішувати. **Першоосновою зрушень** у цих питаннях **уважаю зміни в ставленні до своєї діяльності суб'єктів освіти:** учнів та студентів з одного боку та вчителів і викладачів – із другого.

ОСОБИСТІСНИЙ ЧИННИК – ЗАПОРУКА ВИРІШЕННЯ ОСВІТЯНСЬКИХ ПРОБЛЕМ

В успішному та швидкому розв'язанні згаданих та незгаданих освітнянських проблем визначальну роль відіграє, зрозуміла річ, особистісний чинник. Уже з років свого студентства **майбутній освітянин має привчитися бути відповідальним.** У компонентах Болонського процесу це виявляється в піднесенні ролі **студентського самоврядування, в забезпеченні участі студентської громади в акредитації закладу та ін.** Ми б не хотіли обмежуватися лише такими заходами. Найбільшу увагу слід звернути на **виховні аспекти підготовки фахівців у ВНЗ різних типів:** *впровадження світоглядно-виховних предметів, піднесення загальної культури, відродження національних традицій, плекання провідних рис національного менталітету тощо.* **Змінювати слід і саме ставлення до праці: студент має усвідомлювати, що не йому дають знання, а він їх здобуває, що він має вимагати знань від викладачів,** а не відсиджувати навчальні години, що він **гарно працевлаштується, якщо матиме якісну фахову підготовку. Зрости має й відповідальність учительсько-викладацького корпусу – педагоги середньої і вищої шкіл повинні усвідомлювати, що оцінка їхньої роботи даватиметься за її якістю,** а не за вкладеними зусиллями, ресурсами. З другого боку,

потребує зміцнення статус педагога – вчителя й викладача треба забезпечити від тиску з боку адміністрації та батьків, захистити від догматизму й рутинерства та ін. Домогтися змін на краще зуміємо за умови, якщо **перебудуємо своє мислення, наблизимо його до європейського рівня**. Це, на мою думку, має виявитися в тому, що ми будемо вільними і розкутими, життєрадісними й доброзичливими, розумними й толерантними, а головне – відкритими і щирими, бо ці риси у педагогіці найголовніші, адже ще славетний французький мислитель **Монтень писав: „Ефекту від педагогіки можна досягти лише тоді, коли ученй бачить за вікном усе те, про що говорить учитель, і вірить йому”**. Тож будьмо відкритими і щирими – це зближить нас зі світом!

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Які перспективи чекають на Україну після її приєднання до Болонського процесу, як розгортатиметься наша співдія, співпраця? Найперше, ми вважаємо, Україна має взяти щонайактивнішу участь у витворенні світового освітнього простору – їй є, що презентувати перед освітянами світу. Водночас у цих процесах ми неодмінно маємо плекати ті форми, які щонайліпше відповідають нашій ситуації й меті. Посеред конкретних форм і напрямів можливої співпраці згадаю найголовніші:

- Взаємовизнання дипломів країн, що приєдналися до Болонського процесу. Це здійснюватиметься за рахунок **упровадження системи кредитів – своєрідних оцінок навчальної праці студента, які засвідчать його підготовленість** (наприклад: 36 годин – 1 кредит, для одержання **бакалаврату – 60 кредитів**).
- **Введення додатків до дипломів**, які відображатимуть своєрідність національних освітніх систем, і дип-

ломів загальноєвропейських. Це **дозволить контролювати якість освіти**.

- Впровадження системи мовної підготовки, яка допоможе студентам переходити до ВНЗ в інших країнах з тим, щоб одержати освіту за власною уподобою. Базові мови – це робочі мови ЮНЕСКО, збереження ними національних особливостей в освітніх системах, можливостей варіювання їхніх складників (наприклад, збереження технікумів у нас в Україні, які випускатимуть молодших спеціалістів, – те, чого не має в Європі).
- Створення *єдиного простору наукових досліджень*, що піднесе рівень європейської науки й заощадить значні кошти для національних економік, а також допоможе впорядкувати наукову проблематику й уникнути дублювання.
- *Створення умов для упорядкування управлінських моделей та їх уніфікації за потребою*.

Розробляємо й інші компоненти Болонського процесу, шукаючи в них раціональні зерна й обмірковуючи шляхи пристосування цих розробок до потреб української освіти. Українська педагогічна еліта покладає великі надії на зближення наших освітніх систем. Уже з кінця 90-х років ми цікавилися Болонським процесом, ніні інтерес до нього все більше зростає: видається література, захищаються дисертації, проводяться конференції й семінари. **Головне – не „забалакати” цю тему**, як це часом трапляється, а спрямувати зусилля в річище конкретних справ, що й робить МОН України.

Міністерство ініціювало започаткування роботи творчих груп, які розробляють відповідну тематику, поширюють інформацію про Болонський процес посеред студентів і викладачів (бо непоінформованість загалу та його консервативність сповільнюють перебіг важливих проце-

ФОТОРЕПОРТАЖ ПРО ЗУСТРІЧ-НАРАДУ РЕКТОРІВ У ХАРКОВІ

Іван Прокопенко, ректор Харківського національного університету ім. Г.С. Сковороди, який він очолює декілька десятиліть. Цього року університет-ювіляр святкує своє **200-ліття**.

Болонський процес, зміни в професійній підготовці учителя – у центрі уваги учасників наради, яка у жовтні цього року відбулася у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

Докладніше з її матеріалами знайомтеся у перших номерах нашого журналу наступного 2005 р.

Ректори ВНЗ – учасники наради

Президія

Олександра Савченко (віце-президент АПН), Ярослав Болюбаш (начальник департаменту вищої освіти МОНУ), Василь Кремень (Міністр освіти і науки України) серед студентів-сковородинців

О. Савченко

В. Кремень, К. Ситник

Учасники наради біля першого в Україні пам'ятника учительці

сів), проводять круглі столи, конференції та інші заходи. І ця діяльність дає певні плоди – уже 8 закладів вищої освіти в Україні прилучилися до Болонського процесу шляхом підписання хартії, тобто зобов'язалися дотримуватися головних принципів цього руху. Наголошую: юридичних зобов'язань за цією хартією *наші підписанти на себе не приймають – лише морально-етичні*. Це не має стосунку до визнання диплома, бо це питання регулюється Лісабонською угодою, яку теж підписала Україна.

Головні напрями нашої подальшої діяльності в цьому аспекті я визначив би так:

- узгодження переліку спеціальностей, за якими готуватимуть фахівців;
- визначення переліку поєднання спеціальностей;
- визначення й обґрунтування різних варіантів підготовки вчителів, які б дали змогу не втратити ні предметного складника, ні психолого-педагогічного;
- пошук тих шляхів, які вестимуть випускників у школу, а не в комерційну діяльність (таке завдання ставить перед міністерством Кабмін!).

Сподіваюся, що цю програму буде успішно реалізовано, хоча, звісно ж, це залежить передовсім від згаданого вже не раз особистісного чинника – **наша освіта гостро потребує людей праці, людей активної дії, людей конкретики.**

Шановний читачу!

Запрошуємо Вас узяти участь у круглому столі «Від особистісно-орієнтованого управління до особистісно-орієнтованої освіти: концепції, дослідження, досвід, здобутки, перспективи», який відбудеться 23-26 березня 2005 року за традицією в рамках проведення Восьмої Міжнародної виставки навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні – 2005».

До участі у круглому столі будуть запрошені представники Уряду, ВР України, керівники МОНУ і управлінь освіти, вчені АПН України та інститутів післядипломної освіти.

Про Вашу участь у круглому столі просимо повідомити редакцію за адресами:

03037, м. Київ, вул. Освіти, 6;

01033, м. Київ, а/с 116.

E-mail: director@oldbank.com

За цими ж адресами заздалегідь надішліть тези або повний текст свого виступу.

Чекаємо також на Ваші пропозиції й поради щодо проведення круглого столу.

Тож, Колего, до зустрічі!

Редакція журналу «Директор школи, ліцею, гімназії».

СУЧАСНА ОСВІТА В УКРАЇНІ - 2005[®]
ВОСЬМА МІЖНАРОДНА ВИСТАВКА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
23-26 БЕРЕЗНЯ 2005 року
Експоцентр "Олімпійський" м.Київ, вул. Матейюка, 4
(ст. метро "Лісова")

Найновіші досягнення в організації навчально-виховного процесу
Педагогічні інновації, авторські проекти
Інформаційні та телекомунікаційні технології навчання
Моніторинг і зміст освіти
Системи дистанційного навчання
Профільне навчання у загальноосвітній школі
Інтеграція навчальних закладів у Європейський освітній простір,
міжнародне співробітництво
Кращий досвід організації навчально-виховного процесу

ОРГКОМПЕТ: Україна, 01042, м. Київ,
вул. Патріса Лумумби, 4-Б, оф. 406

WWW.OSVITA.CARSHE.COM

Тел./факс: 251-10-26; 251-10-27; 268-22-92; 268-36-16; 425-01-93 E-mail: exhibitions@carshe.com

НАВЧАЇНЯ ДИРЕКТОР ПОТРЕБИТЕЛЬ ПІДПРИЄМСТВА РОБОТА РОБОТУ ОСВІТА

Організатори виставки: Міністерство освіти і науки України, Академія педагогічних наук України, виставкова фірма "КАРШЕ"

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2004,

Управління
школою

БОЛОНСЬКА КОНВЕНЦІЯ: ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Жити в Європі з декількома системами вищої освіти уже неможливо і неперспективно для європейських країн, у тому числі й для України.

Ця позиція ряду країн Європи була сформульована в *Сорбоннській декларації від 25 травня 1998 року*. Вона ще більш рельєфно знайшла своє відображення в *Болонській конвенції — спільній заяві Європейських міністрів освіти від 18-19 червня 1999 року в м. Болоньї*. До речі, у Болонському університеті (Італія) з

1478 р. викладав астрономію, а в *1481-82* роках був ректором цього університету український учений, доктор медицини й філософії *Георгій Дрогобич* (Юрій Котермак з Дрогобича)*.

Незалежність і автономія в ближчій перспективі університетів Європейської зони вищої освіти потребують уже сьогодні встановлення якісно нових, ще більш тісних політичних і академічних зв'язків між ВНЗ Європи, яка стрімко, з великим прискоренням розвивається.

Загально визнано, що європейські вищі навчальні заклади сьогодні відіграють провідну роль у формуванні

інтелектуального, культурного, соціального і науково-технічного потенціалу. Це має неабияке значення для розбудови Зони європейської вищої освіти, до якої ми входимо не лише територіально. Більше того, європейська система вищої освіти **сягає всесвітнього рівня притягання**. Тому створення умов для забезпечення міжнародної конкурентоспроможності є головною метою європейської системи вищої освіти, у тому числі й нашої, української.

Зміцнюючи Зону європейської вищої освіти за нашої активної участі, ми маємо потужно розвивати нашу національну систему середньої і вищої освіти.

Ядром професійної підготовки вчителя має стати фундаментальність і, водночас, гнучкість змісту, який вимагає суттєвих змін. Аналізуючи цей аспект підготовки вчителя, можна виділити ряд притаманних змісту вад. *По-перше*, невиправдано великим є набір навчальних дисциплін у чинних навчальних планах, у державних стандартах з неповним відображенням нових навчальних предметів шкільної освіти. *По-друге*, недооцінюється психолого-педагогічна теоретична і, особливо, практична підготовка. *По-третє*, відсутня професійна спрямованість змісту дисциплін соціально-

**Володимир
БОНДАР**

Директор Інституту педагогіки і психології НПУ ім. М. Драгоманова, академік АПН України

* Про нього читайте в нашому журналі (2002. — №6. — С.57).

гуманітарного та економічного циклу, який надто політизований і подрібнений, дублюється на різних Освітньо-кваліфікаційних рівнях підготовки (ОКР). *По-четверте*, встановлюється дисбаланс між обсягами шести освітніх галузей, які є обов'язковими для учнів початкової школи, та їхніми обсягами в професійній підготовці фахівців з початкової освіти.

По-п'яте, повільна переорієнтація кафедр на розробку нових спецкурсів відповідно до нових потреб шкільної практики.

Школа чекає **всесторонньо розвинутого, поліфункціонального вчителя**, а він іноземною мовою не володіє, не вміє співати і грати на музичних інструментах, не здатний до малювання, інших видів мистецтва, уведених у програму початкової школи.

Нам слід зберегти поліфункціональність соціально-гуманітарної і фахової підготовки вчителя. Більшість функцій має **універсальний характер і є будівельним матеріалом** для особистісно-професійного розвитку і формування нового покоління вчителів початкової школи. Саме цю мету закладено нами в галузеві стандарти вищої освіти зі спеціальності „Початкове навчання” від молодшого спеціаліста до магістра включно. При переході на двоступеневу підготовку за рахунок інтеграції функцій фахівця наші бакалаври і магістри за якістю підготовленості мають стати більш кваліфікованими, стовідсотково конкурентними в зоні європейської освіти.

Нині дедалі інтенсивнішою стає різноспрямована взаємодія між Польщею й Україною. Зустрічі державних і політичних діячів, реалізація спільних економічних проєктів, культурний обмін між двома країнами переконливо доводять – нашим народам є чим збагатити один одного і є в чому співпрацювати. Не лишаються осторонь інтенсивних польсько-українських взаємин і освітяни обох країн. Так у рамках Року Польщі в Україні було проведено круглий стіл „Українсько-польське співробітництво в галузі освіти”, у роботі якого від України брали участь представники МОНУ, АПНУ, польської меншини в Україні та керівництво НПУ ім. М. Драгоманова, а від Польщі – представники Посольства Польської Республіки в Україні та керівники й викладачі чільних вищих закладів педагогічної освіти. Круглий стіл проходив у конференц-залі НПУ імені М.П. Драгоманова.

Відкрив його директор Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України, академік Іван Зязюн.

● У європейському просторі Польща й Україна розташовані так, що їхнє політичне, економічне й духовно-культурне єднання є надзвичайно важливим для обох країн, для обох народів, для їхнього розвитку і добробуту, як також для розвитку і добробуту всієї Європи. Нині, у роки великих суспільно-політичних зрушень, Польща прилучається до Європейського співтовариства як рівноправна держава. *На моє переконання, й Україна неодмінно прилучиться до цього співтовариства – у нас немає інших шляхів. Згуртування і співдія суб'єктів європейської цивілізації, зокрема й України, економічне, політичне, культурне єднання європейських народів – ось стратегічний шлях встановлення розумного ладу й миру у світі.* Інтеграційні тенденції ніяк не можуть оминати й освітньої галузі. І тут, треба сказати, ми маємо цікавий досвід. Скажімо, дуже ефективно реалізовано угоду між освітніми міністерствами Польщі й України про співпрацю щодо підготовки польських учених найвищої кваліфікації в Україні. Після довгих дискусій, подолавши численні перепони і труднощі першопрохідців, ми налагодили якісну підготовку докторів педагогічних наук для Польщі в провідних осередках української педагогічної науки, як-от: АПНУ, НПУ ім. М.П. Драгоманова та ін. А це лише один із напрямів нашої масштабної співпраці. Один із польських державних діячів у свій час сказав: „... рано чи пізно вся Європа схилиться перед культурою, економікою, добробутом цих двох великих держав” (говорячи про дружбу Польщі і України). Це твердження не пустослівне, у

І.А. Зязюн (другий зліва) серед польських колег

ньому звучить глибока істина – працьовитість і культурність наших народів дає нам право спрямувати значні зусилля на встановлення між нашими братніми народами міцної дружби і ширкої приязні, які й будуть надійною запорукою нашого поступального руху. Сподіваюся, що цитоване вище пророкування здійсниться в близькій часі, а посприяти цьому мають спільні освітянські акції.

● – Шановні гості й колеги! – звернувся до зібрання **проректор з наукової роботи та міжнародного співробітництва НПУ ім. М. Драгоманова професор Григорій Волинка**. – Сьогоднішній захід, який проводиться в рамках Року Польщі в Україні, має зацікавити обидві сторони і продовжити давню та результативну співпрацю між освітянами обох наших країн. Ми добре поінформовані про стан і рівень сучасної педагогічної освіти в Польщі, знаємо здобутки її, цікавимося досвідом її науковців, здійснюємо його аналіз і використовуємо найперспективніші напрацювання наших польських колег. Гадаю, що й у Польщі цікавляться досягненнями української педагогічної освіти. Ця обопільна зацікавленість і зумовлює тісні контакти між освітянами Польщі й України, які мають давні традиції і дають високі взаємовигідні результати. *Наша плідна співпраця триває – нещодавно НПУ ім. М. П. Драгоманова підписав ряд угод про співпрацю з провідними закладами педагогічної освіти Польщі.* Особливо тісна дружба й активна взаємодія єднають наш колектив із **Педагогічною академією імені Комісії національної освіти в Кракові**. Нещодавно велика делегація з НПУ побувала там, а нині ми приймаємо дорогих колег із цієї академії у себе, і з особливо великою приємністю – професора академії, нашого великого друга, колегу, знаного педагога **Яцека Калюжного**, якому я за дорученням нашого ректора академіка **В. Андрущенка** вручаю його особисту відзнаку – справжній мистецький витвір, авторську роботу, виконану тільки в кількох екземплярах – **бюст патрона нашого закладу Михайла Драгоманова** (див. фото). Хочеться вірити, що це не остання відзнака, яку польські освітяни одержують в Україні.

На фото: Г. І. Волинка – перший зліва

Як результат, студенти перших курсів не усвідомлюють, на кого вони вчаться: на біолога, історика чи філолога. Причинами багатопредметності, слабкої професійної спрямованості змісту позафахових навчальних дисциплін є неперспективна практика визначення обсягів навчального навантаження викладачів за різними організаційними формами їхньої роботи, що стала майже єдиним критерієм збереження педагогічних кадрів. Це ознаки освітньої професійної системи, що потребує якісних змін.

У напрямі координації зусиль щодо підготовки вчителів початкових класів, фахівців з дошкілля протягом останніх років уже чимало зроблено, що є великою заслугою двох інституцій, створених МОН на базі педагогічного факультету, а нині Інституту педагогіки і психології НПУ ім. М. П. Драгоманова: науково-методичної комісії з дошкільного виховання та початкового навчання і робочих груп зі створення Галузевих стандартів ступеневої підготовки фахівців з дошкільного виховання та початкового навчання, які очолює академік В.І. Бондар.

Що ж нас наближає до запровадження рекомендацій Болонської конвенції? По-перше, наявність розроблених моделей сучасного вчителя початкової школи, дошкільного працівника, покладених в основу поліфункціональної структури рівневої освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) вчи-

теля початкових класів, вихователя дошкільного закладу: молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста і магістра. ОКХ стали вихідними для розробки освітньо-професійних програм, навчальних програм і підручників, що впроваджуються в роботу педучилищ, педагогічних коледжів, педагогічних університетів України.

По-друге, за навчальними планами, розробленими в нашому Інституті, здійснюється підготовка дошкільних працівників і вчителів початкових класів у всіх державних і приватних ВНЗ України I-IV рівнів акредитації, які готують таких фахівців.

По-третє, наявність галузевих еталонів та орієнтирів щодо змісту підготовки дає можливість стандартизувати навчальні плани і навчальні програми в Україні, уніфікувати державну атестацію випускників, максимально зблизити робочі навчальні плани різних ВНЗ за заліковими одиницями працевісткості, забезпечити можливість реалізації студентської мобільності та здійснення вільного пересування студентів по Україні та Європі.

У нашому Інституті вже розроблено програми, що ведуть студентів від ступеня до ступеня і враховують різноманітні конфігурації їх спеціалізацій, що дає змогу через сімейні обставини переходити з однієї форми навчання на іншу, зокрема із денної на екстернатну чи заочну, не втрачаючи додаткову спеціалізацію. Нам слід прискорювати ці процеси, особливо на платній основі, чим забезпечуватиметься привабливість заочного чи дистанційного навчання, висока конкурентність при вступі, можливість продовжувати навчання в зарубіжних ВНЗ.

Це ті попередньо створені передумови, які сприяють і прискорюють включення української професійної дошкільної і початкової освіти у Болонський процес. Але **цього явно недостатньо**.

Інститут педагогіки і психології стоїть на порозі нового реформування вищої початкової і дошкільної освіти.

Ми маємо всіляко розвивати і **стимулювати залучення студентів до вдосконалення навчання, до професійної взаємодії з метою наближення змісту підготовки фахівців до умов професійної діяльності**. Цьому сприяє 40% *поєднання* навчання з роботою старшокурсників за спеціальністю, залучення їх до наукових досліджень, *участь у навчальному процесі магістрів як практикантів тощо*. Все це наближає студентів до освітнього виробництва, полегшує їх доступ до ринку праці, актуалізує власну конкурентоспроможність ще в період набування кваліфікації.

Об'єктивність і демократичність організації навчального процесу, оцінювання його результатів значною мірою **залежать від студентського самоврядування**. Студенти є безпосередніми свідками стану навчальної і трудової дисципліни і студентів, і викладачів, ефективності їхнього співробітництва. Але вони ще не стали учасниками визначення навчальних рейтингів, переможців, не використовують право участі у переведенні студентів з контрактної на державну форму фінансування тощо. Студентський актив не повною мірою використовує свої права і обов'язки, передбачені Положенням про студентське самоврядування у ВНЗ, затвердженим наказом МОН України № 166 від 03.04.2001 р.

Підвищенню ефективності і якості навчання сприятиме кредитна система, модульна технологія навчання і оцінювання якості підготовки, нові зразки додатків до диплома, взаємовизнання дипломів ВНЗ, що входять у Європейську мережу забезпечення якості у вищій освіті. Все це в першу чергу має здійснюватися у ВНЗ як гарантія розвитку вищої освіти на національному і загальноєвропейському рівнях.

У контексті Болонського процесу

відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 48 від 23 січня 2004, року *наш університет є учасником педагогічного експерименту* щодо запровадження кредитно-модульної організації навчального процесу. Термін експерименту – 2004,-2008 рр.

Наказом ректора для залучення до експерименту виділено ряд спеціальностей університету, у тому числі початкове навчання і дошкільне виховання.

До складу робочої групи щодо організаційного і методичного супроводу експерименту включено заступників директора Інституту, завідувачів кафедр, провідних учених, розробників галузевих стандартів вищої освіти (спец. „Дошкільне виховання”, „Початкове навчання”) – викладачів університету. Вони працюють над розробкою концепції та плану проведення експерименту. За основу беруться інформаційні матеріали щодо організації навчального процесу в європейських університетах, розроблені МОН України. *Пріоритетним завданням експерименту є розробка нормативно-методичного і технологічного забезпечення навчального процесу*, організованого на базі галузевого стандарту підготовки бакалавра і магістра з урахуванням кредитно-модульної системи навчання.

Суть такої організації навчального процесу зводиться до переходу на вдосконалену двоступеневу структуру вищої освіти: бакалавр-магістр і/або доктор наук; вироблення прозорих і зрозумілих градацій дипломів, ступенів та кваліфікацій; впровадження єдиної системи кредитних одиниць і додатка до диплома; врахування європейської практики організації акредитації та контролю якості освіти; створення умов для розширення мобільності студентів, викладачів і дослідників; забезпечення інтеграції вищої освіти і науки у справі підготовки магістрів і аспірантів; забезпечення подальшого розвитку автономності та самоврядування у вищій освіті.

Серед заходів з переходу на кре-

дитно-модульну систему першочерговим є вироблення підходів щодо введення розроблених Стандартів вищої освіти у відповідність до вимог Болонського процесу (протягом 2004,-2005 рр.).

До загальних положень впровадження кредитно-модульної системи належать такі:

- Наявність індивідуального навчального плану студента, який формується особисто студентом під керівництвом куратора, *кредитно-модульна система (КМС) на поточний навчальний рік. Складовими індивідуального навчального плану є нормативні й вибіркові змістові модулі, що забезпечують підготовку до виконання вимог відповідних частин ОКХ (нормативної та вибіркової). Сукупність нормативних дисциплін* (змістових модулів за блоками-розділами) *є обов'язковою складовою індивідуального навчального плану студента, які* для споріднених спеціальностей з різними спеціалізаціями *повинні бути уніфікованими* (гуманітарний, соціально-економічний цикл та цикл природничо-наукової підготовки). Індивідуальні навчальні плани реалізуються за умови поєднання індивідуальних та традиційних форм організації навчання.

При формуванні індивідуальних навчальних планів на наступний навчальний рік враховується фактичне його виконання в попередній рік. Передбачається можливість індивідуального вибору дисциплін з дотримання встановленої послідовності їх вивчення. При цьому *річна сума обсягів обов'язкових і вибіркового змістових модулів повинна становити не більше 44 кредитів.*

У цьому плані у нас є чималий досвід у зв'язку з правом старшокурсників переходити на навчання за індивідуальним графіком.

- Система дає змогу здійснювати перехід студента на навчання в межах споріднених напрямів підготовки (певної галузі знань) за умови, коли різниця між обсягами змістових модулів може бути засвоєна в межах

граничного терміну підготовки, тобто *перевищує нормативний не більше ніж на 1 рік (додаткове навчання державою не фінансується)*. Зарахування змістових модулів здійснюється протягом року поточно, без організації заліково-екзаменаційних сесій за результатами стандартизованого і формалізованого оцінювання якості освіти студента з обов'язковим переведенням оцінок на національну і міжнародну шкалу. [5 (відмінно) – А, 4 (добре) – ВС, 3 (задовільно) – ДЕ, 2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом – F].

Упровадження КМС організації навчального процесу за встановленими в Європі нормами передбачає дотримання ряду принципів, які вимагають окремого розгляду.

Передбачаються розробка „Критеріїв і порядку оцінювання знань студентів з урахуванням поточної успішності”, обговорення їх на кафедрах і затвердження на Вчених радах із уведенням у дію з 1 вересня 2004, р. Ігнорування обліку в журналах академічних груп присутності та поточної успішності спричиняє пропуски занять, позбавляє студентів права і можливості отримати екзаменаційну оцінку за наслідками аудиторної і самостійної роботи протягом семестру, створює напругу в період сесії, відволікає студентів і викладачів від вчасного переходу до нового етапу навчання.

В умовах КМС навчання проблема академборжників у звичному для нас вигляді зникне.

Уважне ознайомлення з рекомендаціями та концептуальними положеннями Болонської конвенції привертає увагу до дотримання принципу переходу на загальноєвропейський рівень вищої освіти з обов'язковим збереженням національних надбань. *Загальноєвропейські засади розбудови вищої освіти ми розглядаємо як форму організації Зони Європейської вищої освіти, форму стандартизації підходів до ліцензування, акредитації спеціальностей, розробки технологій поточного, проміжного і підсумкового оцінювання фахової готовності студентів до професійної діяльності.* Внутрішня сутність процесу підготовки фахівців (зміст, операційно-діяльнісна технологія навчання) має розроблятися і реалізуватися з урахуванням національних особливостей, етнопедagogічних і психологічних засад організації процесу набування вітагенного і суспільно-культурного досвіду, який історично притаманний конкретному етносу. У цьому й полягає принцип взаємодії і взаємозбагачення національного та інтернаціонального в освіті і культурі. Рахуватися з цим принципом – означає входити в стандартизовану Європейську вищу освіту зі збереженням національних традицій, інноваційних напрацювань і технологій підготовки конкурентоспроможних фахівців. *Ідеться про вибір місця і об'єктивну самооцінку ролі української системи вищої освіти в розвитку загальноєвропейського освітнього простору.*

У НПУ ім. М.П. Драгоманова на початку квітня цього року за ініціативи Інституту педагогіки і психології, директором якого є академік *Володимир Іванович Бондар*, проведено міжнародну науково-методичну конференцію “Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти.” Основні її думки і пропозиції викладено у цій статті, з якою ми Вас і ознайомили. У рамках цієї конференції було проведено круглий стіл “Вчитель початкової школи очима учнів, батьків, громадськості.” Далі пропонуємо читачській увазі матеріали з цього круглого столу.

Управління
школою

КРУГЛИЙ
СТІЛ*

Володимир БОНДАР

Директор Інституту психології і педагогіки НПУ ім. М. П. Драгоманова, академік АПН України

* Круглий стіл проведено за ініціативи Інституту педагогіки і психології НПУ ім. М. П. Драгоманова

**Матеріали круглого столу записано і підготовлено до друку Ольгою ВИГОВСЬКОЮ

УЧИТЕЛЬ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ОЧИМА ПРОФЕСІОНАЛІВ**

ПОЧАТКОВА ШКОЛА – СПРАВЖНІЙ УНІВЕРСИТЕТ

Головна проблема сьогоденної освіти – розходження між її метою, яка декларується, і конкретною освітянською практикою. Тому наше завдання й полягає в тому, щоб поставити знак рівності між метою освіти та її реалізацією. Адже, потамававши інтереси й задовольнивши потреби дитини, зможемо задовольнити потреби держави. Це складна проблема, але водночас це і є висхідною

позицією сучасних шукань педагогічної науки і практики. Погодьмося, якщо школа існує для дитини, то й педагогіка стає гуманістичною, демократичною і

сприяє виявленню активності та творчої сутності особистості школяра або студента. Навпаки ж, педагогіка залежності дитини поневолює творчий дух молоді, закріпачує особистість, робить її пасивною і байдужою. Ці вектори створюють зовсім різні, протилежні соціально-виховні середовища в освітніх закладах. *Виробити методикку формування освітнього середовища першого типу – ось важливе завдання школи. Спробуймо у виступах спрямувати свої зусилля саме на вирішення цього питання.*

Під кризою освіти я розумію невдоволення батьків і дітей тими стосунками, які складаються між учнями й учителями. Ці стосунки є вирішальними для навчально-виховного процесу, для розвитку дитини. Їх основа – є дитина об'єктом чи суб'єктом освіти, чи довіряє вчитель дитині, а дитина – вчителю. Жодна людина не оминула початкової школи, це – справжній університет, головна ланка освітньої системи, саме там відбувається становлення особистості, закладається характер, формуються основи знань і вмінь. І якщо дитина погано пише, не освоїла пунктуації, не вміє зв'язно висловлюватися, має проблеми з лічбою або що – це провина вчителів початкової школи. Тож яким має бути вчитель цієї ланки? Коли я буваю у школі, то питаю дітей: "Кого ви більше любите – маму чи вчительку?" І часто чую: "Учительку". Коли ж цікавлюся причиною цього, то з'ясується, що дитяча любов до перших учителів пов'язана з тим, що вони практично ні в чому не обмежують дітей, тоді як від матері дитина здебільшого чує окрики: "Не роби! Не ліз! Не чіпай!.." Невже ця особливість і є найважливішою? Спробуймо з'ясувати.

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2004,

ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ МАЮТЬ ГОТУВАТИ ВИКЛАДАЧІ-ПРОФЕСІОНАЛИ

Київ – столиця великої європейської держави з прекрасними перспективами. Тому система підготовки фахівців у галузі освіти, які працюватимуть у нашому місті, має бути поставлена на щонайвищому рівні, адже саме вона задає тон, рівень підготовки спеціалістів в інших галузях. Наш педагогічний коледж входить до структури НПУ ім. М. Драгоманова й, водночас, підпорядковується Головному управлінню освіти м. Києва, з огляду на це ми перебуваємо під подвійною увагою. І з гордістю скажу, що виправдовуємо надії керівництва – кілька років поспіль майже **100%** наших випускників працевлаштовуються за призначенням у школах. Як відбувається процес підготовки вчителя в організаційному плані? Ми набираємо випускників дев'ятих класів, навчаємо їх **5 років**, даючи диплом бакалавра, ще **1,5 року** вони заочно навчаються в педагогічному університеті або 3 роки – в лінгвістичному, одержуючи диплом спеціаліста. Хоча, як на мене, якісно **підготувати вчителя початкової школи можна і за 4 роки – за умови, що його готує колектив викладачів-професіоналів**. А як наш коледж готує учителів початкової школи в плані фаховому? *Перше*, на що звертаємо увагу, – за час навчання в коледжі майбутній учитель має стати особистістю, яка вміє самостійно працювати, яка постійно виявляє фахову ініціативу, творчо осягає поставлену мету, має самостійну волю й хист організатора. *Другим* засадничим положенням нашої праці вважаємо плекання вчителя-патріота. Патріотизм – це не просто глибоке знання рідної мови й культури, національної історії та звичаєвості, це не тільки любов і сентимент до Батьківщини, патріотизм – це, насамперед, відповідальність за долю Батьківщини, народу, це активність у праці на користь рідного краю, це порядність та інтелігентність, це творча сутність і шляхетна душа. Такими ми й намагаємося формувати наших випускників. *Третій* важливий аспект нашої діяльності – підготовка мовно компетентного фахівця, вчителя, який знає і любить рідну мову, а найголовніше – може передати дітям свої знання про неї і прищепити їм

свою любов до неї. Адже мова – першооснова морального й інтелектуального розвитку дитини, і багато чого в самій дитині залежить від її мовно-мовленнєвого розвитку. **Приємно переконалися, що зусилля, докладені до реалізації цього аспекту нашої діяльності, – не марні, а наші випускники міцно засвоюють настанови своїх навчителів і несуть цю найважливішу науку далі – молодим поколінням. Урешті, кожен може пересвідчитися – хоч і повільно, але невпинно змінюється ставлення до національної мови нашого суспільства, і ці зміни пов'язані передовсім зі змінами у свідомості молоді. Це лише головні, сказати б, стратегічні напрями нашої діяльності, сама ж система нашої роботи – насичена і розмаїта.** Свідченням її ефективності є той факт, що під час розподілу всіх наших випускників одразу ж забирають директори шкіл, присутні на цій акції, і педагогічна молодь, підготовлена в нашому коледжі, знаходить своє місце в житті. Безперечно, посутню допомогу надають нам у нашій важливій і складній праці осередки педагогічної науки й вищі педагогічні школи – їхні представники тісно співпрацюють із нами, виступають перед студентами, навчають і консультують їх, готують до педагогічної праці. Ще багато залишається гострих і складних проблем в українській освіті, але **я вірю – спільними зусиллями зможемо їх розв'язати, зможемо побудувати величний храм української освіти.**

Алла ПРИСЯЖНИК

Директор Київського
міського педагогічного
коледжу №3

ГЕНДЕРНІ* ПРОЦЕСИ В СУСПІЛЬСТВІ Й ОСВІТІ

Шодо гендерних питань в українській освіті я хотіла б нагадати важливу інформацію: наша держава взяла на себе зобов'язання перед ООН ліквідувати до **2005 року** всі наявні у нас форми дискримінації за статевою ознакою і порушення рівноправності в

Тамара ГОВОРУН

Доктор психологічних наук, професор кафедри психології Інституту психології і педагогіки НПУ ім. М.П. Драгоманова

початковій і середній школі, а до початку **2015 року** Україна має виконати ще цілий ряд з о б о в'язань у цій

царині. Через рік надходить час звітувати, але навіть найбільш уважне око не помітить якихось суттєвих змін у гендерних питаннях. Найкращим доказом відсутності якісних змін слугуватиме співвідношення жінок (**5%**) і чоловіків (**95%**) у нашому парламенті, який великою мірою відображає гендерні процеси в суспільстві. А про початкову освіту (як і про освітню систему в цілому) годі й говорити – тотальна фемінізація в ній анітрохи не послабилася. Тим часом, навіть у такій країні, як Іран, статева диспропорція педагогічних кадрів цілком відсутня – жінки й чоловіки в шкільній інфраструктурі представлені однаковою мірою. Нинішньому станові гендерних питань в освіті можна тільки

дивуватися, адже Україна має надійне підґрунтя для якісної реалізації гендерних ідей – уже з XV ст. посеред українців встановилася економічна рівноправність жінки, а в XIX – XX ст. оформи-

лася також її рівноправність політична та юридична.

Так, відсутність найменших змін у гендерному питанні дивує, ба навіть вражає. Справді, гендер у нас в Україні має давні й конструктивні традиції. Згадаймо хоча б світоча української педагогічної думки Василя Сухомлинського, який ще в 60-ті роки минулого століття наголошував на неприпустимості принизливого орієнтування дівчат на саму лишень обслуговуючу працю. На думку педагога, і хлопці, і дівчата мають привчатися до паритетності у веденні домашнього господарства. Небезпечними вважав В. Сухомлинський і диференціацію вимог до хлопців і дівчат та формування в освітньому процесі якихось статевих поведінкових стереотипів чи особистісних прикмет. Ці гендерні пробліски в минулому на нинішньому етапі розвитку українського суспільства мали б прибрати виразніших і чіткіших форм, але, на превеликий жаль і сором ще більший, цього не сталося. Ця проблема є дуже важливою. Вочевидь, з огляду на це Міністерство освіти й науки України все більше приділяє йому уваги, та й то не у вигляді голослівних обіцянок, а у вигляді конкретних дій. Скажімо, нещодавно було проведено на академічному рівні дослідження, яке стосувалося переважно початкової освіти й, зокрема, було пов'язане з гендерним рівнем дитини. Які дані ми одержали в процесі цього дослідження? Найперше його учасники здійснили гендерний аналіз усіх підручників початкової школи до четвертого класу включно, що дало підстави констатувати окреслення певних позитивних тенденцій у цій царині. Але, водночас, слід наголосити – шкільні підручники ще залишаються в полоні старих стереотипів, а саме: головними творцями подій у цих підручниках виступають чоловіки, а роль жінок обмежується обслуговуванням, хатніми клопотами, допомогою чоловікам у їхніх справах. Найяскравішими вия-

Гендерну проблему наш журнал постійно відслідковує та ініціює друкування відповідних матеріалів. – Дивись: 2000. – № 1. – С. 136; 2001. – № 2. – С.3; 2004., – № 1. – С. 78, 83; у цьому числі журналу (на С.26) – стаття В. Федоренка.

вами двох підходів – традиційно-стереотипного й прогресивного – слід визнати підручники М. Вашуленка й О. Савченко відповідно. Можна припустити, що ці, сформовані зі шкільної лави стереотипи докорінних відмінностей соціальних ролей представників різної статі спричинили ледь чи не цілковите усунення чоловіків від виховання дітей у сім'ї та в суспільстві. Нав'язування дітям статевих стереотипів здійснюється масовано й послідовно, воно виявляється також у дитячій і підлітковій періодиці, але найактивніше втовкмачуються ці стереотипи у свідомість дітей безпосередньо в навчальному процесі. Чого варта, скажімо, статистика, одержана під час вищезгаданого дослідження: у 56% випадків учителі схильні вибачати прояви грубості саме з боку хлопців, а не дівчат. Ще й досі зберігається орієнтація на різні професії, на різні ролі й багато чого іншого. Одним словом, саме у школі започатковується глобальна соціально-статева диференціація молоді. **Чи можна за таких умов вести мову про особистісну зорієнтованість навчально-виховного процесу, якщо ми й досі формуємо хлопчиків і дівчаток, а не особистостей.**

Підсумовуючи, скажу так: ми маємо дуже багату генетичну скарбницю, колосальну духовно-культурну спадщину, самобутню етнопсихіку, унікальну

систему моралі... Чому ж тоді ще й досі залишаємося в полоні застарілих, хибних стереотипів? Чому ще й досі живимося традиціями патріархальної культури з її пресингом, з її нав'язуванням певних ролей і ознак? Навіть походження українського слова „подружжя” доводить, що для українського менталітету, світогляду, світосприйняття органічним є сприйняття чоловіка й жінки як друзів, партнерів, як рівноправних сил.

У Москві нині доволі жваво впроваджується окреме навчання дівчат і хлопців. Має такий досвід і Україна – уже кілька закладів Києва та передмість працюють за цією моделлю. Нещодавне відкриття нової такої гімназії – для дівчат – широко висвітлювала преса, причому це подавалося як успіх, як велике досягнення. Але, як на мене, цей досвід – у край негативний і небезпечний, у такий спосіб поглиблюються гендерні проблеми нашої освіти. Сучасний світ сповідує інші погляди й обирає інші орієнтири, це і є погляди й орієнтири майбутнього, тим часом ми все більше заглиблюємося в минуле. Так, якщо Україна взяла на себе певні зобов'язання перед світовою спільнотою в подоланні дискримінації за статевою ознакою, то **процес змін слід розпочинати саме з освіти, з гендерного переорієнтування педагогів, з коригування головних настанов навчально-виховного процесу.**

СТОЛИЧНА ОСВІТА. ПРОЕКТ “УЧИТЕЛЬ”

Кожен присутній на засіданні цього круглого столу є і батьком, і педагогом, і представником громадськості, тож для кожного з-посеред нас проблеми освіти є потрійно актуальними. Найголовнішою ж, **центральною проблемою освіти була й залишається проблема вчителя.** Яким він має бути, щоб якісно й результативно працювати у школі, щоб працювати на перспективу й бути сучасним, щоб бути готовим діяти у зміні обставин і умов? І як підготувати такого вчителя? Уже було говорено про те, які гарні студенти приходять до нас. Ми їх щиро любимо, плекаємо і готуємо, намагаємося вкласти в них душу, якимось чином передати їм власний життєвий і фаховий дос-

від. Посеред наших викладачів є люди різного віку – і старші, й молодші. Але об'єднує їх щире прагнення підготовки висококваліфікованого фахівця, зорієнтованого в умовах буремного сьогодення. Спостерігаючи за процесами в сучасній освіті, можемо констатувати – не завжди збігаються освітні запити держави та сім'ї й дитини. **Тому для нас є вкрай важливим підготувати вчителя – методологічно, ме-**

Микола ГРИЦАН

Заступник начальника
ГУОН Київської
міськдержадміністрації,
начальник управління
дошкільної освіти та
кадрового забезпечення

тодично, психологічно – до того, щоб він зумів послабити ці суперечності своєю працею, щоб зумів *подивитися на дитину своїми очима і зрівноважити відображену в державних стандартах мету освіти й освітні запити батьків та інтереси дітей*. Хоч у кожному з підрозділів освітньої галузі є значні напрацювання – адміністративному, науковому, шкільному, університетському та ін., все ж таки, коли обговорюється освітня проблематика, запитань звучить більше, ніж дається відповідей. Але це позитивний момент, бо чим більше ми сьогодні поставимо запитань, тим більше у нас буде можливостей проаналізувати важливі освітянські проблеми і знайти шляхи їх вирішення, а потім – вирішувати їх спільними зусиллями, за допомогою преси і громадськості, усієї освітньої інфраструктури. Тож не біймося ставити більше запитань, бо вони спонукають до активного пошуку, до мобілізації всіх інтелектуальних сил і душевних ресурсів, що, врешті, і посприяє спільному формуванню відповіді на найголовніше питання – яким має бути сучасний учитель, як ми маємо його підготувати, аби він зміг формувати особистість третього тисячоліття, людину, яка сприймає себе невідривно від рідного міста, рідної країни, всієї планети і може знайти себе в кожному з цих вимірів.

Головну увагу у своєму виступі хочу приділити проблемам освіти п'ятирічних дітей, її якості, обсягів і форм. Хоч цей підрозділ працює вже на повну потужність, проте так і залишається теоретично не обґрунтованим і практично не осмисленим. Тому начальник ГУОН м. Києва Б. Жебровський започаткував на рівні нашого міста вивчення цього важливого пи-

тання. Працівники управління спільно з фахівцями з педагогічного університету вивчали стан освіти п'ятирічних дітей у Святошинському районі Києва протягом трьох тижнів. І треба сказати, ми відкрили для себе дуже багато цікавого. Найбільше нас цікавила мотиваційна готовність дітей цього віку до навчання в школі. Виявилось, що провідним мотивом для цих дітей є примус із боку батьків, але ніяк не внутрішня мотиваційна діяльність самої дитини. Що ж до обговорюваних сьогодні питань про те, яким має бути сучасний учитель і як його підготувати, у нашому дослідженні цю проблему було виділено в окремий напрям вивчення. Справді, *хіба не цікаво довідатися, яким саме бачать учителя найменші школярки, якою має бути людина, що їх супроводжуватиме на цьому важливому етапі в їхньому житті – переході до школи?* Тож я й оповім вам про перебіг дослідження і його результати. У дослідженні взяло участь **839 дітей**; воно проходило в два етапи. *Перший етап* – дітям дали завдання намалювати, якими вони уявляють своїх майбутніх учителів. **58% малюнків** було виконано в жанрі портрету, хоча в дошкільлі на заняттях із малювання портретний жанр не вивчається взагалі. **86% цих малюнків** виконано яскравими кольорами, переважає в них світла, оптимістична тональність. Учителю діти зобразили гарно вбраною, з прикрасами, з головними шкільними атрибутами – указкою та глобусом. Чимало було й малюнків, на яких діти уявляли своїм першим учителем чоловіка. *Другий етап дослідження* – словесна характеристика майбутнього вчителя, у якого хотіли б навчатися діти-п'ятирічки. Психологи записали ці характеристики: дітям важливо, щоб їх навчала добра, лагідна, розумна, красива людина, яка б їх добре навчала й допомагала їм у скрутні. *Насамкінець зауважу – формуючи портрет сучасного вчителя, ми маємо неодмінно враховувати при цьому інтереси дітей, зважати на їхнє бачення вчителя і коригувати власні висновки відповідно до очікувань школярів.*

У ЯКОГО ВЧИТЕЛЯ ХОЧУТЬ НАВЧАТИСЯ ДІТИ

Продовжуючи розмову про погляд на вчителя з позиції школяра, хочу оповісти про результати дослідження, які одержала під час експериментів у школі № 92 наша кафедра. Викладачі кафедри намагаються виробити універсальну методику сучасної підготовки вчителя, тому насамперед ми поцікавилися думкою дітей — *у якого вчителя вони хотіли б навчатися?* Працюючи з учнями другого класу, ми попросили їх визначити, на кого з казкових персонажів має бути схожим учитель, із яким вони б хотіли працювати. 105 учнів написали, що ідеальна для них учителька мала б бути схожою на... черепаху *Тортилу* з казки „Золотий ключик” О.М. Толстого. Така асоціація нас здивувала (бо ми сподівалися ототожнення ідеальної вчительки з *Попелюшкою*, доброю феєю, *Білосніжкою* чи кимось подібним), а вчителів просто-таки образила. Але коли ми після опитування попросили у дітей якихось пояснень, то вони відповідали, що на цьому персонажеві зупинили

свій вибір і ототожнили з ним ідеальний образ учителя тому, що хотіли б учитися у такої ж, як *Тортила*, доброї, мудрої, поважної і щедрої людини, до якої можна було б звернутися в скрутних ситуаціях. *Це дослідження підтверджує висновки попереднього промовця — у спектрі особистісних професійних якостей учителя діти на перше місце ставлять доброту, душевне тепло у ставленні до них.*

Антоніна КАНІЩЕНКО

Професор кафедри мови та методики її викладання Інституту педагогіки і психології НПУ ім. М. П. Драгоманова

Організатори та учасники круглого столу

УСІМ, КОГО ЦЕ ЦІКАВИТЬ

У Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова відкрився центр сертифікації CELI (*Certificato di Lingua Italiana dell'Universita' per Perugia*).

При центрі діють курси італійської мови. Заняття проводяться італійськими професорами. Після закінчення курсів видаються сертифікати, які визnano в Італії.

Додаткова інформація за телефонами: 216-47-17 з 10.00 до 17.00 та 248-34-23 ввечері.

СИСТЕМА “АВІАКОСМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ-НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”: ОРГАНІЗАЦІЯ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІЦЕЙСТІВ

Управління
школою

**Наталія
МУРАНОВА**

Ректор Інституту довузів-
ської підготовки, аспірант
Національного авіаційного
університету

Активне запровадження ступенізації освіти в Україні посилить мобільність випускників навчальних закладів на ринку праці. Такій мобільності сприятимуть інтеграція, укрупнення спеціальностей, що при незначній перекваліфікації дасть змогу знайти роботу за фахом (2).

Вищі навчальні заклади виступають безпосередніми замовниками на допрофесійну підготовку майбутніх спеціалістів ринкової економіки. Профілізація і певна предметна спеціалізація в цих закладах визначаються потребами регіону, можливостями навчального закладу (1).

Авіакосмічний ліцей як загальноосвітній навчальний заклад третього ступеня було відкрито в 1999 році при Національному авіаційному університеті (НАУ). Його *засновниками є Національний авіаційний університет і Солом'янська районна в місті Києві державна адміністрація*. Засновник НАУ визначає пріоритетні напрями діяльності ліцею, враховуючи соціально значущий запит регіону, держави, засновник – Солом'янська районна в місті Києві державна адміністрація – проводить експериментально-дослідницьку роботу в

ліцеї з удосконалення змісту освіти та її забезпечення.

Авіакосмічний ліцей дає учням старших класів поглиблену підготовку з метою формування наукового та інженерного корпусу галузі для вступу в НАУ, розвиває їхні творчі здібності, формує стійку мотивацію вибору майбутньої професії.

У рік відкриття ліцею навчання проводилося за двома напрямами, а саме: **гуманітарним і технічним**. Реалізуючи запит НАУ і бажання учнів, у 2000 році напрями допрофесійної підготовки було переглянуто і відкрито такі: **технічний, інформаційний, соціально-гуманітарний, економіко-правовий**.

Прийом до ліцею проводиться за конкурсною основою, і навчання у рік відкриття здійснювалося два роки (10-11 класи).

Управлінська діяльність ліцею реалізується на основі співробітництва ліцею і НАУ. Підвищення ефективності навчально-виховного процесу, якісної допрофесійної підготовки відбувалося при вдосконаленні організаційно-педагогічних умов. Вони забезпечують *організаційні, змістові, технологічні та матеріально-технічні нововведення* у навчально-виховному процесі та управління ним.

Основними проблемами освітньої діяльності ліцею в цей період були:

- відсутність систематичного наукового супроводу в навчально-виховному процесі;
- велика кількість викладачів-сумісників;
- відносно невеликий термін навчання в ліцеї (2 роки);
- відсутність належного методичного фонду;
- відсутність методик викладання в ліцеях.

Освітня практика Авіакосмічного ліцею на перших етапах проводилася без наукового обґрунтування.

Реалізація організаційно-педагогічних умов забезпечила ефективність діяльності ліцею і здійснювалася поетапно (див. вріз).

Навчальна частина створює належні умови управління допрофесійною підготовкою ліцеїстів і забезпечує високий науковий і навчально-методичний рівень викладання, несе відповідальність за термін проведення атестації ліцеїстів і вчителів, розробляє розклад навчальних та індивідуальних занять, консультацій, заліків, іспитів. Викладачі НАУ читають спецкурси, дають наукові консультації, є науковими керівниками науково-методичних кафедр, допомагають ліцеїстам і вчителям у науково-пошуковій діяльності. У ліцеї практикуються такі види навчальної діяльності: лекції, семінари, консультації, практичні заняття, курсові, лабораторні роботи, контрольні, самостійні роботи. Тематика наукових робіт Малої академії наук затверджується на засіданнях науково-методичних кафедр. Виховна діяльність здійснюється у повній узгодженості з виховною діяльністю НАУ.

Система середньої освіти “ліцей-НАУ” вирішує як загальнодидактичні проблеми забезпечення державних стандартів освіти, так і допрофесійну підготовку ліцеїстів, роботу з обдарованими дітьми.

Педагогічний колектив ліцею вирішує такі завдання:

- формування правових, економічних, гуманітарних та інших знань у ліцеїстів;
- розвиток творчих здібностей ліцеїстів (участь у наукових дослідженнях ліцею і НАУ);
- розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу;
- впровадження інноваційних технологій навчання і виховання, високої культури педагогічної діяльності.

Інтеграція середніх навчальних закладів з вищими дає можливість педагогічному колективу створювати авторські курси, спецкурси, наскрізні курси, впроваджувати інноваційні педагогічні технології, формувати особистість учителя, який володіє інтегративними знаннями, має високу культуру і може в нових умовах виховувати молодь.

Ми визначили для себе такі **пріоритети**: стимулювати становлення системи допрофесійної підготовки старшокласників – ліцей-ВНЗ, спрямованої на розвиток особистості ліцеїста з усебічним використанням наукового потенціалу.

Сьогодні освіту треба розглядати в аспекті неперервності, тобто перетворення освіти в постійну, необхідну й органічну складову життя людини на всіх його етапах.

В Україні, як і в більшості країн світу, ідеї безперервної освіти набувають практичного втілення. Безперервна освіта є основною умовою всебічного розвитку особистості, засобом реалізації її здібностей, а також удосконалення здобутих раніше знань, умінь та навичок (3).

Орієнтація молодого покоління на безперервність освіти є багатоплановим процесом, який передбачає вдосконалення всіх ділянок роботи сучасних загальноосвітніх та вищих навчальних закладів. Безперервність передбачає якісно новий тип взаємодії особистості і суспільства протягом усього життя людини. Головним і безперечним є те, що у центр усіх освітніх починань ставиться людина, якій необхідно створити оптимальні умови для повного розвитку її здібностей. Мотиви і здібності безперервного навчання краще реалізуються у звичайних манерах і стилі, набутих у попередньому досвіді. Необхідно зважити на дві важливі проблеми, без яких неможливе якісне поширення знань.

По-перше, це розвиток у молоді здібностей самостійно ставити творчі завдання. При цьому слід урахувати, що їх розв’язання не дасть учням очікуваних результатів, якщо саму проблему було поставлено без їхньої активної участі.

По-друге, якщо розвинути у моло-

Перший етап (1999-2000 роки).

Створення ліцею проходить у тісній співпраці з НАУ, де було закладено ідею неперервної освіти і допрофесійної підготовки старшокласників з урахуванням потреб НАУ й суспільства.

Метою першого етапу були виконання й оцінка набутого досвіду створення інноваційних навчальних закладів, таких як загальноосвітній навчальний заклад м. Києва № 145 при Національному університеті ім. Т.Г.Шевченка, що став його проміжною ланкою.

На цьому етапі у діяльності ліцею було розв'язано такі завдання:

- надання здібним учням оптимальних можливостей для отримання освіти;
- реалізація індивідуальних творчих запитів молоді, самостійний вибір предметів для їх поглибленого вивчення;
- оволодіння учнями старших класів навичками наукової діяльності;
- здійснення допрофесійної підготовки старшокласників;
- створення відповідної матеріально-технічної бази;
- створення педагогічного колективу, спроможного вирішувати поставлені завдання.

Було створено профільні курси та спецкурси, що дали можливість педагогічному колективу застосувати особистісно орієнтовану технологію навчання.

Другий етап (2001-2002 роки).

Започатковано експериментальну роботу з проблеми допрофесійної підготовки ліцеїстів. У зв'язку з цим було розроблено:

- програму дослідження з проблеми допрофесійної підготовки ліцеїстів;
- систему освітньо-виховних та управлінських заходів з реалізації завдань допрофесійної підготовки ліцеїстів;
- напрями допрофесійної підготовки ліцеїстів;
- завершено створення матеріально-технічної бази;
- накопичено науково-методичну та спеціальну літературу для проведення експерименту.

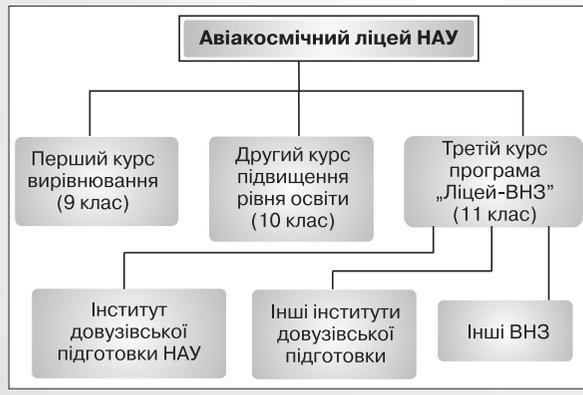
Основною метою цього етапу була підготовка до здійснення формуючого експерименту.

Починаючи з 2001 навчального року, учні переходять на трирічне навчання в ліцеї (I-й курс – 9-ті класи, II курс – 10-ті класи, III курс – 11-ті класи). Це зумовлено:

- сензитивністю старшокласників до професійного самовизначення;

Схема 1.

Структура завдань навчання в ліцеї

дих допитливість і творчий підхід до проблеми, то запитання в них виникатимуть самі по собі, все піддаватиметься сумніву. З'являються бажання і здатність обрати творчу дію і взяти відповідальність за її логічне завершення. Це є найважливішим педагогічним фактором безперервної освіти.

Авіакосмічний ліцей при НАУ є інноваційною освітньою системою “ліцей-ВНЗ”, його головним завданням є формування всебічно розвинутої особистості на основі вільного її самовизначення. Сьогодні державі потрібний професійно-мобільний працівник, сучасна, всебічно розвинена особистість, яка могла б почуватися комфортно, вільно в технічно та інформаційно розвинутому суспільстві.

Вирішення поставленого завдання здійснюється поетапно відповідно до років навчання в ліцеї (див. схему. 1).

Перший курс – вирівнювання. Учні першого курсу приходять до ліцею з різних шкіл міста, маючи різний рівень підготовки. Завданням першого року навчання є:

- визначення реальної картини рівня підготовки учнів;
- стимулювання пізнавального інтересу як принципу формування особистості;
- зведення до мінімуму адаптивного періоду старшокласника.

Другий курс – підвищення рівня освіти. Завданням другого курсу є:

- побудова педагогічного процесу з урахуванням зростання інформаційного простору;
- формування пізнавального стилю.

Третій курс – програма “ліцей - ВНЗ”, завданнями якої є:

- виховання особистості, що

вміє мислити, самостійно приймати рішення, є: відповідальною, має загальну культуру;

- формування особистості, що володіє основами професійних знань.

Аналіз освітньої діяльності ліцею, вивчення специфіки процесу управління дозволяє нам поставити на перше місце ряд положень.

По-перше, на всіх етапах становлення і розвитку ліцею важливою є творча діяльність учителів та ліцеїстів, спрямована на допрофесійну підготовку; реалізація цього положення була забезпечена шляхом залучення провідних викладачів НАУ, розробки творчих освітніх програм учителями ліцею, підвищення їхньої професійної педагогічної майстерності.

По-друге, актуальними виявились питання самостійної діяльності ліцеїстів у різних галузях. Тільки на основі високого рівня активності й самостійності ліцеїстів та вчителів вирішено освітні завдання допрофесійної підготовки.

По-третє, удосконалення освітньої діяльності ліцею й управління ним здійснюється для формування здібностей ліцеїстів у допрофесійній підготовці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буркова Л., Федорова Н. Зерна педагогічної інновації. Хрестоматія. – К.: Київська правда, 2002. – 119с.

2. Кремень В. Без реформи освіти не розбудуємо державу. / Педагогічна газета – 1999. – №10.

3. Мадзігон В. Інформатизація в контексті демократизації освіти в Україні. / Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні у 1992-2002. Част.1. – Харків: "ОВС", 2002.

- можливістю надання пропедевтичних професійно орієнтованих знань та вмінь;
- можливістю оптимальної організації навчально-виховного процесу на засадах інтегративного, особистісно орієнтованого підходу з реалізацією допрофесійної підготовки в системі безперервної освіти (ліцей -ВНЗ).

На першому курсі навчання в ліцеї вирішувались такі завдання:

- визначення реального рівня підготовки кожного;
- адаптація учнів до навчання в ліцеї;
- формування інтересів та мотивів вибору майбутньої професії чи типу професії;
- визначення здібностей ліцеїстів;
- ознайомлення з професійними напрямками, особливостями професій.

На другому курсі основними завданнями були:

- отримання ліцеїстами знань з фундаментальних дисциплін;
- отримання поглиблених знань з професійного напрямку;
- формування стійких умінь у науково-пошуковій діяльності;
- продовження формування мотивації та пізнавального інтересу до майбутньої професії;
- розвиток пізнавальної діяльності особистості.

На третьому курсі ліцею завершуються:

- підготовка до оволодіння фундаментальними знаннями з основ наук та методикою науково-пошукової діяльності;
- оволодіння спеціальними знаннями та вміннями на допрофесійному рівні;
- орієнтація на основи професійної діяльності.

Третій етап (2002-2003 роки).

Завершальний. На основі всебічного аналізу соціально-педагогічної ситуації нами було скореговано навчальну програму ліцею, тому **пріоритетними** напрямками стали:

- подолання стереотипності у навчанні;
- поновлення змісту навчання на основі інтеграції та наскрізності навчальних дисциплін;
- розширення інформаційного простору знань ліцеїстів з основ професійних напрямів;
- удосконалення механізму управління процесом допрофесійної підготовки;
- підвищення педагогічної культури, розвиток творчості вчителів і ліцеїстів.

Для реалізації цих завдань було розроблено комплекс умов управління допрофесійною підготовкою ліцеїстів:

- підготовка педагогічного колективу до якісної реалізації експериментальних програм, спецкурсів, наскрізних спецкурсів у навчально-виховному процесі;
- науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу в ліцеї;
- діагностика рівня знань, умінь ліцеїстів при вступі до ліцею;
- створення системи відповідних заходів для скорочення періоду адаптації учнів;
- модернізація змісту навчально-виховного процесу в ліцеї;
- розробка навчальних і робочих планів з урахуванням державних стандартів, освітніх програм, спецкурсів з професійних напрямів;
- відбір форм і методів навчання, що відповідають особистісно орієнтованій технології;
- визначення порядку й періодичності проміжної атестації ліцеїстів;
- розробка моделі випускника – особистість, яка вміє мислити, самостійно приймати рішення, наділена мірою відповідальності, має високу культуру і високу кваліфікацію в обраній професійній діяльності;
- створення належної матеріально-технічної бази ліцею.

Управління
школою

ФІЛОСОФІЯ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ПЕДАГОГІВ

Людмила СНИЦАР

Доцент кафедри філософії освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти, канд. філософ. наук

Одним із визначальних чинників розвитку професіоналізму керівника навчального закладу науковці та педагоги-практики називають його науково-світоглядну культуру. Її органічною складовою є ґрунтовне оволодіння філософсько-методологічними основами теорії та практики сучасної освіти, зокрема суттю нових наукових та освітніх парадигм, філософських понять та ін.

Ознайомлення з основами історії та теорії філософії починається у педагогічному навчальному закладі. Філософія як самосвідомість людської культури постає перед студентами як невід'ємна частина змісту, мети, засобів та критеріїв діяльності освітян. Введений нещодавно спецкурс "Філософія освіти" допомагає вивчити, яким чином філософія сприяє розвиткові педагогічної методології, визначенню ідеалу та основ єдності навчання і виховання, більш чіткому формулюванню мети освітньої діяльності, позиції управлінських дій тощо.

Подальше набуття філософських знань, навичок філософського мислення та їх застосування на практиці залежить від прагнень самих педагогів. Кілька занять курсу "Філософія су-

часної освіти" під час підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної освіти можуть лише скорегувати самоосвіту і надати їй певного теоретико-методологічного спрямування.

Значно більший обсяг знань з проблем філософії освіти та філософії управління отримують педагоги, які здобувають у цих інститутах додаткову або споріднену спеціальність. Так, на факультеті менеджменту та психології освіти в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти на вивчення курсу "Філософія освіти" відводиться 56 годин. Крім лекцій, передбачено семінарські заняття, консультації, роботу з сучасними філософськими першоджерелами з проблем освіти, написання рефератів, творчих робіт. Видано науково-методичний посібник і навчально-методичний комплекс цього курсу.

Слухачі цього факультету, серед яких майбутні бакалаври, магістри, менеджери освіти, вчать використовувати набуті знання при написанні випускних робіт, наприклад, розглядаючи теоретичні основи реформування управління системою освіти, аксіологічні аспекти своєї діяльності, застосування методологічних підходів філософії освіти до вирішення проблеми демократизації та гуманізації освіти, переходу до 12-річ-

ного терміну навчання та багато інших проблем.

Аналіз виступів, рефератів, випускних робіт, результати опитування та діагностування слухачів виявили чимало труднощів різного характеру в засвоєнні педагогами філософії освіти в сучасному теоретико-пізнавальному вимірі.

Насамперед слухачі (а вони приїждять з усієї України) скаржаться, що на місцях бракує необхідних підручників, посібників, науково-аналітичних джерел тощо. Найважче доводиться педагогам, які вивчали у вищій школі марксистсько-ленінську філософію і педагогічні явища розглядали з позицій комуністичної ідеології. Інколи в анкетах чи бесідах педагоги стверджують, що раніше було простіше вивчати філософію: єдина теорія, логічно виведені принципи побудови теорії і реалізації її на практиці, та й філософська мова не була такою складною і метафоричною. До того ж у педагогічних ВНЗ донедавна не вивчали або лише згадували основоположників методологічних учень, що складають уже класичне надбання світової філософії освіти.

Вітчизняна філософія освіти, яку в нас лише започатковано, орієнтується на світові філософські традиції та тенденції розвитку світового пізнання. Розглянемо деякі особливості сучасного філософствування (див. вріз).

Нова філософія визначає особистість як суб'єкта, котрий не повинен зазнавати приниження за жодних умов. Не виправдовувати

зверхність держави щодо свободи особистості, програм класу, партії над інтересами їх членів. Головне — це створення умов, за яких людина може відкрито висловити свою думку, обрати власну життєву стратегію.

Головне завдання сучас-

ДО НОВОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Перш за все, філософія нині не претендує на нормативність, безумовність та універсальність свого знання. Проте вона продовжує виконувати свої основні функції: інтегративно-смыслову (насамперед цілісного осмислення світу і людини), методологічну і прогностичну. Як складова педагогічної методології вона допомагає опредмечувати і розпредмечувати реалії буття у філософських поняттях, забезпечувати перехід від старого (радянського) способу самоідентифікації особистості до нового — національної ідентичності громадянина незалежної України.

Філософи сьогодні не намагаються дати вичерпні відповіді, прийти до єдиної несуперечливої платформи, концепції, не пропонують порад та рецептів. Цим вони сприяють подоланню стереотипів і консерватизму педагогічного мислення (наприклад світоглядної одномірності, нетерпимості до альтернативної думки, нездатності відстояти власну життєву позицію).

Представники різних напрямів сучасної філософії всебічно вивчають процеси переходу від класичної (і неklasичної) до постнеklasичної науки, осмислюють нові наукові парадигми і в тісному зв'язку з ними — потреби радикальних змін у змісті освіти. Так стверджується нове уявлення про світ як відкритий, індетерміністичний, який не можна висловити у єдиній логічно несуперечливій концептуальній схемі. У світі панують не залізна причинність, а спонтанність, нестабільність, неупорядкованість і хаос, постійно народжується нове. Замість атрибутів упорядкованості, гомеостазу, передбачуваності приходять атрибути змінності, нестійкості, непередбачуваності. У синергетиці як новому науковому напрямі (вона ж філософія нестабільності) вивчаються процеси самоорганізації структур різної природи, тобто універсальні принципи спонтанної самоорганізації матерії, які вивчаються вченими різних спеціальностей і зведені в єдине ціле. Нині відбувається екстраполяція теоретичної моделі процесів самоорганізації на гуманітарні та соціальні сфери наукового знання, в тому числі і на освіту (так, у книзі В.С. Лутая "Філософія сучасної освіти" синергетика розглядається як можлива методологічна основа розвитку вітчизняної філософії освіти) [4, с. 81-88].

Синергетика ще молода наука, їй трохи більше тридцяти років. Робить перші кроки філософія нестабільності (синергетична), намагаючись подо-

ної філософської думки вбачається в тому, щоб допомогти нинішній цивілізації відійти від згубного самозвеличування, усвідомити всі реалії як багато в чому випадкові, а не зумовлено Божественним призначенням людини. Критично поставитися до тези, що люди оволодіють усіма силами історії та космосу, абсолютно володітимуть природою, Землею та Всесвітом. Майбутнє – імовірно, віртуальне і багатоваріантне. Воно залежить від нашого розуму, мудрості, виваженості, рівня моральності.

Нова філософія освіти як науково узагальнена система сучасних поглядів на освіту, її роль у житті суспільства і людини має за мету вивчати фундаментальні закономірності й тенденції розвитку освіти, обґрунтовувати її парадигми, виходячи з цінностей, норм, принципів, ідеалів суспільства та розуміння суті історико-культурного типу людини.

За філософією освіти залишається пріоритет у дослідженні найзагальніших проблем освіти, новітніх педагогічних концепцій, трактуванні базових понять наук про освіту, визначенні фундаментальних категорій теорії педагогіки тощо. Так, новітні підходи в педагогіці – це завжди новий погляд на людину, її сутність, її призначення у світі, взаємостосунки з суспільством, природою. Результати філософського вивчення цих проблем згодом входять до педагогічних теорій як складова органічна частина подальшого функціонування теорії та практики педагогіки. Для педагога-практика філософське бачення мети і підходів до навчання і виховання є необхідною умовою діяльності, соціальної значущості викладання свого предмета. Філософія освіти постає при цьому як рефлексія в галузі

лати фрагментизм філософського дискурсу, побудувати на новій науковій основі цілісну і системну картину світу і буття людини в ньому. Тому не потрібно, як це інколи роблять, протиставляти синергетику системному підходу. Це лише грані цілісного процесу наукового пізнання. Новий тип культури нашого часу в сфері пізнавальної діяльності людства розвиває і новий стиль наукового мислення, найхарактернішими ознаками якого є системне осмислення суті проблем у найрізноманітніших галузях людської діяльності. Найвірогідніше, що основою наукової парадигми нинішнього століття будуть три методи наукового пізнання: системний, інформаційний та синергетичний. Педагогам різних спеціальностей, крім праць з синергетики *І. Пригожина, І. Стангера, К. Майнцера, Г. Хакена, О. Князевої, С. Курдюмова, В. Василькової, І. Добронравової, В. Бранського* та ін., варто прочитати друге видання книги львівських авторів *В. Кузьменка та О. Романчука* “На порозі Надцивілізації” [3]. На нашу думку, у цій книзі дохідливо і аргументовано розкривається органічний взаємозв’язок і взаємозумовленість цих важливих методів сучасного наукового пізнання.

Нове світоосягнення спрямовується на вияв аномалій, спонтанності, незавершеності, некоректності (у філософії – проти жорсткого сциєнтизму, у політиці – проти надпанування). Наприклад, аналізуючи історичний процес, зокрема соціально-політичні трансформації колишніх радянських республік, учені більше уваги приділяють інваріантним архетипам (як позитивного, так і негативного характеру). В основі їх – явища, які на перший погляд здаються випадковими, специфічно національними, швидкоплинними. Насправді ж, ці структурні елементи нашого соціуму завжди відновлювались і стійко утверджувались у нових історичних умовах. До негативних інваріантних архетипів можна віднести прагнення правлячої еліти до неподільного панування, соціальні міфологеми, формування владних структур за принципом особистої відданості, декларативне, а не реальне визнання інтересів народу, поляризація суспільства на багатих і бідних та ін.

Іманентні суперечності між позитивними (традиції національної культури, гуманістичне світобачення та ін.) та негативними інваріантами показують русійні сили наших криз і етапів піднесення, дозволяють глибше осмислити взаємозумовленість закономірного та випадкового в історичному поступі.

освіти і як філософсько-прогностичний аналіз педагогічної дійсності.

Сьогодні назріло чимало проблем вітчизняної освіти, які важко вирішити без філософії освіти і, перш за все, це ті, які замикають на освіті інші сфери життєдіяльності суспільства. **Пріоритетне значення мають питання філософського вивчення освіти** як невід'ємної частини соціального механізму розв'язання глобальних проблем виживання суспільства, **як фактора побудови незалежної української держави.**

Глобальні проблеми висунули об'єктивну необхідність формування нового світосприйняття, осмислення нових ідей, цінностей і правил людської діяльності та спілкування. Вони примушують також усебічно і глибше подивитися на функціонування соціальних інститутів і конкретної людини. Коротко зупинимось на одному з важливих аспектів цієї проблеми: інтернаціоналізація життя людини й освіти. Більшість дослідників підкреслюють необхідність вироблення стратегій входження у світовий освітянський простір, розвитку транснаціональної освіти, інформаційних і комунікаційних технологій, нових провайдерів тощо. Головними принципами становлення майбутнього освітянського простору є свобода вибору, індивідуальний інтерес, права людини, рівність і доступність у сфері освіти та багато інших.

“В епоху глобалізації найбільш впливовими факторами соціальної динаміки стають інформація, наука й освіта”, – підкреслює В.П. Андрущенко. Причому фундаменталізація освіти, увага до високих технологій і ефективного господарювання має супроводжуватись людиноцентризмом дисциплін природничо-технічного профілю. Техніко-технологічний екстремізм, сформований епохою науково-технічного прогресу, має поступитися гуманістичному світоглядові. Не людина для техніки, а, навпаки, техніка для людини – таким повинен стати лейтмотив природничо-технічної освіти [1].

Сьогодні ж людство і світова система освіти ще небезпечно низькими темпами відходять від технократичного мислення, споживацького ставлення до природи, фрагментарного сприйняття світу і місця людини в ньому. Неконтрольованими залишаються процеси глобалізації, які призвели до втрати людиною контролю над різними сторонами її життєдіяльності. У сфері економіки транснаціональний капітал має необмежену свободу знищення природи і продуктивних сил людства, небаченими темпами загострює міжконтинентальну, міжнаціональну та внутрішню соціальну нерівність. Той факт, що США відмовились ратифікувати Кіотський протокол, спрямований на обмеження втручання людини в природу, красномовно свідчить про небажання великого капіталу і політиків зважати на інтереси людства і майбутніх поколінь.

Пріоритет економічних інтересів процесу глобалізації над суспільними веде до нівелювання національних культур, збіднення духовно-моральних засад життя людей, незахищеності особистості перед загрозою неконтрольованих змін.

Глибоке наукове дослідження цих проблем здійснив відомий англійський соціолог *Зігмунт Бауман*. Він – колишній польський дисидент, учений, який добре знає витoki і практичне втілення багатьох світових політико-економічних та ідеологічних доктрин. У своїй книзі “*Індивідуалізоване суспільство*” [2] він аналізує, яким чином наші сучасники на Заході, наділені свободою вибору, правами людини, можливостями повної індивідуалізації тощо (тобто тими можливостями, про які ми ще захоплено мріємо), отримали такий спосіб життя, у якому кожна людина потенційно зайва і її завжди можна замінити, а будь-яке суспільне становище перебуває під загрозою. У кінцевому результаті це призводить до деградації морального стану суспільства. Абсолютна свобода виявляється тотальною залежністю від ірраціональних сил ринку.

Суть світової кризи освіти вчений убаचाє в її неспроможності адекватно відповідати на виклики глобальних змін. На прикладі боротьби університетів за гроші та статус З.Бауман показує, як на зміну суспільному авторитетові інтелектуальної еліти приходить вплив влади медіократії (телебачення, преси).

Це наукове дослідження, як і багато інших зарубіжних і вітчизняних праць з проблеми глобального розвитку, має навчити нас, особливо ж молоде покоління, обачно обирати власні шляхи трансформації суспільства, пріоритети в навчанні та вихованні. Так, у документах Всесвітнього саміту зі стійкого розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.) записано, що освіта має передбачати і випереджати глобальні процеси, знаходити вихід із соціо-природної кризи. Актуальна відповідальна функція освітян полягає в орієнтації молодих поколінь на превентивні дії, пов'язані з вирішенням кризово-катастрофічних ситуацій на основі нового ноосферного мислення, гуманістичної системи цінностей та ідеалів.

Світовий досвід теоретичного осмислення та практичної реалізації цих проблем показав, що розроблена Римським клубом і схвалена Всесвітньою конференцією ООН у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) концепція стійкого розвитку країн найкраще втілюється при збереженні національних основ, розвитку на їхньому ґрунті мобілізаційно-інноваційних програм. Такий тип розвитку властивий високорозвинутим країнам Південно-Східної Азії. Одна з теорій цього розвитку називається “модернізація на основі власної ідентичності” або “модернізація без вестернізації”.

Українська освіта в цьому напрямі має також подбати про забезпечення розвитку етнокультурних традицій, економічного патріотизму в широкому полі світових тенденцій реформування освіти. Проте на цьому шляху є чимало складного і суперечливого в нинішніх умовах. Для прикладу звернемо увагу на небезпеку перебільшення

значення національного. Вирощене на залишках дуже вразливих почуттів національної меншовартості, образ у минулому або підігрите ідеями національної винятковості, переваги над іншими, воно може породити національний снобізм. Від нього недалеко до міжетнічних непорозумінь щодо особливого права на землю, освіту, культуру. На ґрунті екстремістських течій націоналізму проростає сучасний тероризм.

Виховання національної терпимості, поваги до іншої культури, способу життя і мислення має спиратись на глибоко розроблені у філософії пізнавальні та ціннісно-орієнтаційні аспекти системного плюралізму. Відходячи від монометодології ідеалізованого марксизму (“кожен, хто інакше мислить, помиляється”), педагоги потрапили в ситуацію вибору методологічних орієнтацій, на які спираються різні педагогічні школи. **Освітнянська теорія і практика за останні десятиріччя показала, що жодна із всесвітньо визнаних течій філософії освіти не може претендувати у нас на ідейно-методологічне домінування.** Іде процес пошуку власних шляхів і сенсів існування та об'єднувачих смислів у вирішенні найголовніших проблем. Причому **осмислення і здійснення сучасних завдань освіти можливе шляхом об'єднання зусиль педагогів і філософів**, проведення міждисциплінарних досліджень, спільних семінарів і конференцій, створення своєрідних спеціальних товариств, творчих об'єднань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Высшее образование в контексте глобализации. // Зеркало недели. – 26 января. 2002 р.
2. Бауман З. Индивидуализированное общество / Пер. с англ. Под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2002. – 390 с.
3. Кузьменко В., Романчук О. На порозі Надцивілізації: системний аналіз актуальних проблем сучасності, соціальне прогнозування та футурологія. – Львів: Універсум, 1998. – 164 с.
4. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. – К.: Центр “Магістр – S”, 1996. – 255 с.

ПРОФІЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ У ФІНАНСОВОМУ ЛІЦЕЇ

Управління
школою

На теренах нашої держави відбувається чи не 10-а спроба профілізації шкільної освіти. Ще у 1864 р. наказом міністра освіти царської Росії були впроваджені два основні типи гімназії: класична (готувала учнів до вступу в університети) і реальна (готувала до *отримання* певних професій).

Аналізуючи Національну доктрину розвитку освіти, Концепцію 12-річної освіти, матеріали колегій Міносвіти та науки, засідань Президії АПН, полеміку, що розгорнулася навколо цього питання, *можна визначити два можливі концептуальні напрямки профілізації: профілізація шкіл та освіти учнів.*

Перший варіант формально виглядає простішим і потребує від кожної середньої школи визначення стосовно профілю (або профілів), а потім необхідно створити відповідне кадрове і матеріально-технічне забезпечення. У свою чергу, районні та обласні управління освіти повинні організувати мережу різнопрофільних шкіл так, щоб уникнути дублювання. Зазначу на користь згаданого варіанту, що діючі нині ліцеї та гімназії створювались як профільні школи. Я вже не говорю про ПТУ, які тепер називаються професійними ліцеями, та коледжі, де учні можуть отримати професійну освіту замість

школи III ступеню.

Другий варіант бере за основу особистісно-орієнтований підхід до освіти кожного, коли учень у старшій *середній* школі вибирає профіль сам, а не пристосовується до запровадженого. У цьому варіанті потрібно або відмовитися від традиційних підходів до організації навчального процесу в старшій школі, або відновити практику міжшкільних НВК. Батьки та учні мають можливість обрати відвідання профільних занять в іншій школі, ліцеї, ПТУ, коледжі, використати можливості дистанційної освіти. За таких умов виникають питання індивідуальної освітньої програми для кожного старшокласника, індивідуального педагога-наставника.

У Фінансовому ліцеї м. Києва профілізація навчання введена була ще з часу його утворення, в 1995 році. Вже тоді щорічно розроблявся та затверджувався у відповідних структурах управління освітою спеціалізований навчальний план, в якому, по-перше, за рахунок годин трудового навчання в інваріантній частині вводилися профільні предмети економічного навчання, по-друге, за рахунок варіативної частини плану посилювався блок

Юрій
ШУКЕВИЧ

Директор
Фінансового
ліцею,
м. Київ

Директор школи, ліцею, гімназії № 62004,

споріднених з економікою предметів, по-третє, у розклад роботи II половини дня вводилися відповідно до економічного профілю різноманітні форми позакласного та позашкільного навчання.

У подальшому перед педагогічним колективом ставилися наступні завдання, тісно пов'язані з профілізацією:

- активна участь ліцеїстів в олімпіадах, турнірах, конкурсах (з предметів економічного блоку), спрямована на досягнення найвищого результату;
- впровадження елементів особистісно-орієнтованого навчання;
- пошук і використання (на уроках та позаурочній діяльності) практично для всіх предметів шкільного плану елементів економіки;
- поступове вироблення у вчителів та учнів ліцею елементів економічної компетентності, економічної культури, економічного мислення.

Для реалізації завдань адміністрації школи потрібно було поетапно вирішити такі питання:

- узаконити в ГУО м. Києва ліцей в якості експериментальної школи економічного профілю для подальшого легалізованого пошуку;
- забезпечити ліцей науковим керівником, визначити напрями та форми експериментального впровадження ліцейних інновацій;
- організувати підбір та підготовку педагогічних кадрів, заступників директора, психологів з відповідною ментальністю;

- забезпечити ліцейну освіту належними дидактичними та технічними засобами навчання, предметними кабінетами тощо;
- створити попередній відбір учнів до ліцею, схильних до підприємницької діяльності, економічного мислення;
- забезпечити належне моральне та матеріальне стимулювання всіх учасників навчально-виховного процесу;
- створити наукову концепцію формування основ економічної компетентності та економічної культури учнів в умовах Фінансового ліцею;
- частково розробити та впровадити авторські програми викладання профільних предметів та спецкурсів.

Зазначене у певній мірі вдалося вирішити.

Наприкінці вересня 2003 року Рішенням колегії Міносвіти і науки України була затверджена Концепція профільного навчання у старшій школі. Відмічу, що практично **всі концептуальні моменти профільності** у цьому документі **вже усвідомлені на практиці та впроваджені в ліцеї**. Інша річ, що за дорученнями колегії Міністерство спільно з АПН України повинно ще розробити типові навчальні плани профільного навчання з урахуванням базових (обов'язкових) предметів та викласти свою думку стосовно формування набору профільних предметів та курсів за вибором. При цьому не відійти від закладеного в Концепції принципу: кількість обов'язкових предметів на старшому ступені середньої школи набагато менша, ніж в основній.

При подальшому вирішенні питання профілізації шкільної освіти, потрібно:

- уникати поспіху, кампанії; всіляко підтримувати діючі спеціалізовані школи, ліцеї як опорні заклади профілізації, узагальнити їх досвід на місцях;
- залишити за гімназіями право мати широкі профілі, які дають різнобічну гуманітарну або фізико-математичну освіту (тобто повернутися до поняття "класична" гімназія)
- врахувати прогнози ринку праці через 5–10 років;
- забезпечити дане питання фінансуванням з держбюджету, інакше профілізація буде впроваджуватись дуже повільно і, переважно, "на папері".

Я впевнений у цьому!

ВСЕСВІТ СУПУТНИКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

- **Супутниковий зв'язок**
- **Всі види інтернет-послуг**
- **Транкінг, пейджинг**
- **Комплексний захист інформації**
- **Передача даних, телефонія, відеоконференції в реал-тайм**

04070 Україна, Київ, тел: (044) 238-25-55
вул. Борисоглібська, 12, 238-25-65
sales@ukrsat.ua факс: (044) 238-25-66

Управління
школою

ДЕМОКРАТІЯ ПО-ШВЕДСЬКИ

У рамках Угоди про міжнародне співробітництво між НПУ ім. М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ) та Фолькуніверситетом (Швеція, м. Умеа) група перспективних керівників підрозділів столичного університету, а також група директорів київських шкіл за сприяння всеукраїнського науково-практичного журналу “Директор школи, ліцею, гімназії” у серпні цього року побувала в Літньому університеті м. Умеа на курсах із проблем демократичного управління школою.

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

Головний редактор журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент, кандидат педагогічних наук

Про програму цього навчального курсу та організацію навчання керівників ми вже розповідали нашим читачам у попередньому числі журналу. У цьому числі ми ознайомимо Вас, шановний читачу, з досвідом, результатами, думками та враженнями учасників цього проекту – керівників підрозділів університету та директорів київських шкіл.*

Досконалість складається з дрібниць, але ж досконалість – не дрібниця.

Мікеланджело

Щоб розібратися з поняттям “демократія”, наведу кілька прикладів, що посприяють цьому. Ситуації, що виникли відразу, як тільки ми опинилися на шведській землі, спонукали замислитися про себе, про життя, про те, хто ми. І що особливо важливо, вони підштовхнули до відповіді на найголовніше питання – чи любиш ти людей, чи приймаєш такими, які вони є? Саме про такі ситуації й піде далі мова.

Перша ситуація виникла в автобусі, який віз нас зі

* Жерноклеєв І. Шляхи євроінтеграції у підготовці директорів середніх загальноосвітніх шкіл України. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004, . – № 5. – С. 90.

Стокгольма до Умеа, куди я разом із групою директорів київських шкіл добиралась на навчання в літню школу при Фолькуніверситеті. Почула розмову між водієм (чоловіком середніх літ) і хлопчиком десяти років, який сидів попереду мене. Зміст розмови передати не можу, бо говорили шведською, а ось тон бесіди змусив замислитися: як ми ставимося до дітей такого ж віку?

Одразу перед очима замиготіли типижі нашого шкільного життя, коли дорослий, яким би він демократом не був, займає позицію “згори вниз”: повчальну, наставницьку, моралізаторську, бо наш дорослий ставиться до дитини поб-

Віртуальний
полілог.
Шведська
школа
менеджерів:
спільний
проект

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2004,

лажливо. Що здивувало у спілкуванні шведів? Дорослий і дитина говорили як рівноправні, і це відчувалося в усьому: інтонації, сміху, погляді, жесті і навіть у рухах тіла.

А за вікном автобуса очікувала наступна ситуація, яка стала ще однією задачею. Трогуаром рухались два інвалідних візки, в яких сиділи чоловік і жінка похилого віку. Їх супроводжували двоє молодих гарних людей, юнак і дівчина. Обличчя інвалідів були позначені хворобою Дауна, вони спокійно споглядали світ довкола себе. Водночас супровідники з усмішкою вели бесіду. Мене вразила відсутність напруги у стосунках між першими й другими. Кожен із них жив своїм повноцінним життям.

Наш великий комфортабельний автобус їхав гірською дорогою, неподалік з'явився чоловік, котрий хотів перейти на інший бік. Як би вирішилася ця ситуація у нас? Звичайно ж, пішохід зачекав би, пропустив автобус, а потім сам перетнув дорогу. На мій подив, автобус із півсотнею пасажирів на борту зупинився перед чоловіком і поступився дорогою. І тільки після цього автобус міжміського сполучення вирушив у путь. Те, що пішохід таку "послугу" водія прийняв за належне, тільки демонструвало її традиційність, буденність. Протягом наступних двох тижнів ми неодноразово ставали свідками й учасниками подібних випадків. Приголомшу-

ПРО НАШЕ СПІЛЬНЕ ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ ТА ПРО ШВЕДСЬКІ РОДЗИНКИ

Українці цікаві шведам!

Перша подібність України та Швеції привернула увагу як тільки-но ми опинилися у Стокгольмі – кольори наших державних стягів однаковісінькі: блакитний і жовтий. Виявилось, що шведи це знають і цінують. Знають вони і нашу спільну історію, яка інтригує і притягує до нас.

А вона така: київський князь Ярослав Мудрий удруге був одружений з Інгігердою – Іриною, дочкою шведського короля Олафа. Інгігерда займалася не лише вихованням дітей, а й переймалася державними проблемами. У них народилося шість синів і три дочки. Більшість із них були свого часу видатними державними діячами. Серед них виокремлюється Анна Ярославна – королева Франції. Сам Ярослав Мудрий був сином славнозвісного київського князя Володимира, онука княгині Ольги, який у 988 році хрестив Русь. Нагадаю ще одну важливу подробицю: онук Ярослава Мудрого, Володимир Мономах, – батько Юрія Долгорукова, засновника Москви.

Об'єднує нас ще одна подія минулого, важка й неоднозначна, тристороння взаємодія між Карлом XII, Петром I та Мазепою. Мазепа, як васал російського царя, нав'язав останньому стосунки з Карлом XII і сподівався використати боротьбу між російською та шведськими державами, щоб досягти більшої самостійності для своєї країни, але його стратегія не вдалася. Мазепа хотів уникнути нищівної боротьби шведської та російської армій на українських теренах, але, як відомо, битва відбулася саме під Полтавою 1709 року й закінчилася повною поразкою шведів. Разом зі шведським королем Мазепа втік зі своєї батьківщини. А сьогодні під Полтавою пам'ятники увічнюють пам'ять про загиблих – солдатів Росії та Швеції. Хоч українців тут полягло не менше, але їм немає жодного пам'ятника, нащадки забули про них... Шведи – навпаки: вони постійно впорядковують могили, підтримують у доброму стані монументи. Коли ж ми навчимося дбати про померлих та піклуватися про живих?!

Швеція – один з чудових куточків планети

Погляньте на мапу Європи – ви побачите Скандинавський півострів і багато островів навколо. Швеція

простяглася з південного заходу на північний схід, довжина її в чотири рази більша за ширину. Вражає велика кількість озер, лісів і гранітних схилів, гір... і прекрасні дороги.

Країна, що читає

Бібліотеки у шведському суспільстві посідають особливе місце, тому, напевно, відвідання їх запам'ятовується надовго.

Дива починаються відтоді, як вирішите зайти до неї. Щоб потрапити в бібліотеку, наприклад Фолькуніверситету, потрібно відчинити двері, але зробити це можна не торкаючись їх. Як? – запитаєте ви. Просто. Потягніть за мотузочку, яка звисає зі стелі на відстані кількох метрів від дверей (див. фото).

Зайшли, а вас зустрічає кенгуру, біля якого неодмінно захочеться присісти (див. фото). Зали в бібліотеці високі, на кілька поверхів, зі

зручними кабінками для індивідуальної творчої роботи. Книжні фонди не менше вражають, “закликають” відразу ж приступити до роботи. Таке відчуття

залишається і від знайомства зі шкільними бібліотеками (див. фото). По-перше, центральна роль у школі належить бібліотеці, бібліотекар входить у різні групи планування, дитина читає щодня.... А у нас?!

Особливо здивувало те, що питаннями дитячого читива, крім шкільного бібліотекаря, займається ректор з читання (!)

А ось ще один факт, що змушує схилити голову перед шведським урядом – він усіляко заохочує потяг до читання. Кожен розуміє, що сучасна Швеція досягла великих успіхів у своєму розвитку завдяки

вало те, що авто пропускали і нас, коли ми йшли на червоне світло... Ось яке людяне ставлення до мешканців цієї країни – справді казкової Швеції!

Для кожного шведа від старого до малого – задоволення і обов'язок підтримувати своє здоров'я; тому через басейни і спортзали проходить за день чи не все населення міста. Це не розкіш, а нормальний стан, більше того, ніхто, крім самої людини, не регламентує час перебування в басейні, сауні і т. ін.

Коли ми після занять в університеті опинились у джакузі басейну, туди зайшло двоє дівчат-студенток. Одна вела іншу. Мій погляд зупинився на дівчині, яку вели. Перше, що спало на думку: “Навіщо їй джакузі?” У неї розбалансовані руки й ноги, голова з труднощами повертається, а вираз обличчя підказує діагноз – церебральний параліч.

Чи багато можемо у своїй країні стріти людей з церебральним паралічем, які відвідують басейн?!

До продовження розмови про здоровий спосіб життя додам оповідь про велосипеди. Здається, що їх більше, ніж самих шведів. Для велосипедистів усюди облаштовано стоянки (одну з них Ви бачите на фото с.75), позначено доріжки. Є навіть пам'ятник на честь велосипеду (на фото: наша група біля цього пам'ятника).

Ознайомившись із системою шведської освіти, відчувши демократичні принципи організації шкі-

льної справи на собі, пропустивши побачене й почуте через свій розум і серце, я по-справжньому зрозуміла демократію по-шведськи. Описані вище ситуації дали змогу гостріше відчуті різницю в розумінні самої демократії українцями та шведами. Ці ситуації – водоподіл такого розуміння.

Питання, які спричинилися описаними ситуаціями, навряд чи виникли б у мене сьогодні, а це значить, що розказані, та й багато нерозказаних шведських уроків уже засвоєно... і мною, й іншими моїми колегами.

У Швеції кожен – і дитина, і дорослий – вільні і адекватно приймаються один одним. Кожному з них належить увесь світ без зовнішніх обмежень.

Наостанок розповім про свято, яке у нас зветься Перше вересня. А у Швеції новий навчальний рік починається 19 серпня. Зі шведськими школами ми знайомилися якраз у перший день їхнього навчального року. На власні очі ми побачили, як зустрічають педагоги своїх учнів, як зароджуються партнерські взаємини між ними, як із першої миті адміністрація школи “привчає до порядку”, оголошуючи перелік справ, можливих вчинків та наслідків, до яких вони можуть призвести учня, а вибір залишається за останнім. Ще ми дізналися, що суб’єкти трикутника “Дитина – вчитель – батьки” (у нас він часто виявляється “бермудським”!) на початку року складають разом індивідуальний план навчання кож-

ного учня, а протягом року мають можливість його відкоригувати. *Ми зрозуміли, що в такий спосіб бермудський трикутник перетворюється на демократичний та стає рушійною силою особистісно-орієнтованої освіти.*

великій увазі до освіти, культури, книги. І нам би так!

Найулюбленіший казковий герой зі Швеції

Карлсон – винуватець справжнього свята непослуху, тому він так подобається дітям. Його мама – Астрід Ліндгрєн, “чарівниця зі Швеції”, її ще називають “найкраща у світі Астрід”, “шведська казкарка”. Вона знала, поважала і все життя любила дітей, намагалася бути з ними правдивою і широю та присвятила їм і дитячій літературі все своє життя. Якщо скласти її книги, то їх висота у 175 разів перевершить висоту Ейфелевої вежі.

Її герої живуть серед нас незалежно від віку: коли я вперше ознайомила на сторінках ЗМІ з виступами колишнього прем’єра Швеції Інґвара Карлссона, відразу провела паралель між ним і казковим героєм, тому із запам’ятовуванням його прізвища проблем не виникло. Як потім я прочитала в одній книжечці Оси Карлсон (сучасного шведського історика), його ім’я асоціюється з Карлсоном, який мешкає на даху, не тільки в мене. Сам прем’єр-міністр під час перебування в Радянському Союзі пожартував, що він – “другий Карлсон”, який прилетів у цю велику країну.

Дорослі й діти

Вони, як відомо, дуже різні. Але ж є якась прикмета, яка виокремлює їх зі світової громади? – замислилася я. Відповідь прийшла, коли довелося побувати у “вільному плаванні”, без супроводу, у місті – це освіченість усіх: від старого до малого; кожен швед, крім рідної мови, знає англійську. У цьому мене переконали не лише юні громадяни, а й люди похилого віку, кому далеко за 70!

Незабутні чотирнадцять днів позаду... Ми побували в казці, яка зветься Швеція. І мені хотілося в нашій молодій державі започаткувати таку ж казку.

*Пригадалось: «.. мы рождены, чтоб сказку сделать былью...»
І подумалося, що це можливо, якщо взятися гуртом. Чи не так, колеги?!*

Управління
школою

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ЛІЦЕЇ “ІНТЕЛЕКТ”

У Києві серед середніх загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв визначено 10 тих, які оптимально забезпечують якість шкільної освіти. Ліцей “Інтелект” – один із десяти.

З метою виправлення ситуації, пов'язаної з низьким рівнем підготовки абітурієнтів і значним процентом відрахування сту-

дентів на молодших курсах КПІ, у 1989 р. на базі КПІ і СШ №75 було створено інженерно-фізичні класи з поглибленим вивченням англійської мови. Н.Гордєєва і С.Романовський почали викладати англійську мову, алгебру, геометрію і фізику в цих класах за рішенням Вченої Ради КПІ.

1-й випуск 1991р. дав 100% вступ до КПІ, КДУ, МФТІ, МДУ, Київський медінститут.

У 1991–1998 рр. структура продовжувала функціонувати на базі КПІ та СШ № 21.

З 1992 р. українську мову і літературу в ліцеї викладає завідувачка кафедри гуманітарних дисциплін, “Відмінник освіти України”, вчитель-методист Л. Коршак. Усі її випускники в жовтні-листопаді успішно складають вступні іспити з української мови до КПІ.

З 1993 р. алгебру в ліцеї викладає заступник дирек-

тора з науково-методичної роботи, кандидат фізико-математичних наук, доцент А. Миронець. Його випускники успішно складають вступні іспити з математики до НТУУ-КПІ у квітні-травні.

Науковими керівниками дисертації з ядерної фізики, над якою я працював в Об'єднаному інституті ядерних досліджень (м. Дубно Московської обл.) та в Інституті ядерних досліджень АН УРСР, були лауреати Нобелівської премії з фізики Ландау і Франк. Традиції і дух шкіл нобелівських лауреатів ми намагаємося втілювати в ліцеї. Це відношення “викладач-аудиторія”, “викладач-керівник”. Не аудиторія для викладача, а викладач для аудиторії. У ліцеї недоречних запитань не існує, всі мають право на помилку з викладачем включно.

У 1994–2001 рр. історію і право в ліцеї викладала кандидат історичних наук, доктор політології доцент І. Онищенко (проректор Європейського університету).

Все це дозволило у 1993–1997 рр. успішно провести педагогічний експеримент “9-й клас школи –

**Сергій
РОМАНОВСЬКИЙ**

Директор ліцею “Інтелект”, заслужений працівник освіти України, кандидат фізико-математичних наук, доцент

Музей українознавства ліцею “Інтелект” заслуговує на Вашу увагу. Знайомтеся з ним на 3-й сторінці обкладинки.

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2004,

6-й курс університету” на базі КПІ і ліцею “Інтелект” згідно з наказом Міносвіти України. Під час проведення експерименту було сформульовано три основні складові навчального процесу в ліцеї.

- Сучасне викладання предметів гуманітарного циклу. Мета – формування культури мислення, культури ведення діалогу, вміння слухати, думати, задавати запитання та отримувати на них відповіді.
- Високий рівень викладання предметів фізико-математичного циклу. Мета – формування аналітичного сприйняття інформації, вміння знаходити за короткий проміжок часу сильне розв’язання поставленої задачі, вміння працювати з невдало написаною літературою, володіти засобами морфологічного аналізу, мозкового штурму, семантики, синектики.
- Потужний англомовний цикл предметів, розроблений заступником директора з англійської мови, Заслуженим учителем України Н. Гордєєвою. 12 предметів (англійська і американська літератури, граматики англійської мови, лексики, історія Великобританії та США, країнознавство: США, Великобританія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Україна, 5 світових релігій: християнство, іслам, буддизм, індуїзм, іудаїзм, ділова англійська мова) в ліцеї викладаються англійською мовою за авторськими підручниками і навчальними посібниками.

ВІЗИТКА ЛІЦЕЮ

Ліцей “Інтелект” – це:

- високий рівень інтелектуальної насиченості;
- високий рівень дисциплінарних вимог;
- виважена кадрова політика (висока вимогливість до етики та фахової підготовки викладачів);
- сучасний ексклюзивний внутрішній дизайн приміщень та навчальних аудиторій;
- технічна досконалість навчального обладнання, доброзичлива атмосфера у спілкуванні.

Ми пишаємось:

- “... єдністю навчання та виховання”;
- “... повним авторизованим курсом дисциплін англомовного циклу”;
- “... 100% вступом до вищих навчальних закладів”;
- “... фундаментальною фізико-математичною підготовкою за авторськими програмами та навчальними посібниками”;
- “... системою безкоштовних консультацій”;
- “... сучасною обчислювальною технікою та комп’ютеризацією навчального процесу”;
- “... гармонійним циклом гуманітарних наук”.

Ліцею вже скоро 15 років,

*Вже скоро буде ювілей
Ліцей наш відзначати,
15 років – то не жарт,
Тут стільки відбулося
Свят, уроків і олімпіад,
Що їм нема рахунку!
А скільки учнів тут навчалось:*

*Розумних і талановитих,
Таких дотепних, тямковитих,
Що й закордон про них дізнався*

*І до їх слави приєднався.
Директор – мудра голова
І книги пише – от дива,
Дружина – більше пише книг,*

*І кожен вчить англійську з них,
Викладачі теж геніальні,
Натури творчі, ідеальні,
Підбір прекрасний, що й казати.*

*Такий ліцей, як “Інтелект”,
Ще треба пошукати!*

Вірш написано до ювілею (лютий, 2004,р.).

На фото. Вірний друг директора ліцею: його заступник, Наталія Гордєєва, а в сім’ї – дружина

Матеріал з фізики англійською мовою викладається через семестр після того, як цей матеріал було прочитано українською та російською мовами. Така подача матеріалу дозволила реалізувати такі завдання:

- повторення – страж пам'яті;
- активізація англійської лексики, прочитаної протягом 3-х семестрів викладачами англійського циклу; до того ж, технічний переклад викладено професіоналом, а не філологом.

При виконанні педагогічного експерименту було проаналізовано системи навчання країн, де працювали викладачі ліцею. Це Росія, Англія, Німеччина, Голландія, Швеція, Франція, Фінляндія, Польща, Китай.

Ретроспективний аналіз захоплення батьків і дітей, який було виконано в ліцеї, показав таке.

- Після проведення I-го Московського конкурсу ім. П.Чайковського (Кліберн, Клімов) батьки дітей почали штурмувати музичні школи та консерваторії.
- Після перемог радянських гімнастів на всесвітніх олімпійських іграх у 60-х рр. батьки почали направляти дітей у спортивні секції.
- Потім були захоплення фігурним катанням (Білоусова, Протопопов, Родніна), фізико-математичними школами, фізичними факультетами, фундаментальною наукою, дисертаціями.
- Зараз це міжнародна економіка, міжнародне право, міжнародні відносини, дипломатія і таке інше. *А де сучасне виховання в сім'ї, глибоко освічена генеалогія, наступність інтелектуальності в 3-4 поколінняі, розуміння класичного і сучасного мистецтва та музики (а не тільки попса), вміння поводитися в певних колах суспільства?*

Батьки про це не думають. Вони вважають, що англійська мова і престижний на цей час університет зроблять свою справу. Але життя обдурити не можна. Англійська мова не професія, а засіб спілкування.

Відомий Холнборнський коледж у

Лондоні, який готує фахівців з маркетингу та менеджменту, без ступеня бакалавра з інженерії до магістратури не бере.

Економіка в Україні – це служба головного інженера, головного технолога, внутрішні зв'язки підприємства, знання міцнісних, теплових, параметричних комп'ютерних розрахунків, розуміння фізичних ефектів, які покладено в основу високотехнологій, а вже потім складні відносини ринку хоча б внутрішнього. Мова про міжнародну економіку ще не йде. За 13 років навчитися конкурувати зі світовими міжнародними монстрами не можливо.

Я не кажу про викладачів, які захищали свої дисертації з планової економіки та ляляли ринкові відносини, а зараз стали апологетами ринкової економіки та лають те, що колись було темою їхніх дисертацій. Лауреати Нобелівської премії з економічної теорії в СРСР ніколи не працювали.

В Україні кажуть, що сучасними комп'ютерними технологіями починають займатися вже в середній школі, не розуміючи того, що це нові матеріали, які спроможні накопичувати в мікрооб'ємах великий обсяг інформації, який можна переробити за наносекунди. Це автономна працеспроможність апаратури протягом тижня в умовах відсутності енергоджерела. А потім здійснюється відпрацювання програмного забезпечення для розв'язання конкретної задачі. Над розробкою сучасних комп'ютерних технологій працюють висококваліфіковані фізики, електроніки, математики-кібернетики, біофізики та інші фахівці. Тому стає дивно, коли до ліцею приходять батьки і кажуть, що в середньому навчальному закладі, де вчилася їхня дитина, її навчали сучасних комп'ютерних технологій. Тестування цієї дитини показує, що вона не може грамотно оперувати 3-ма коефіцієнтами квадратного рівняння, що вона не розуміє законів динаміки, у неї граматики англійської мови на низькому рівні.

Відомо, що сучасні комп'ютерні технології розробляються в США

(Майкрософт), Німеччині (Карлс-Руе), Канаді (An apple), Англії (Кембридж), Франції (Сакле), Японії, а не в країнах СНД.

Майбутні спеціалісти входять у сучасний світ біоінженерії та високих технологій. *Ускладнює справу та обставина, що учні та викладачі – люди різних генерацій, і викладачу важко уникнути спокуси вести слухачів знайомим шляхом, яким він сам дійшов до бажаних висот. Стара дорога не завжди залишається кращою. Проведення навчального процесу в ліцеї ставить за мету знайти ефективні засоби навчання, котрі дозволили б швидко передати новому поколінню запас знань, накопичених наукою.* Тут важливу роль відіграє те, що в науці весь час відбувається процес спрощення, який дозволяє доступно та лаконічно викласти те, що колись вимагало багаторічної роботи.

Викладачі ліцею “Інтелект” працюють з учнем, який уже багато знає. На заняттях не витрачається час на пояснення того, що і так відомо. На них цікаво розповідається, як людина вивчає природу, про досягнуті межі пізнання світу, про те, які проблеми наука розв’язує сьогодні і які буде розв’язувати завтра.

Навчальний процес у ліцеї “Інтелект” відбувається на високому рівні середнього навчального закладу і тільки. Ми як структура, яка функціонує на базі НТУУ-КПІ, ні однієї теми не викладаємо з програми вищої школи. Прийде час – наші випускники ці теми будуть вивчати в університеті.

Моя участь у підготовці збірної України (співкерівник збірної) на Міжнародну олімпіаду з фізики в середині 90-х років показала: якщо на теоретичному турі українська команда отримувала нормальну кількість балів, то на експериментальному турі кількість балів зменшувалась (94р.- 6 місце, потім 13-е, 17-е, в цьому році – 5 місце). Перші загальнокомандні місця з фізики і математики на Міжнародних олімпіадах займають, як правило, Китай та Росія. Причинами були відсутність у членів української

МИТИ З ЖИТТЯ ДИРЕКТОРА

Приємно показати друзям, що тобою зроблено для ліцею!

Музеї ліцею – українського побуту та природничий. Тут можна побачити експонати, яким 100-200 років.

На цьогорічній виставці “Сучасна освіта”: “шведська” група директорів біля стенду нашого журналу.

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2004,

РОБОТА ПІКЛУВАЛЬНОЇ РАДИ ЛІЦЕЮ “ІНТЕЛЕКТ”, або ХТО ФІНАНСУЄ ЛІЦЕЙ

Батьківська рада ліцею створила Піклувальну раду – благодійний фонд ліцею “Інтелект” – і запропонувала всім батькам ліцею стати його членами та вносити благодійні внески на розвиток ліцею. На загальних батьківських зборах було обрано голову піклувальної ради, яка контролює і розподіляє благодійні внески батьків учнів.

Двічі на рік Піклувальна рада проводить відкриті засідання для всіх батьків: восени рада звітує про свою роботу та знайомить батьків із витратами за останній рік; навесні – планує роботу на літо та підготовку до нового навчального року.

1. Піклувальною радою ліцею “Інтелект” було виконано такі роботи:

- закінчено заміну вікон у приміщеннях ліцею на склопакети, якість яких відповідає вимогам сьогоденного часу;
- у зв’язку з катастрофічною нестачею приміщень для проведення навчального процесу адміністрацією ліцею та Піклувальною радою було прийнято рішення про розбудову та перепланування першого поверху ліцею, а саме – приміщень спортзалу та кімнати для перевдягання учнів. Виконані роботи з перебудовування приміщень під навчальні (лекційні) аудиторії на 80 місць.

У цих приміщеннях зроблено прив’язку до існуючих комунікацій, проведено електророботи, виконано кахляні роботи (всього закуплено і покладено **1250 кв.м. кахлів**), закуплено будівельні матеріали (цегла, гіпсокартон, цемент, клей, фарба, шпалери, керамічна плитка... та інше);

- для бібліотеки ліцею було проведено закупку книг та словників;
- за кошти, зібрані батьками, для зміцнення матеріально-технічної бази ліцею, закуплено будівельні матеріали для проведення поточного ремонту аудиторій та приміщень загального призначення;
- для поліпшення навчального процесу в ліцеї Піклувальною радою було придбано:
 - 4 ксерокси
 - монітор (21 дюйм по діагоналі)
 - проекційний телевізор
 - 7 відеомагнітофонів
 - 9 телевізорів
 - 10 комп’ютерів
 - радіотелефон (для внутрішнього зв’язку);
- замінено шпалери на керамічну плитку в коридорах першого поверху, туалетах та в **25** аудиторіях;
- придбано меблі для **24** аудиторій;
- замінено труби та сантехніку в **4** туалетних кімнатах;
- для оздоровлення ліцеїстів установлено водооздоровчий комплекс;
- відремонтовано **145** стільців (методом зварювання);
- закуплено **14** дошок в навчальні кабінети;

Для проведення навчального процесу Піклувальною радою ліцею було придбано **29** відеокомпактдисків на золотій підложці Professional CD-Recordable, PHILIPS, 74 min/700 Mb – надбання світової культури, сучасна фізика, хімія, астрономія, світова література, географія планети, світ тварин, відомі музеї світу, відомі світові енциклопедії. Завдяки тому, що в ліцеї “Інтелект” **12** предметів викладається англійською мовою, аудіо-коментар цих

(Продовження на с.82)

команди технічної англійської мови та невміння працювати за сучасними експериментальними фізичними методиками.

Це спонукало нас подивитися з іншого боку на проведення лабораторного практикуму з фізики в ліцеї. Опікунська рада ліцею закупила нове покоління лабораторного обладнання, яке буде використовуватися в комплексі з напрацюваннями КПП з програмного забезпечення – АВТОКАД та САПР. Тобто реально розв’язується задача фізико-математичного моделювання.

З 2000 р. в ліцеї почали працювати над методами підготовки випускників, які відповідають вимогам “*1 курс ліцею – магістратура національного університету*”. Для реалізації цих вимог у штат викладачів ліцею для викладання предметів, окреслених ліцензією, було запрошено викладачів вищої школи. Це викладачі англійського циклу, в минулому – викладачі відомих лінгвістичних університетів з досвідом роботи в англійських країнах.

Лектори з алгебри і фізики мають вчений ступінь кандидата фізико-математичних наук та наукове звання доцента. Ці викладачі читають лекції студентам та працюють з магістрами в КПП за сумісництвом.

Семинарські заняття з половиною академічної групи з фізики, алгебри і геометрії проводять викладачі-асистенти.

Така система навчального процесу забезпечила стовідсотковий вступ випускників 1991–2004, рр. на бюджетні

місяця університетів Києва, Москви, Санкт-Петербурга.

Третього травня 97% випускників ліцею 2004,р. економічної і фізико-математичної груп з поглибленим вивченням англійської мови стали студентами бюджетних місць різних факультетів і інститутів НТУУ-КПІ. За даними приймальної комісії НТУУ-КПІ, з 8479 абітурієнтів у травні 2004,р. 3722 абітурієнтів було зараховано до НТУУ-КПІ. Це складає 44% проти 97% випускників ліцею “Інтелект”.

- 32% випускників ліцею – персональні стипендіати вчених рад факультетів і університетів.
- У нас мало медалістів, але в ліцеї 100% кореляція медаль-червоний диплом.
- 45 випускників ліцею отримали дипломи магістрів і спеціалістів університетів Росії, України, Канади, Ірландії, США з відзнакою.
- 48 випускників ліцею (1995–2003рр.) стали переможцями Міжнародних і Національних конкурсів і отримали Міжнародні гранти на безкоштовну освіту в університетах Індії, Канади, Франції, Бельгії, Англії, Норвегії, США, Італії, Австралії, Ірландії і Росії. Це відомі університети: Гарвард, British Columbia, Єльський, Каліфорнійський технологічний інститут, Бельгійський політехнічний університет, Оксфорд, МДУ, МФТІ.
- Випускник ліцею І. Білокриницький отримав звання “Почесний гро-

Від редакції

Фоторепортаж “Київські директори на навчанні у Швеції”

Ми і наші викладачі: інтенсивні заняття – несподівані результати

Ми у шведській школі

Учні й шведські вчителі та умови їхньої праці у школі

(Продовження. Початок на с.80)

дисків відбувається англійською мовою.

2. Разом з учнівською радою самоврядування було проведено такі заходи:

- ліцейна спартакіада, яка включала змагання з легкої атлетики, шахів, настільного тенісу, футболу та естафету;
- виставка-конкурс робіт юних фотомайстрів на теми: “Як тебе не любити, Києве мій!”, “Краса Землі” (до Дня Києва та до Дня довкілля);
- виставки-конкурси малюнків, плакатів та газет до різних свят;
- традиційна посьвята в ліцейі учнів 1-го курсу;
- конкурс КВК “Козацькі забави”;
- гра “Інтелект-турнір” (що проводиться в декілька етапів, в яких визначаються переможці на паралелі та в ліцейі);
- виставка-конкурс осінніх букетів “Букети осені” до Дня вчителя;
- підготовка та проведення різноманітних свят (Першого дзвоника, Святого Миколая, Нового року, Дня Святого Валентина, 8 Березня, Останнього дзвоника, випускного вечора).

Піклувальна рада виділяла кошти на придбання пам’ятних подарунків та оздоблення для святкового прикрашування ліцею.

Піклувальною радою ліцею “Інтелект” створено картинну галерею. В колекції є картини 19-21 ст. Колекція складається з робіт відомих українських мариністів та пейзажистів. Натюрморти складаються з 27 предметів. У колекції є цікаві роботи українських різьбярів по дереву. Зусиллями піклувальної ради в ліцейі створено конференц-зал на 100 місць, який оснащено сучасними комп’ютерно-проекційною системою (“21”, екран 1,5м x 2м) та проекційним телевізором (розмір по діагоналі 1,5 м) з відеомагнітофоном та магнітофоном DVD.

У ліцейі створено два музеї – українського побуту та природничий. У цих музеях зібрані експонати, які налічують 100 – 200 років (див. 3-ю стор. обкладинки та вріз на с.59).

У ліцейі створено футбольний, волейбольний та баскетбольний майданчики.

Прилегла територія ліцею повністю огорожена високим прозорим металевим парканом. На цій території створено 7 альпійських гірок та доріжки для прогулянок.

Завдяки зусиллям піклувальної ради в ліцейі “Інтелект” функціонують кафе та соковий бар.

Створено 4 сучасні туалетні кімнати.

Всі учні старших класів ліцею мають персональні шафи для зберігання змінного взуття та верхнього одягу.

Створення матеріально-технічних умов для забезпечення високого рівня як навчально-виховного процесу, так і всієї життєдіяльності ліцейістів і викладачів коштувало чималих матеріальних зусиль.

Від редакції. Від себе додамо, що усі матеріальні коштовності та цінності відповідно до чинного законодавства України було прийнято на баланс бухгалтерії Дарницького райво м. Києва. Про значний внесок в облаштування ліцею свідчить і той факт, що нинішній ліцей “Інтелект” розпочався у приміщенні дитячого садка, а тепер це сучасний навчальний заклад. Для багатьох такий стан речей міг стати спокусом, але не для п. Романовського та його колективу. За ці роки багато чого вдалося зробити Піклувальній раді разом з дирекцією ліцею заради нашого майбутнього – наших дітей. І зроблено, погодьтеся, з любов’ю до них, з честю та гідністю.

мадянин штату Оклахома”. Його біографію надруковано в щорічному виданні Конгресу США “Лауреати Національних конкурсів США”.

- Випускник ліцею А. Кайро завдяки своїм успіхам з математики отримує нагороду Президента США.
- Випускниця ліцею М. Горбач нагороджена Сертифікатом Представництва ООН в Україні, здобувши перемогу в конкурсі, присвяченому 50-річчю Декларації прав людини.
- У 2004, р. 14 учнів ліцею посіли призові місця на міських олімпіадах учнів 8-11 кл (8 учнів – з фізики, математики, хімії).
- Один учень ліцею отримав призове місце у Всеукраїнському конкурсі знавців української мови ім. П. Яцика.
- З 5 членів команди ліцею, які брали участь у міській олімпіаді з англійської мови, 2 перші місця в 11 класі, 1 перше місце в 10 класі, 1 перше і 1 друге в 9 класі.

Тобто у 5 членів команди ліцею з англійської мови 4 перші місця і 1 друге. *Рішенням Головного управління освіти і науки Київської держадміністрації ліцей “Інтелект” отримав Диплом “Кращий загальноосвітній навчальний заклад 2003 р.”*

У читачів може скластися враження, що крім англійської, фізики та математики в ліцейі серйозної уваги більше нічому не приділяється. Але це не так! Зусиллями опікунської ради в ліцейі створено музеї українського етносу, природознавства,

картинну галерею, у якій представлені роботи мариністів, пейзажистів XIX – XXI ст., складні натюрморти...

З цього навчального року в ліцеї для учнів та співробітників почне працювати сучасний водооздоровчий комплекс.

У 1995 р. в Австрії я представляв Україну на Міжнародному семінарі “Двомовна освіта в Європі” (29 країн). На семінарі дійшли висновку, що при збільшенні країн Євросоюзу перед середньою школою Євросоюзу постала проблема викладання предметів гуманітарного і фізико-математичного циклів не тільки національною мовою, але й мовою міжнародного спілкування – англійською.

Після семінару перед викладачами ліцею постало серйозне завдання: підготовка навчально-методичної літератури нової генерації, яка відповідала б вимогам української аудиторії та вимогам часу. Викладачі ліцею є авторами 107 наукових статей, патентів, монографій, книг, які надруковано в Швейцарії, Швеції, Англії, Фінляндії, Україні. 32 підручники та навчальних посібники було підготовлено нашими викладачами. Більшість із них отримали гриф Міносвіти України. Усі предмети, обумовлені ліцензією, викладаються за авторськими підручниками.

Розроблено навчальні посібники з фізики двомовні (англійська, українська). У 1994 р. в ліцеї почалась робота над створенням електронних підручників і розв’язників, які використовуються для обміну інформацією в Інтернеті. Роботу було закінчено у 2002 р.

У 2002 р. МОН України на базі ліцею провело Всеукраїнський семінар з двомовної освіти для викладачів ліцеїв, гімназій, університетів.

У 1998р. на базі НАН України, Української правничої фундації і ліцею “Інтелект” проходила Міжнародна конференція “Міжнародний бакалаврат і міжнародні коледжі” (31 країна). На конференції було укладено прями угоди між ліцеєм і міжнародними коледжами про співпрацю.

У 2004, р. мені довелося ознайомитися з системою середньої та вищої освіти Бразилії та м. Стамбула. Також в 2004, р. в рамках виконання проекту “Європейський вибір” з метою інтеграції в європейський освітній простір я ознайомився з системою демократизації керівництва середньою та старшою школами Швеції (див. фоторепортаж). Корисна інформація, отримана під час вищезазначених подорожей, буде використана в навчальному процесі ліцею “Інтелект”.

З 2000 р. ліцей працює над проблемою “1-й курс ліцею – магістратура університету”. Наше бачення розв’язання цієї проблеми – це не тільки успішний захист магістерської дисертації випускниками ліцею під науковим керівництвом викладачів ліцею, які за сумісництвом є викладачами університету, але і вдале працевлаштування наших випускників. Наші випускники, отримавши серйозну підготовку з професійної англійської мови плюс хорошу інженерну освіту, працюють провідними спеціалістами в “Укртелекомі”, “Голдентелекомі”, “Міжнародних авіалініях України”, є технічними директорами корпорації “Нескафе” в Україні, займаються розробками альтернативних видів енергоносіїв, нових типів матеріалів з заданими властивостями тощо.

Завдяки професійній підготовці наших випускники працюють у Силіконовій долині (США), в концерні “Джон Браун” (Англія), працюють програмістами в Ірландії, беруть участь у розробці науково-технічних програм Україна-Росія, Україна-Євросоюз, отримали докторський ступінь PhD, успішно захистили дисертації на отримання вченого ступеня кандидата технічних наук.

Перший досвід рідко приносить повний успіх. Нові ідеї знаходять спочатку небагато прибічників і тільки поступово стають звичними.

Молода людина повинна не тільки зрозуміти, чому цікаво займатися наукою, але і відчутти, якою дорогою цінною дістаються перемоги і якими важкими бувають дороги, що до них ведуть.

Управління
школою

МЕНЕДЖЕР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ: ПРО БОГДАНА АНДРУСИШИНА

Мистецтво управління є мистецтвом чесності.
Т. Джеферсон

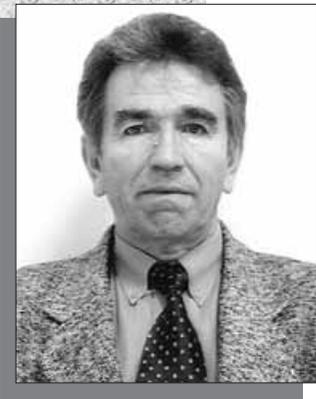
Вісімдесяті роки минулого століття позначені великими зрушеннями в розвитку державності, демократичних відносин, потягом молоді до знань, наукових досліджень.

Одним із осередків цих процесів стала книгозбірня Університету Святого Володимира. Примищення, фонд, сховища бібліотеки на той час не зовсім задовольняли потреби в забезпеченні відповідною літературою студентської молоді, але було зручно працювати в її читальних залах.

В обідню перерву шукачі скарбів людської думки заповнювали коридори, східці, щоб поспілкуватися, задовольнити молодечу любов до дискусій. Під час такої імпровізованої дискусії ми й познайомилися та заприятельнулися з аспірантом НПУ імені М.П. Драгоманова Богданом Івановичем Андрусишином. То було в минулому, а на сьогодні Богдан Іванович очолює (з 1997 року) соціально-гуманітарний факультет – один із провідних факультетів Націо-

нального педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Організація цього факультету (у 1992 р.) пов'язана з розбудовою освітньої сфери, кардинальними змінами в суспільно-політичному житті нашої держави, коли постала нагальна потреба у вчителів правознавства для загальноосвітніх, середніх та вищих навчальних закладів. І на сьогодні не існує єдиної програми з правознавчих дисциплін, відсутнє тлумачення єдиного обсягу правових знань учня, що позначається на якості викладання правознавства і засвоєнні цієї дисципліни учнями. Тому перед факультетом постала необхідність впроваджувати нові, змістовні форми і методи в галузі педагогічно-правової освіти, вдосконалювати та реформувати зміст освіти, розробляти нові навчальні плани і програми, здійснювати перехід на багатоступеневу систему підготовки педагогічних кадрів, оснащувати необхідними технічними засобами навчальний процес, забезпечити вихід до світової інформаційної мережі – Інтернету.

Микола КОТ

Доцент НПУ
ім. М.П. Драгоманова,
кандидат педагогічних наук

Факультет став центром підготовки педагогічних кадрів для різних типів навчальних закладів соціально-гуманітарного напрямку, організації різноманітної правової, юридично-консультативної діяльності в освітній системі, підготовки спеціалістів за такими напрямками: правознавства, політології, соціальної педагогіки, практичної психології, релігієзнавства і т. ін.

Нині наш факультет складається з *трьох відділень* – правознавства, політології, релігієзнавства – та **10 кафедр (107 штатних викладачів і 39 сумісників, серед них – 4 академики, 17 докторів наук, 27 професорів, понад 88 кандидатів педагогічних наук, 68 доцентів, 28 старших викладачів, 23 викладачів і ін.)**.

Закладаються освітньо-професійні основи підготовки спеціалістів, накопичуються необхідні ресурси, засоби забезпечення освітнього процесу, вирішуються кадрові питання.

На трьох спеціальностях навчається **824 студенти**, серед яких: **449** – стаціонару (з них **60** – за контрактом) і **375** – заочного відділення (з них **115** – за контрактом). З 2000 року по 2003 рік факультет здійснював *випуск магістрів за спеціальністю “Соціальна педагогіка”*. Найбільш показовим у цьому напрямку стає правознавче відділення, яке було ліцензовано Міністерством освіти і науки України.

Поступово вдосконалюється і зміцнюється структура факультету. З року в рік зростає конкурс на всі відділення факультету. В 2001 році *уперше здійснено набір студентів на спеціальність “Релігієзнавство”*.

За результатами діяльності соціально-гуманітарного факультету можна констатувати: за період існування *факультет випустив 807 фахівців*, з них за спеціальностями:

- правознавство – **418 (11 магістрів)**;
- соціальна педагогіка – **165 (34 магістри)**;

- політологія – **237 (9 магістрів)**.

Ці випускники працюють викладачами правознавчих дисциплін у школах, ліцеях, гімназіях правового профілю, вищих навчальних закладах, державних органах.

Активно розгорнуто наукову діяльність викладачів та студентів. У 2002–2003 навчальному році в аспірантурі навчалось близько **40** осіб, у докторантурі перебувало **3** докторантів.

Учені факультету беруть участь у роботі міжнародних конференцій, семінарів, лекторіїв. Важливим напрямом наукової роботи є діяльність студентського наукового товариства, наукових гуртків, проблемних груп. За результатами наукової роботи тільки за *останні роки 5 студентів стали переможцями 2 туру Всеукраїнської студентської олімпіади*.

Гордістю факультету є його вчені-правознавці – Ю.В. Александров, Р.А. Калюжний, О.О. Підпригора, В.В. Копейчиков, В.І. Акуленко, І.В. Опришко, Ю.І. Кругул, О.О. Майданець, І.П. Устинова, які впроваджують у навчальний і науковий процес ідеї справедливості, свободи, демократизації всієї системи освітніх та суспільних відносин, гуманізації політики, надання пріоритету правознавчим функціям закону, гармонізації законодавчих актів із законодавством країн Європейського Союзу, підвищення правової культури суспільства, приведення у відповідність правових норм реаліям суспільного життя.

Результатом наукової роботи є підручники, наукові посібники, монографії, наукові статті, які розширюють і поглиблюють дослідження важливих педагогічних і правових проблем.

На факультеті працює громадсько-правова організація “Феміда”, роль якої – надавати допомогу в

ХРОНІКА ЖИТТЯ ПЕДАГОГА

До вершин наукових досягнень і менеджменту вела і веде терниста стежина, яку долає Богдан Іванович крок за кроком. А до цього було і дитинство, і роки навчання, й інші життєві шляхи.

Народився Богдан Іванович Андрусишин 10 січня 1959 року в селі Хоростець Бережанського (нині Козівського) району Тернопільської області в сім'ї сільських учителів. Після закінчення школи (з похвальною грамотою) навчався в Чортківському педагогічному училищі (закінчив з відзнакою) і вступив до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького (нині НПУ імені М.П. Драгоманова), який закінчив з відзнакою.

Працюючи над дипломною роботою (1981р.) у відділі рідкісної книги ЦНБ, Богдан Іванович знайшов першу згадку про своє село, датовану 1503 роком, що привело до ряду наукових відкриттів в історії Тернопільщини та писемності того часу.

Наукова робота була перервана службою в армії в 1983-1985 рр. (командир зенітного взводу військ протиповітряної оборони).

У 1990 році закінчив аспірантуру, захистив кандидатську дисертацію, у 1997 році захистив докторську дисертацію. Працюючи з 1986 року в Національному педагогічному університеті, пройшов шлях від асистента до професора.

З 1998 року – завідувач кафедри правознавства, заступник декана, декан соціально-гуманітарного факультету.

Професор Богдан Іванович Андрусишин – автор понад 300 наукових праць з історії України, історії держави і права, історії церкви, профспілок, з культурологічних питань (зокрема монографії про соціально-економічний зміст Української революції 1917-1920 рр.), є

спірних питаннях, пов'язаних із захистом прав та законодавчих інтересів людини. *Ведеться робота разом із Всеукраїнською організацією пенсіонерів щодо створення юридичної клініки для правової допомоги малозабезпеченим верствам населення та студентам.*

Регулярно виходить факультетська стіннівка “*Студентська платформа*”, у якій висвітлюються найактуальніші питання діяльності студентства, вносяться пропозиції щодо впровадження сучасних форм і методів навчання, розкриваються різні погляди на правові питання.

Керівництво факультету ставить за мету не тільки підготувати висококваліфікованого правознавця, а домогтися забезпечення освітньої сфери випускниками (95-98% випускників після закінчення факультету *працевлаштовуються*), освіченості і вихованості, перетворення знань в особистісні переконавання, єднання педагогічного процесу, морального і духовного виховання, жити повноцінним інтелектуальним життям, щоб новітні педагогічні ідеї стали особистим духовним багатством кожного студента.

Нещодавно факультет відсвяткував своє 12-річчя.

А ось як бачать свого декана студенти-випускники факультету.

Супрун Л.В. – студентка 1998 року випуску, юрист, викладач права: “Такої людини, як Богдан Іванович, треба пошукати. Як керівник – мудрий; ніколи не підвищує голос; дотримується рівного тону розмови; і до викладача, і до студента – ставиться, як до рівних. Поважає людей, не нав'язує свою думку. Важливою рисою в його діяльності є бачення людини, її проблеми”.

Кондакова С.В.: “Не пропускає нагоди допомогти студентам, викладачеві, незважаючи на зайнятість. Може дати характеристику кожному студенту, стати на місце студента в його ситуації. Залучає до

викладання на факультеті провідних науковців. Особисто – багато працює над проблемами історії держави і права України періоду Української революції 1917-1920 рр. *У Богдана Івановича хороших життєвих моментів – 90% зі 100-та*".

“Управління таким складним підрозділом, педагогічним процесом вимагає досконалого володіння науковими досягненнями, педагогічною майстерністю, мистецтвом навчання і виховання. А для цього необхідно щоденно вдосконалювати свою майстерність – майстерність педагога і менеджера. Сама суть педагогічного процесу і керівництва ним – вивчення і пізнання студента. *Менеджером педагогічної освіти можна стати лише тоді, коли з кожним днем усе більше заглиблюєшся в деталі і тонкощі педагогічного процесу, коли тобі вірять і тебе поважають викладачі й студенти, коли перед тобою відкриваються все нові грані педагогічного процесу, які можна назвати педагогічною майстерністю* – мистецтвом впливу на людину, розум студента і викладача”.

Пізнання тонкощів педагогічної майстерності, управління висококваліфікованим педагогічним персоналом, участь у житті і праці студентства, поєднання адміністративно-господарської діяльності із педагогічною майстерністю, навчально-виховною роботою, науковою робо-

автором університетських і шкільних навчальних і методичних посібників, також низки статей у “Юридичній енциклопедії” та інших виданнях, присвячених висвітленню питання пошуку шляхів вирішення соціальних конфліктів, аналізу поглядів діяльності М. Грушевського, П. Скоропадського, С. Петлюри та ін.

Богдан Іванович є організатором і учасником міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій за участю вчених із США, Росії, Польщі, Німеччини, Казахстану та ін.

У своїх доповідях Богдан Іванович акцентує увагу на соціально-психологічному факторі в історії, ролі християнського досвіду у вихованні військовослужбовця, розкриває погляди на класову боротьбу через призму соціальної конфліктології, також роль у ній правових, економічних, релігійних чинників, етнопсихології, політології, філософії.

Богдан Іванович неодноразово очолював журі Всеукраїнського конкурсу “Вчитель року” з історії та правознавства, є головою секції соціально-гуманітарних наук та правознавства науково-методичної комісії з педагогічної освіти Міністерства освіти і науки України, Членом спеціалізованих рад із захисту дисертацій, редколегій низки журналів.

Захоплюється спортом, полюванням, садівництвом – менеджер правової освіти – професор, доктор історичних наук, академік Української академії історичних наук, декан соціально-гуманітарного факультету, завідувач кафедри “Теорії та історії держави і права” Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, “Відмінник народної освіти” – Богдан Іванович Андрусишин.

Богдан Андрусишин під час розмови з ректором Фольк-університету (серпень, 2004, р.)

ЧИ ЛЕГКО ОЧОЛЮВАТИ ФАКУЛЬТЕТ?

На початковому етапі роботи на посаді декана соціально-гуманітарного факультету перед Богданом Івановичем постало багато різних питань: як організувати, спланувати, розподілити роботу так, щоб новостворений факультет запрацював активно, щоб студенти були зацікавлені в навчанні, а педагоги отримували позитивні результати від навчально-виховного процесу? Як уникнути неправильного адміністрування і формалізму в роботі головного штабу факультету – деканату, а також реалізувати свої творчі задуми, ініціативу?

“Заступивши на посаду декана факультету, я ознайомився з відповідною документацією, законодавчими актами, літературними джерелами, – відзначив у розмові Богдан Іванович. – Яким повинно бути керівництво новоствореного підрозділу університету? Що необхідно для того, щоб колектив студентів і педагогів запрацював творчо, щоб було задоволення від прочитаних лекцій, проведення семінарських, лабораторних занять, щоб кожен із суб’єктів педагогічної взаємодії отримував задоволення, збагачував свої професійні знання, удосконалював педагогічну техніку, майстерність? – ставив сам собі такі запитання.

Згадав слова В.Сухомлинського: “Стати вчителем учителів можна лише тоді, коли з кожним днем усе більше заглиблюєшся в деталі, тонкощі педагогічного процесу, коли перед тобою відкриваються все нові й нові грані того, що можна назвати мистецтвом впливу на душу людини”. А це значить – спостерігати явища навколишньої дійсності, думати, логічно висловлювати думку про те, що бачу, спостерігаю, роблю, а також вимагати від підлеглих сумлінного ставлення до виконання поставлених завдань, до самих себе.

Першими моїми завданнями були: підбір педагогічних кадрів (досвідчених науковців), допоміжного персоналу, створення вченої ради факультету, вдосконалення роботи деканату, планування навчально-виховного процесу. З урахуванням колективної думки і використання досвіду педагогічної роботи інших підрозділів університету”.

Належну увагу у своїй діяльності Богдан Іванович приділяє адміністративно-господарській роботі, яка вимагає вирішення питань забезпечення факультету аудиторним фондом, навчальним обладнанням, технічними й наочними засобами навчання та ін.

“Керівництво колективом факультету полягає в єднанні педагогічних переконань педагогів і студентів, – відмітить Богдан Іванович, – щоб педагогічна творчість текла невинним струмком у єдиний потік колективної майстерності, колективного педагогічного досвіду факультету, колективного піклування один за одного”.

Далеко не повний перелік менеджментських проблем, які постали перед Богданом Івановичем.

Від редакції

Богдан Андрусишин був у складі групи, яка навчалася цього літа у Швеції. На запитання редактора нашого журналу “Якою ідеєю зі шведського досвіду варто скористатися в управлінській діяльності?” – він відповів: “Демократизацією відносин за вертикаллю – викладачі, студенти – яка передбачає як взаємодовіру, так і взаємозобов’язання. Останнє задіює морально-етичний план кожної особистості, що й спричинює появу особистісного управлінського механізму. Володіння ним і призводить до ефективного управління.

ЩЕ РАЗ ПРО ДЕМОКРАТІЮ

Управління
школою

Демократія, демократизація – найуживаніші слова, з якими до нас зверталися шведські колеги. Попервах це навіть трохи дратувало – ми їхали на край континенту не по загальні твердження та повчання. Добре, що в програмі перебування знайшлося місце реальному контакту з типовою шведською школою. Нам вдалося відчути її атмосферу, коли вчителі старшої школи зустрічали новачків у день першого дзвоника (у шведів – 19 серпня). Головне, що я виніс із тієї зустрічі, – демократичні відносини між учасниками навчального процесу важать анітрохи не менше, ніж матеріально-технічне забезпечення чл високий фах учителів-предметників.

Мені здається справедливою думка, що наступною за ерою інформаційних технологій буде (і вона вже зароджується в сучасному світі) ера, рушійна сила якої базуватиметься на людських стосунках. Усі інформаційні новачії зрештою можна купити. Спрощуючи, можна говорити, що в інформаційну еру конкурентоспроможність визначають все ті ж фінансові капітали.

Інша ситуація складається, коли визначальними стають людські стосунки. Ваш колектив – це унікальний капітал, якого більше ніде немає. Дехто зауважить, що колектив теж можна купити, справа лише за ціною. Так, але то буде інший колектив, проданий за певною ціною, а тому з іншим ставленням до цінностей: моральних, професійних, загальнолюдських (до речі, він може краще відповідати новим завданням). У тім то й річ, що іншого такого зібрання людей, особистостей, іншої такої специфічної – вашої – атмосфери стосунків більше немає. *У цій неповторності криється сила конкурентоспроможності.* Грубо кажучи, на ринку можливостей колективу Ваш товар – творчий колектив, який Вам вдалося організувати, – унікальний!

Якщо йдеться про освіту, то навіть у стандартних – до останнього гвіздка та пункту розкладу – школах є те, чого не передати ніякими цифрами та звітами. Неповторність створюють особистості, які наповнюють стандартні кабінети та працюють за стандартними програмами. Саме вони створюють унікальне середовище, здатне функціонувати з максимальною ефективністю для всіх його учасників. Наріжний камінь його побудови – справжні демократичні відносини.

Західний досвід свідчить, що в успішній школі кожен відчуває свою причетність до спільної справи. Адміністративний антагонізм (керівник – підлеглий) замінюється колегіальною відповідальністю (однак з урахуванням функціональних обов'язків). Не випадково, що визначальною рисою ефективного шкільного менеджера є широке делегування своїх функцій членам колективу. Це дає змогу максимальню використати кращі риси кожної особистості. Тими ж принципами керуються і педагоги, працюючи з учнівськими колективами

З таким підходом співзвучні декларації, проголошені в українській системі освіти стосовно особистісного підходу. Здавалося б, усе добре в рідному домі – ми правильно відчуваємо напрям прогресу. *Однак справжня демократія – не в правильних словах і навіть не в правильних законах; її відчувають.* І дорога до неї – довга й складна. Щоправда, як ми, українці, недавно пересвідчилися, демократії можна навчитися не „завдяки”, а „всупереч”.

Повертаючись до теми майбутнього та наших перспектив у ньому, нагадаю, що саме школа готує безцінний людський капітал, що становитиме основу конкурентоспроможності у грядущій ері суспільних відносин. Про це слід пам'ятати.

Олег БАКУН

Учасник проекту, редактор журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”, кандидат фізико-математичних наук

Олег Бакун (перший справа) у колі шведських викладачів

Олег Бакун отримує сертифікат Фолькуніверситету. Такий документ отримали й усі інші учасники проекту

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2004,

ШКОЛА ДЛЯ ВСІХ

Все в житті відбувається не випадково. Я, як директор, у цьому році переживаю новий якісний період у своїй роботі. На багато питань, що виникали у мене протягом року, я отримала відповіді на цих курсах. Деякі питання стали для мене ще більш гострими. Я переконалась, що директор школи — це педагогічний лідер, який повинен бачити глобально мету навчання і виховання, план розвитку своєї школи, проміжні етапи і чіткий розподіл ключових ролей на цих етапах.

**Ірина
БАРМАТОВА**

Директор
приватної школи
“Співтворчість”
м. Києва

Я вдячна за таку назву шведської “школи”, як “школа для всіх”, тому що, за моїм глибоким переконанням, головною метою навчання є виховання людини з “великої літери”, а отримані знання є гарним засобом, який допомагає в житті, а не самоціль. У моральному відношенні кращим засобом навчання є наявність в одному класі різних дітей: обдарованих і не дуже, здорових і хворих, бідних і багатих. Їхнє прийняття один одного, допомога і підтримка — формування способу життя учнів на майбутнє, і в цьому ми переконались, дивлячись на культуру взаємовідносин у шведському суспільстві.

У нашій державі, на жаль, люблять сортувати дітей за здібностями до навчання, що приводить до того, що більш здорові та здібні діти часто дивляться на інших як на “людей другого сорту”.

Здивувало у шведській

системі освіти ставлення до праці вчителя. Свобода, яку має вчитель — це вияв поваги до особистості. Намагаюся контролювати роботу вчителя, беручи до уваги результати роботи дитини і при цьому намагаюся допомогати вчителю на всіх етапах роботи.

На жаль, в Україні робота вчителя надто контролюється навіть у дрібницях, регламентована до абсурду.

Після відвідин шведської школи поставила перед собою мету — розробити разом із учнями і батьками індивідуальну програму розвитку кожної дитини, щосеместру коригувати її залежно від успіхів учня.

Роль директора у структурних змінах і в структурному керівництві важлива. Але завдяки Ольфу остаточно впевнилась, що без постійного підвищення культурного рівня колективу ми ніколи не будемо мати якісного результату розвитку. Пріоритет уваги директора потрібно віддати культурним перетворенням. Ключ до успіху — в культурі.

Вважаю, що недоліком шведської системи освіти є відсутність оцінювання учнів до 14 років. Гадаю, що дитина, тим паче, при шанобливому до неї ставленні, повинна отримувати адекватний зворотний зв'язок щодо своїх успіхів і недоробок. Але порівнюватися вона повинна не з іншими дітьми, а сама з собою: “я вчорашній — я сьогоднішній”.

Я працюю директором приватної школи, яка має державну атестацію. Широко заздрю директорам у Швеції. Я ніколи не створювала приват-

ної школи, якби директор мав таку ж підтримку з боку держави і свободу для творчості, яку має директор там.

Чудово, що у Швеції кожен має можливість отримати вищу освіту за рахунок держави. І такий великий відсоток учнів продовжує навчання у вищій школі. У нашій країні, на жаль, це дуже дорого коштує і не кожному доступно.

Дуже хочеться ознайомитися з академічними успіхами учнів, рівнем організації роботи педагогів, з можливістю контролю з боку директора на різних етапах роботи колективу і зміною тактики залежно від отриманих результатів.

Вдячна за отриману нагоду пройти навчання у Фолькуніверситеті, де побачила такий рівень освітньої культури, який хотіла б мати у своєму оточенні, і відтепер буду намагатися втілювати це в життя моєї школи.

Вдячна за доброзичливе, шанобливе ставлення з боку шведських викладачів; за підтримку і розуміння, які ми відчували протягом всього чнавання.

Вдячна за те, що мені дали можливість зрозуміти: демократія — це не свавілля, а свобода вибору з чітким усвідомленням своєї відповідальності перед іншими; це усвідомлена дисципліна при шанобливому ставленні до неповторності кожної людини.

Я дуже вдячна за цю дивовижну поїздку до Швеції, про яку мріяла з дитинства. Я зростала на казках Астрід Лінгрен, завдяки її роману "Льовеншольди" сформувалась як жінка.

Сподіваюся, що у мене буде ще нагода відвідати цю дивовижну країну, а також прийняти гостей зі Швеції в стінах своєї школи.

ПРИВАТНА СЕРЕДНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА "СПІВТВОРЧІСТЬ"

*Ми хочемо бути святими й ученими.
Леся Щиголь (учениця 4 кл.)*

*Ідеал виховання: Шукай бути і будь людиною.
М.І. Пирогов*

Мета Школи: Якісна освіта і виховання високодуховної творчої особистості.

Приватна школа "Співтворчість" надає початкову освіту, базову середню освіту і повну середню освіту, що підтверджують надані ліцензії.

У 2004 р. школу атестовано Головним управлінням освіти і науки м. Києва.

В Головному управлінні освіти і науки м. Києва затверджено експеримент зі створення в школі моделі загальноосвітнього навчального закладу повного дня з дослідженням впливу запроваджуваної моделі навчання і виховання на психологічний, духовний і фізіологічний розвиток учня. Назва експериментальної програми „Організаційно-педагогічний супровід здорового способу життя діяльності дитини” (науковий керівник — доцент О.І. Виговська).

Висновки лабораторії гігієни дітей та підлітків Київського інституту гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзеева свідчать, що створені школою навчальний план, режим роботи, атмосфера школи дозволяють максимально реалізувати індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням психологічних, функціональних можливостей та стану здоров'я кожного учня.

Головний результат виховного процесу — пробуджена до дії **СОВІСЬТЬ** і сформоване почуття **ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**.

ОБЛИЧЧЯ ВИПУСКНИКА

Особистість:

- з високим рівнем освіти, культури, духовності;
- яка усвідомлює себе представником і продовжувачем національної культури і православним християнином;
- яка вміє, виходячи з фундаментальних духовних цінностей, визначати сенс і мету життя, життєві пріоритети, світоглядні орієнтири, мету і методи їх досягнення;
- здатна адаптуватися в сучасних умовах; протистояти порокам і спокусі; приймати самостійні і відповідальні рішення;
- яка прагне до постійного навчання і трудової діяльності, до творчого перетворення себе і світу протягом всього свого життя;
- яка здатна до постійного самовдосконалення, має високий рівень сумлінності, високе поняття честі і здатна прийти на допомогу ближньому.

ОБЛИЧЧЯ ВЧИТЕЛЯ

Особистість:

- з високим професійним рівнем;
- з високим рівнем культури, духовності;
- яка усвідомлює себе представником і продовжувачем національної культури і православним християнином;
- яка здатна до постійного самовдосконалення, має високий рівень сумлінності, високе поняття честі і здатна прийти на допомогу ближньому.
- ентузіаст своєї справи.

ОБЛИЧЧЯ КОЛЕКТИВУ

Колектив:

- У якому кожен визнає унікальність кожного, дотримується принципів соборності, де панує атмосфера довіри, співробітництва і співтворчості.
- Кожний клас забезпечено своїм навчальним кабінетом.
- Для кожного учня передбачено свою шкільну парту, особисте місце для зберігання шкільного приладдя, підручників, зошитів тощо; особисте місце в гардеробі, перевдягальні.

У кожному класі поряд з класним керівником працює вихователь ("класна мама"). Перелік функціональних обов'язків вихователя включає знання особливостей кожного учня, своєчасну допомогу учневі, оптимальний індивідуальний підхід, створення згуртованого учнівського колективу, атмосфери турботи, психологічного комфорту.

У школі працює досить **жорсткий шкільний розпорядок**. Розроблено велику кількість правил і обов'язків: Правила шкільного трудового розпорядку для працівників школи, функціональні обов'язки всіх працівників школи, Правила для батьків, Правила поведінки учнів школи, Єдині вимоги до шкільної форми, Єдині вимоги до особистих речей, підручників, зошитів, щоденників тощо.

У кожному класі кожен учень має суспільні обов'язки. У кожному класі помічником і „правою” рукою педагогів і вихователів є староста (виборна посада). Керує роботою шкільного старостату заступник директора з організаційних питань, кабінет якого став постійним місцем обговорення і народження ідей багатьох загальношкільних заходів.

Школа використовує велику кількість найкращих сучасних підручників, посібників, зошитів, дидактичного матеріалу. **Всіх учнів школи забезпечено підручниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки України.** Ведеться розробка авторських програм, підручників, посібників тощо. У практику роботи школи постійно впроваджується передовий педагогічний досвід.

Школа працює над розвитком у дітей системи критичного мислення.

Життя дитини насичене протягом всього дня.

Поряд із державними предметами діти вивчають:

- англійську мову (поглиблено),
- математику (поглиблено),
- російську мову,
- німецьку мову,
- основи православної культури,
- економіку,
- основи підприємницької діяльності,
- інформатику,
- етикет і основи естетики,
- **займаються на заняттях:**
- риторики,
- хорового співу,
- сольфеджіо,
- розвитку уваги, пам'яті, образного і творчого мислення,
- театру,
- хореографії.

У школі створено свій хореографічний ансамбль, редакційний гурток, художню студію, гурток української філології, туристично-краєзнавчий гурток. За бажанням батьків діти оволодівають грою на фортепіано. Можливі індивідуальні заняття з вокалу.

Кожен навчальний рік учнів 5 – 8, 10 класів закінчується заліково-екзаменаційною сесією. Для учнів 4, 9, 11 класів навчальний рік закінчується державною підсумковою атестацією.

БАЧУ ЦІЛЬ!

ЯК ЖІНЦІ-ДИРЕКТОРУ НЕ ПРОМАХНУТИСЯ, А ВЛУЧИТИ В ДЕСЯТКУ

Управління
школою

ШУКАЙТЕ СВОЮ ЦІЛЬ

На самому початку великого кар'єрного шляху жінки натрапляють на невдачу тільки тому, що припускаються двох помилок.

Помилка № 1 – “приміряння” чужої цілі.

Якщо, скажімо, ваша найкраща подруга хоче зробити кар'єру у вищій освіті, не перетворюйте одразу її ціль на свою.

Підказка. Спробуйте пошукати свою ціль у дитинстві, коли в кожній з нас були перші маленькі перемоги в шкільній кар'єрі. Вирушаємо в минуле – поїхали: 20 років, 18, 15, 13, 12. Урок хімії. Вчителька хвалить маленьку дівчинку за те, що вона найкраще впоралась із дослідом. Дівчинка задоволена, адже їй так подобається експериментувати. “Нове, цікаве, аналіз, дослідництво... Наука – ось мій “розмір”.

Помилка № 2 – йти туди, не знаючи куди.

Якщо ви не визначилися і чітко не сформулювали свою ціль, вами почне керувати невизначеність, яка працює за принципом лотереї. За щасливих обставин ціль, як кульки в лототроні, може вибудуватися вдало, і ви виграєте. А якщо ні?

Підказка. Психологи радять прислухатися до свого внутрішнього голосу. Дайте повну свободу фантазії, а

самі візьміть чистий аркуш і простими, розумними фразами запишіть свої найзаповітніші бажання. “Я хочу ... а) заробити купу грошей; б) стати класним директором; в) підвищити свій професіоналізм, оволодіти навичками менеджменту”. Тепер черга підключити емоції – відпустіть їх на волю і спробуйте відчутти, який із намічених вами пунктів викликає справжнє задоволення. **Це і є ваша ЦІЛЬ.**

ЦІЛЬНЕ ФОРМУЛЮВАННЯ

Отже, ціль визначено і записано. Тепер потрібно перевірити її на правильність, тестуючи за пунктами. Можливо, ще не раз доведеться повертатися у вихідну точку і все починати спочатку. Адже достатньо однієї помилки – і вже не ви будете керувати ситуацією, а ситуація вами.

- Ви кажете: “Досить, я не хочу більше працювати на “чужого дядю” і що? А нічого! *Помилочка вийшла.*

Підказка. Психологи виявили цікаву закономірність: настанови, у яких використовуються слова “ні”, “не” “ніколи”, дають прямо протилежний результат.

Тому замість фрази “Не хочу...” напишіть: “Я хочу

**Оксана
БЕЛКІНА**

Директор
ЗНЗ №207
м. Києва

Директор школи, ліцею, гімназії № 62004,

Спеціалізована школа №207 розташована на Лісовому масиві, що на лівому березі Дніпра, колись це вже була майже Чернігівська губернія. Напевно, тому і вважає дехто наш мікрорайон периферією.

Але педколектив та учні школи довели, що можуть бути кращими з кращих, піднімаючись шабелю за шаблем сходишками Успіху. Такими сходишками стали перше місце серед команд КВК у Києві, перше місце в конкурсі “Ділова шкільна мода”, призіві місця в районних та міських конкурсах МАН та олімпіадах, спортивні досягнення учнів на європейських та світових змаганнях.

Я дуже вдячна долі і тим людям, що надали мені можливість навчатись на курсах директорів Університету міста Умеа (Швеція). Цікавими і змістовними були лекції, емоційним і корисним спілкування, насиченою і різноманітною програма. Особисто мені найбільш корисними і цікавими здалися тренінгові вправи, які ми програвали, продивлялись, обговорювали в мікрогрупах, а потім разом робили висновки, дискутували.

Саме тому *серпневу педраду* ми провели у формі ділової гри “Повітряна куля”.

ЧУЖОМУ НАВЧИЛИСЬ, СВОЄ ПРИМНОЖИЛИ

Мета: командна взаємодія, здатність вибрати пріоритети і мотивувати свою точку зору, робота з конфліктами, формування позитивного мислення. Педрада пройшла настільки вдало, що було прийнято рішення проводити педради, шкільні заходи, уроки з використанням інтерактивних методів.

Наступну педраду було присвячено вивченню різноманітності інтерактивних форм роботи, їх відмінності від інших методів, обміну досвідом з цієї проблеми і, звичайно ж, не обійшлося без тренінгових вправ. Потім була декада педагогічної майстерності, де вчителі мали показати уроки з використанням інтерактивних форм роботи. Учителі старшого віку, які, напевно, вперше “ризикнули” провести урок математики чи географії, української літератури чи англійської мови у вигляді гри, високо оцінили переваги саме таких уроків.

Ефективність роботи в тренінговому

створити свою авторську школу”.

Звідси висновок: формулювання цілі повинне бути позитивним.

● Ви кажете: “Хочу, щоб мене призначили завідувачкою управління освіти...” І що? А нічого! *Помилочка вийшла.*

Підказка. Справа в тому, що у фразі “... щоб мене призначили” ховається пастка – ви з самого початку програмуєте себе на бездіяльність. Не забувайте, що ціль ви ставите собі, а не своєму керівництву.

Тому перефразуйте свою ціль так, щоб було зрозуміло, що активну позицію займаєте ви, а не хтось інший. “Я хочу стати завідувачкою управління освіти, щоб реалізувати свої організаторські здібності”. Звідси висновок: ваша ціль повинна бути “активною”, а вам відведено в її досягненні головну роль.

● Ви кажете: “Хочу вивчити англійську якомога швидше”. І що? А нічого! *Помилочка вийшла.*

Підказка. Просто наша найголовніша “помічниця” – підсвідомість – не знає, для чого потрібна англійська, у якому обсязі, до якого терміну її потрібно вивчити.

Після уточнень, доповнень та виправлень фраза “Я хочу вивчити англійську” повинна звучати так: “Мені необхідно до 1 вересня отримати диплом про закінчення курсів “ділової” англійської, щоб я могла вільно спілкуватися з партнерами на переговорах, учнями спеціалізованих класів”.

Психологи довели на практиці: коли ви вказуєте конкретну дату, то закладаєте програму в свій мозок. Вашим планам не залишається нічого іншого, як реалізуватися точно в строк. Тому до 1 вересня ви як мильська заговорите англійською.

Звідси висновок – ваша ціль повинна бути конкретною.

● Ви говорите: “Хочу бути міністром освіти”. І що? А нічого! *Помилочка вийшла.*

Підказка. Спустіться з небес на землю і, проаналізувавши свої мож-

ливості і здібності, чесно відповідайте — “потягнете” ви одразу цю посаду?

Навіть якщо ви геніальний організатор, розумниця і красуня, для цієї посади таких талантів малувато буде. Головне — вчитися, вчитися і ще раз вчитися, поповнюючи свої внутрішні ресурси.

Щоб опинитися в міністерському кріслі, доведеться дібрати необхідних знань, умінь і досвіду, в тому числі і життєвого. Це вже конкретні кроки, а як їх розписати, ми вже розповіли в пункті номер три.

Мораль цієї історії така — ціль повинна бути сформульована з урахуванням ваших знань і умінь.

ЦІЛЕСПРЯМОВАНІ СТОСУНКИ

Знаєте, чому у жінки-леді, яка досягла багато чого в кар’єрі, часто псується стосунки з чоловіком і колегами і чому до “ділових” приклеюють образливі ярлики типу: “кар’єристка”, “йде по трупах, як по асфальту?” Тому що вони не враховують при визначенні мети такого моменту, як відносини з оточуючими. І дуже даремно. Адже колеги можуть стати як помічниками в досягненні мети, так і лютьми супротивниками.

Давайте спробуємо підключити увагу і рушимо в майбутнє. Уявіть, що відбудеться у взаєминах з...

...колегами по роботі, коли між вами стане ваша нова посада.

Ще донедавна ви були з ними рівні, та раптом все змінилося: ви “виросли” і опинилися їхню начальницею. Народ стривожений: як поводитися; як звертатися? Але найбільше кожен боїться, що до них почнуть ставитись як до людей “другого” ґатунку, якщо заздалегідь не продумати, як побудувати з ними свої стосунки.

Можливі два варіанти: у кращому випадку у відносинах зникне колишня щирість і безпосередність та ви позбавитеся підтримки, в гіршому —

режимі з використанням інтерактивних методик набагато вища. Навчаючись за допомогою ігрових завдань, людина відчувається набагато вільніше, використовує фантазію, розгортає творче мислення. Саме тому в процесі тренінгового навчання народжуються нові, нетривіальні технології роботи. Окрім того, якщо робота проходить у групі, вільна атмосфера гри дозволяє людям легше йти на контакт, що набагато підвищує ефективність занять і формує систему взаємодій у команді як учителів, так і класного колективу, учнівського самоврядування тощо.

І найголовніше — така форма занять дозволяє учасникам отримати задоволення не тільки від засвоєння нових навичок, а й від самого процесу навчання.

Основне тематичне навантаження несуть на собі ділові ігри. У принципі, іграми їх можна назвати умовно, оскільки за своєю суттю вони є тематичними завданнями-вправами, оформленими в ігровій формі. Простіше кажучи, ділова гра — практичне відпрацювання конкретної навички в ігровій формі. Переваги ділової гри:

- допомагає перейнятися почуттями інших людей і зрозуміти їхню мотивацію;
- потребує дій, а не порожніх розмов;
- дозволяє жваво і безпосередньо представити лекційний матеріал;
- зменшити прірву між навчанням і реальними життєвими ситуаціями;
- допомагає отримати конкретні навички;
- добре мотивує учасників;
- вчить контролювати почуття та емоції;
- на ділову гру витрачається більше часу, ніж на лекцію, зате і досвід, отриманий з емоційним задоволенням, запам’ятовується надовго.

Будь-яку ділову гру можна розглядати не тільки з точки зору теми самої гри, але й з точки зору розподілу ролей у команді, проблеми лідерства, прийняття рішень, планування, вирішення конфліктів і т.д.

Ділові ігри розробляються тими, кому це в певний момент потрібно; відповідно, якщо потрібно вам, то ви цілком спроможні це зробити. Головне — чітко усвідомити мету, не бачити перешкод, вірити в себе!

більшість просто піде, гримнувши дверима.

Психологи радять:

Пограйте в “піддавки”. Можливо, з багатьма завданнями ви впораєтесь і самостійно, але іноді корисно організувати дискусію. Так ви даєте колегам зрозуміти, що їхні ідеї чогось варті, а підтримка значуща для вас.

...чоловіком, коли між вами стануть гроші і влада.

Ви стали головною в сім’ї, залізною леді, що впевнено підкорює сходинку за сходинкою. А чоловік ані трохи не змінився. Якщо не зважати на те, що став “нижчим за вас на голову”.

Тут можливі два варіанти: або миттєвий – розлучення і дівоче прізвище, або хронічний – тиха антипатія, що часом виривається на поверхню бурхливими сварками.

Але ж якщо передбачити розвиток подій і включити свого чоловіка у досягнення своєї мети, все може скластися інакше.

Психологи радять:

Пограйте в гру під назвою “На роботі начальник я, а вдома – ти”. Переступаючи поріг оселі, залиште свій командирський голос за дверима; ви вже не керівник, а дружина. Якщо будете “грати” за правилами, то і чоловік підтримає вас, продемонструвавши, хто вдома хазяїн. Скажімо, нарешті відремонтує кран або більше часу почне приділяти дитині.

Розповідайте йому про те, що відбувається у вас на роботі, час від часу вводячи фразу, що вам так все вдається завдяки його підтримці. Не забувайте, що почуття власної значущості – сильна річ, а в чоловіків особливо!

ЦІЛЕВАЖЛИВІ УТОЧНЕННЯ

● Якщо мета надто велика.

Вашим девізом повинно стати “Великого слона потрібно їсти маленькими шматочками, щоб не вдавитися!” І навіть секретарка може “дорос-

ти” до “розмірів” директора, якщо розіб’є одну величезну мету на декілька менших. Спочатку “відкусить” ось цей маленький, але дуже апетитний шматочок – станьте вчителем. Тепер “скуштуйте” інший, ще солодший – станьте вчителем вищої категорії. Потім переходьте до “поїдання” наступного ласого шматочка – заступника директора...

Так, не поспішаючи, ретельно “пережовуючи” і “перетравлюючи” посаду за посадою – дивишся, і “з’їсте” всього слона – від хобота до кінчика хвоста. Не забувайте, кожен “шматочок” – мікромету складати і тестувати за вже знайомими правилами.

● Якщо мета надто мала.

Вашим девізом має стати: “Не розтрачуватися на дрібниці!” Спитайте себе: “Що дасть мені ця мета, коли я її досягну?”. Скажімо, мета – скакнути з першої категорії на вищу – легко досягана і цілком реальна. Чи багато змінить вона в моєму житті? Скоріше за все, ви і не помітите різниці і, що найприкріше, не відчуєте смаку перемоги.

До речі, іноді надто маленька мета свідчить про велику невпевненість у собі – а це бридке почуття коштувало кар’єри не одній жінці. Спробуйте позбавитися невпевненості і не бійтеся зробити своєю метою “Стати директором”. А на шляху все одно постоїте на сходинці вчителя вищої категорії.

А далі? Ну, а далі, дорогі наші ЦІЛЬні особистості, якщо ви провели свою ціль по всіх пунктах, пройшли всі хитро розставлені пастки і ні разу не спіткнулись, з вами почнуть відбуватися неймовірні речі.

У цьому і полягає психологічний феномен цілі – якщо трохи напружитись із формулюванням, то потім можна розслабитись – вона почне працювати сама по собі!

Визначте собі ЦІЛЬ, уважно приЦІЛЬтесь і стріляйте! Влучних вам по-падань!

ШКОЛА – НАЙУЛЮБЛЕНІШЕ МІСЦЕ ДЛЯ КОЖНОГО

Знання – це скарб, а вміння вчитись – ключ до нього.

Багато є на світі різних шкіл, що назавжди лишаються в пам'яті вихованців затишним берегом дитинства у вирі життя. Таким навчальним закладом є середня загальноосвітня школа № 43, розташована в Солом'янському районі м. Києва.

В основі концепції школи лежать поняття Особистості, Життя, Освіти. Зусилля педагогічного колективу спрямовані на виховання творчої, допитливої особистості, яка любить природу, світ, вірить у свої сили. Вчителі перебувають у постійному пошуку форм і методів, щоб учні вчилися учитися, створюючи свою картину світу в процесі творчої праці. Сучасність диктує нові вимоги до вчителя, бо з транслятора знань він перетворився в організатора та координатора самостійної пізнавальної діяльності; він формує в учнів соціальну компетенцію, бо “Мудрий не той, хто знає багато, а той, чиї знання є корисними”.

Педагогічний колектив налічує 59 фахівців. Серед них учителів вищої категорії – 31; I категорії – 14; II категорії – 8; спеціалістів – 3; молодих спеціалістів – 12; один вчитель зі званням “Заслужений учитель України”; учителів без вищої освіти – 3.

Тут навчається **890** учнів у **28** класах. З 5-го класу починається вивчення другої іноземної мови (англійська, німецька); з 8-го класу профілізація за двома напрямками (гуманітарний, математичний); з 10-го класу створено педагогічний клас соціально-гуманітарного напрямку.

Діє в школі й учнівське самоврядування “*Вертикаль*”. Що це таке? “*Вертикаль*” – це добровільне неполітичне об'єднання старшокласників СЗШ № 43, яке діє відповідно до мети та настанов (їх розроблено старшокласниками).

Настанови діяльності молодіжної організації “*Вертикаль*”:

- свобода світогляду
- безпечне дозвілля
- права дітей
- проти виконання незаконних наказів
- захист культурної спадщини
- законне право на повагу
- гарант прав свободи слова
- вільне вираження своїх переконань
- вільний розвиток особистості

Наталія ЛАЗЕБНИК

Директор середньої загальноосвітньої школи № 43 м. Києва

Директор школи, ліцею, гімназії № 62004,

З ІСТОРІЇ ШКОЛИ

У 1952 році в Залізнично-му районі на вул. Преображенській, 17 було відкрито середню школу № 43.

У 1979 році в школі навчалося **1360** учнів по **47** учнів у класі. Задовольнити вимоги свого мікрорайону школа не могла. Тому в 1986 році було добудовано другий корпус зі спортивним та актовими залами, навчальними кабінетами, ідальнею. У 1987 році школа приймала **1605** учнів і продовжувала працювати у дві зміни. З 2001 по 2003 рік проводилася реконструкція першого корпусу. Історичні віхи розвитку середньої загальноосвітньої школи № 43 висвітлено на стендах музею "Пам'ять", над створенням якого працювали педагоги, учні та ветерани ВВВ.

Після реконструкції в школі створені всі умови для навчання та виховання учнів. Загальна кількість класних кімнат **44**. *Навчання проходить за кабінетною системою.*

ГІМН ШКОЛИ

Слова Катерини Третяк
Музика Віри Лабінської

*Мов голубка сизокрила,
Гарна, як ніколи,
Розквітає Україна.
З нею – рідна школа.*

*В найчарівнішому краї,
В Києві чудовім
Гарно й весело нам вчитись
В найріднішій школі,*

Приспів:

*Є найкраща в світі школа –
Сорок третя, сорок третя.
Затишна, мов рідний дім,
Добро й знання несе усім.*

*Учні йдуть до школи радо,
Знаючи, що там розрадить
Гарна, мов квітуха вишня,
Любих вчителів усмішка.*

*Тих, що так нас розуміють
І навчати мудрості уміють,
Що похмурий день завзято
Перетворюють на свято.*

Приспів

*І нехай вересневої днини
І ще довгі літа перший дзвоник дзвонить!*

Об'єднання сприяє розвитку молодих людей для досягнення інтелектуального, громадського та духовного потенціалу та особистості як громадян України, членів українського суспільства.

У клубі "Планета XXI століття" учні мають змогу листуватися з однолітками інших країн (Німеччина, Англія, Росія), що дає змогу розширити знання про мову та культуру цих народів. Підтримуємо дружні стосунки з Ноєштатським відділенням благодійного фонду "Діти Чорнобиля" (Німеччина), у рамках якого відбуваються щорічні обміни делегаціями дітей.

Підписано угоду про співпрацю з Васильківською середньою загальноосвітньою школою № 1. Педагоги, учні, батьки обох шкіл із задоволенням обмінюються вітаннями до професійних свят, методичними знахідками, візитами з концертами та подарунками.

Традиційними стали посвята в школярі, інтелектуальний марафон, захист робіт МАН, предметні тижні, День учнівського самоврядування, фестиваль юних талантів "Веселкове розмаїття", конкурси-виставки малюнків, творчих робіт, газет, плакатів, випуск шкільної газети "Вертикаль", спортивні турніри, дні шкільної родини, КВК, конкурси "Козацька доблесть" та "Міс школи № 43".

Сьогодні школа – це два сучасних комп'ютерних класи, обладнані мультимедійною системою, два спортивних зали, також обладнано новий спортивний майданчик зі штучним покриттям, ігровий комплекс для молодшої школи. Створено містечко вивчення правил дорожнього руху. Актовий зал може вмістити **400** осіб.

ПОЧАТКОВА ШКОЛА “ЕКОЛОГІЯ І КУЛЬТУРА”

Управління
школою

Життя учнів у школі мусить бути найповнішим, задовольняючи, по змозі, всі здорові потреби їх, причому учні мусять бути не лише споживачами, а й продуцентами.

Григорій Ващенко

“Діти не готуються жити в майбутньому, а вже зараз живуть повноцінним життям”, “Дитина пізнає навколишній світ через пізнання себе”, “Вчитель та учень повинні рости разом” – такі принципи організації навчально-виховного процесу в приватній загальноосвітній школі I ступеня “Екологія і культура”, директором і засновником якої є Ігор Васильченко.

При заснуванні школи за мету взяли утворення такого навчального закладу, який би забезпечив умови для всебічного гармонійного розвитку кожного учня в єдиному навчально-виховному просторі (сім’я – школа), побудову навчально-виховного процесу на основі ігрової діяльності; духовне виховання, яке виявляється у відповідальному активному ставленні до оточуючих людей, навколишнього середовища та себе особисто; екологічне виховання, яке виражається у відповідальному ставленні до навколишнього світу.

Школа гарантує індивідуальний підхід в умовах міні-класів; отримання державних стандартів у розвивальних програмах навчання; додаткові предмети, спрямовані на загальний розвиток дитини; мережу

гуртків та факультативів для реалізації творчих потреб дитини.

Програма розвивального навчання дає змогу розкрити інтелектуальний потенціал учнів, привчає до розумої праці. В умовах міні-класів учителі мають можливість впроваджувати роботу в групах, у парах та індивідуальну роботу. Розвивальне навчання сприяє розвитку критичного мислення, впевненості учнів у своїх можливостях.

Під час перебування учнів у школі у другій половині дня приділяється увага не тільки якісному виконанню домашнього завдання, а також розвитку особистих творчих здібностей. Це здійснюється на заняттях у гуртках різноманітної спрямованості та під час індивідуальних занять, що впливають на гармонійний розвиток дитини як особистості, здатної до самовираження та реалізації своїх задумів у повсякденному житті.

Концепція школи “Екологія і Культура” полягає в пошуку шляхів розкриття здібностей, потенцій, свого місця в житті. Формування активної особистої позиції та екологічної свідомості учнів – це:

Ігор ВАСИЛЬЧЕНКО

Директор приватної загальноосвітньої школи I ступеня “Екологія і Культура” м. Києва

Директор школи, лицею, гімназії № 6/2004,

ДІТИ ПРО ШКОЛУ

— Моя школа називається «Екологія і Культура». У ній розвивальна програма — за допомогою схем на математиці можна розв'язати найскладнішу задачу.

Як це не смішно, але найбільший клас у школі складає п'ятнадцять чи шістнадцять чоловік, а найменший — усього п'ять, це мій четвертий клас, у якому я вчуся.

Якщо б у школі було дванадцять класів, я вчився б до самого останнього, тому що взагалі мені ця школа подобається і я не хочу звідси йти і переходити у п'ятий клас.

Дмитро Бернасоський, 4 клас

— Є різні школи. Гарні і не дуже. Але мені сподобалась ця. Я хвилювався, коли вступив до неї. Мені подобається наш учитель. Уроки також дуже гарні. Мені подобаються всі діти.

Михайло Костюк, 4 клас

— Я люблю школу, тому що вона мене навчає розуму. Наша школа гарна, і вчителька у нас гарніша, ніж світ. Я хочу дуже, щоб усі одержували добрі оцінки.

Дарина Відякіна, 2 клас

— Ця школа найкраща з усіх. Я люблю цю школу. Мені подобається тут вчитися. Я хочу, щоб було побільше дискотек, щоб ми на фізкультурі грали в піонербол, баскетбол. Щоб з природознавства давали менше завдання, щоб була більша перерва, щоб більше кататися на перилах. Я люблю вчителів. Я ніколи не забуду цю школу.

Катерина Шаповал, 3 клас

— Легко і весело ми ходимо до школи. Мені дуже подобаються наші вчителі, бо вони дуже гарно нас навчають. Багато гарних свят відбуваються в нашій школі, до яких ми готуємось разом з нашими вчителями. У свою школу я завжди йду з задоволенням.

Олексій Тихонюк, 3 клас

— Я хочу, щоб такими цікавими уроки залишались назавжди, які ведуть такі добрі вчителі. Щоб ніхто не брехав. Щоб ніхто нікого не кривдив. Залишайся, школо, такою!

Дар'я Васильченко, 2 клас

А ОСЬ ЩО КАЖУТЬ БАТЬКІ

Мій син уже третій рік тут вчиться; вважаємо, що нам дуже пощастило, бо отримали саме те, що шукали: високий рівень навчання, особистий підхід у навчально-виховній роботі, гарні стосунки між учителями й учнями. Дуже важливо, що діти навчаються відповідальності. Навчання стає цікавим спільним процесом. На базі школи працює велика кількість гуртків різної спрямованості. А головне — неймовірна самовідданість вчителів, їхня невичерпна творча енергія, яка надихає і сприяє розвитку здібностей і дітей, і навіть батьків.

Т.М. Петрова

Мне нравится школа «Экология и Культура». Если меня спросят — почему? Да прежде всего потому, что моя дочь рвётся в школу, в свой класс. Ей интересно. А я считаю, что если учителя умеют работать с детьми и детям нравится учиться — это уже хорошо.

А.Н. Поплавський

Для всех родителей, любящих детей, — эта школа просто клад!

Наш ребенок и слышать не хотел о школе, пока не пошел в первый класс, после чего он полюбил ее, и всех учителей, и деток. Мы не волнуемся за уровень знаний своего ребенка, мы уверены, что он их получит, и домашнее задание будет сделано. Мы очень рады, что 3 года назад отправили своего ребенка именно в эту школу! Побольше бы таких школ! И таких преподавателей! Спасибо вам огромное за заботу о наших детях!

Е.В. Старченко

- особистісне сприйняття (“стосується мене особисто”);
- особистісна зацікавленість (“мені це цікаво”);
- особиста відповідальність (“якщо не я, то хто?”);
- глобальне сприйняття (“я — громадянин Всесвіту”);
- цілісність, синтетичність світосприймання (“Світ єдиний”);
- пріоритет культурних цінностей (“усвідомлення Краси врятує світ”);
- діалектичність (“все може бути”).

Учителям надається свобода для творчої подачі навчального матеріалу. Кожному учню тут приділяється увага, не залишаються непоміченими здібності, які розвиваються протягом навчання.

У школі «Екологія і Культура» створено комфортні умови для розвитку творчості учнів та вчителів. Атмосфера дружної сім'ї у ставленні вчитель - учні - батьки - вчителі. Вчителі зазначають, що цікаво працювати в класі, де завжди знаходяться яскраві, неочікувані відповіді.

Сьогодні школа “Екологія і Культура” це —

- перебування дітей з 8.15 до 18.00 (19.00);
- триразове гаряче харчування;
- кількість дітей у класах — до 15 осіб;
- робота за програмами розвивального навчання;
- курс “Формування образного мислення”;
- співпраця вчителя з вихователем;
- психологічна служба для дітей, батьків, учителів;
- екологічний наметовий літній табір.

АКОРДИ ТВОРЧОСТІ: ШКОЛА З ПІСНЕЮ ПЕРЕПЛЕЛИСЬ

Управління
школою

«Дім, який побудував Джек» є чудовою казочкою, аналогом якої є ще цікавіша казка про школу № 259. «Ми будували, будували і нарешті побудували», — ця крилата фраза Чебурашки знайшла своє втілення в школі, десь усередині 90-х, але цьому передували роки копіткої праці з підбору колективу — як педагогічного, так і обслуговуючого, колективу однодумців, колективу, у якому, безперечно, є виняткові постаті, але в основному звичайні, закохані в роботу люди, які всі разом і є візиткою школи.

Наше кредо: школа повинна вчити всіх — і гарних учнів, і не дуже, дітей вірцевої поведінки і не зовсім, тих, хто відвідує школу, і тих, хто не хоче цього робити, дітей талановитих і звичайних. *Школа завжди «підбирала» всіх дітей, яких позбувалися інші навчальні заклади.* Ніколи, наголошую, ніколи ми не ставили за мету створити елітну школу (чи, як зараз кажуть, школу нового типу) або елітні класи, виходячи з того, що діти є такими, якими їх створили ми, дорослі, і такими їх треба сприймати — з усіма вадами і чеснотами. *Виховати, навчити і випустити з елітної школи медаліста набагато легше, ніж зі звичайної, бо в першій більшою мірою обрані, добре підготовлені діти (до речі, підготовлені тією ж загальноосвітньою школою, рідко який елітний заклад вчить з*

1 по 9 клас), а в звичайній школі це зробити набагато важче: це потребує величезної майстерності, такту, наполегливості, уміння співпрацювати з дитиною і знаходити спільну мову з колегами по роботі.

Розпочиналося все далекого 1986-го, коли школа за 3-4 дні до початку навчального року зі звичайної перетворилася на «Чорнобильську», для дітей з послабленим станом здоров'я, школою, яка стала базовою для дітей і вчителів, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Школа на той час була найбільшою в Україні за кількістю дітей (навчалося 3500 дітей і працювало близько 250 вчителів). Керувати такою школою, працювати і навчатися в ній було важко, тому через деякий час, зважаючи на неодноразові звернення адміністрації школи, завдяки втручанням Уряду України, поруч було збудовано ще одну школу, до якої перейшла вчитися і працювати половина дитячого та вчительського колективу. Особливі умови, у яких опинилася школа від початку своєї діяльності, вимагали, в першу чергу, коригування навчальних програм в умовах, практично, постійного (протягом всього навчального року) лікування дітей і вчителів.

Олександр
ЮРКО

Директор ЗНЗ №259
м. Києва

А чи знаєте Ви, що Олександр Володимирович співав разом із Володимиром Семеновичем Висоцьким

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2004,

На фото: наші діти в Криму та у шкільних класах

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2004,

До 2003 року включно школа відправляла дітей і вчителів на лікування та оздоровлення на Кубу, в Німеччину, Францію, Нідерланди і всі «чисті» куточки України, причому до 1998 року школа як юридична особа (про що свідчать рахунки в банку і власна бухгалтерія) сама домовлялася і підписувала угоди на лікування і оздоровлення дітей та дорослих за кордоном і в Україні. Пізніше цим займалися «чорнобильські» управління держадміністрацій міста, громадські міжнародні організації: «Молодіжний Чорнобильський фонд», «Діти Чорнобиля», «Допомога родинам Чорнобиля» тощо. Підключення громадських організацій дало можливість лікувати і оздоровлювати «дітей-киян» — дітей, що не мають чорнобильських посвідчень

У зв'язку з тим, що в школі навчалася величезна кількість дітей, евакуйованих з м. Прип'яті і 30-кілометрової зони, нас постійно відвідували іноземні і «рідні» делегації медиків, соціологів, психологів, кінематографістів, вчених-атомників і т.ін. Після досліджень і розмов резонно виникало питання: коли і як у школі відбувається навчальний процес, бо одночасно виїздили більше 100-150 дітей і від 10 до 15 вчителів.

Важко перелічити все зроблене адміністрацією для навчання, виховання дітей і роботи вчителів. **Кілька прикладів:**

- ми домоглися того, що при масовому виїзді дітей у лікувальних і оздоровчих закладах, де вони перебували, було організовано щоденне навчання дітей з основних дис-

циплін шкільного курсу як учителями, які їх супроводжували, так і вчителями місцевих шкіл;

- при виїзді з дітьми на оздоровлення або лікування вчителі вважалися на роботі і їм виплачувалася зарплата;
- у школі, ще задовго до нововведення, які зараз практикуються, було введено диференціацію за урочними годинами: в 1-3 класах – 35 хвилин, в 5-8 класах – 40 хвилин, в 10-11 класах – 45 хв.;
- зменшено кількість дітей у групах подовженого дня;
- відкориговано і затверджено в МОН у бік зменшення навантаження програму з математики, фізики, фізкультури, біології;
- на Кубі, в таборі Тарара, де лікувалися важкохворі діти, за ініціативою батьків, дітей і вчителів або осіб, що супроводжували дітей, було відкрито школу.

Загалом **2651 випускник**, з яких **143 медалістів**, *доробок школи за роки її роботи.*

Всі ці роки працює в школі заступник директора з навчально-виховної роботи, методист-кореспондент, відмінник освіти України **Полька Іван Дмитрович**. Загальний улюбленець і дітей, і вчителів школи, автор багатьох публікацій, методичних розробок, незмінний «позаштатний співробітник» Міжрегіонального інституту удосконалення вчителів, який щорічно проводить на базі школи навчальні семінари. Це про таких людей кажуть: «Учитель від Бога». Додам – «керівник від Бога». Сміливо можна говорити про те, що поки такі вчителі, як він, і такі керівники, як він, є в школі, працювати і читися у нас буде комфортно.

А взагалі, небагато в школах залишилося вчителів, для яких робота є сенсом життя, Учителів з великої літери. Молодь, яка приходить до школи (її занадто мало), у більшості приходить не працювати, а заробляти. Але дуже швидко до неї приходить

прозоріння, що в школі заробити неможна і тому, як у пісні*:

Когда студент педвуза в школу первый раз приходит,

Он не желает знать и что, и как ему читать.

Зато он хочет знать, что будет получать,

И раз услышав – не придет опять.

Учитель біології **Бондаренко Зоя Петрівна** працює за авторською програмою, її досвід вивчено Міжрегіональним інститутом удосконалення вчителів. Взагалі чудових вчителів в школі багато. Це і вчитель географії **Пестушко О.М.**, і вчитель української мови і літератури **Хоменко В.Ф.**, і вчитель іноземної мови, ветеран педагогічної праці **Федорова Л.І.**, прекрасні вчителі початкової школи **Рябченко З.Г.**, **Клименко А.А.**

Я люблю свою школу. У ній відчуваєш себе, наче вдома. Знаєш кожен закуток, все на своєму місці, багато років знаєш кожного вчителя і розумієш, що від нього можна вимагати, а що ні. За роки роботи в школі тебе знає весь мікрорайон, бо практично в кожній квартирі є наші учні. Зараз у школі вчиться друге покоління – діти наших перших випускників. З одного боку, з ними працювати складніше, бо часи змінилися, з другого – легше, бо є постійний зв'язок з батьками.

Школа – це на все життя.

Свою судьбу, коллеги,

все связали мы со школой.

Пусть очень трудно, но...

Другой нам доли не видать.

И если жизнь ломать

И снова начинать,

Свою работу выбрал бы опять.

* Від редакції: автором і слів, і музики є Олександр Володимирович Юрко.

Управління
школою

ІНТЕРНАТИ В ЦЕНТРИ УВАГИ МОНУ

Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, розроблено на виконання статті 9 Закону України “Про загальну середню освіту”, Закону України “Про загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004,-2008 роки” та інших нормативно-правових актів з питань розвитку загальної середньої освіти та захисту прав дітей.

В Україні за даними Державного комітету статистики функціонує **96** дитячих будинків на **7,7** тис. місць, де проживає понад **6** тис. дітей; **52** школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування на **15** тис. місць, в яких проживає і навчається понад **13** тис. вихованців.

Потребують врегулювання питання створення, реорганізації, ліквідації, функціонування, матеріально-технічного та кадрового забезпечення інтернатних навчальних закладів, умов їх комплектування, медичного, психологічного та юридичного обслуговування дітей зазначеної категорії.

Все це зумовило розроблення *Положення про інтернатні навчальні заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.*

Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування забезпечить нормативно-правову базу для функціонування усіх типів інтернатних навчальних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; врегулює відносини, що виникають у зв'язку з наданням і забезпеченням органами

державної влади гарантій соціального захисту прав дітей цієї категорії, буде сприяти їх ранній соціалізації та медико-психологічній реабілітації.

У зазначеному Положенні визначено *типи інтернатних навчальних закладів, порядок їх утворення і комплектації, організаціїно-правові основи діяльності закладу, особливості організації навчально-виховного процесу, права, обов'язки та соціальні гарантії учасникам навчально-виховного процесу, управління навчальним закладом та його фінансово-господарською діяльністю.*

У своїй діяльності інтернатні заклади для дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування керуються: постановою Ради Міністрів Української РСР “Про загальноосвітні школи-інтернати, дитячі будинки та інші інтернатні заклади” від 14.02.84 № 83, постановами Кабінету Міністрів України “Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 5.05.94 №226, “Про затвердження положення про загальноосвітній навчальний заклад” від 04.06.2000 №964, “Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів” від 26.08.2002 №1243, “Про затвердження положення про дошкільний навчальний заклад”, від 01.09.2003 №688, Положенням про загальноосвітню школу-інтернат та загальноосвітню санаторну школу-інтернат, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.06.2003 та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 27.06.2003 № 525/7846.

Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства України з питань сім'ї, дітей та молоді “Про затвердження Положення про дитячі будинки і

**Микола
КЛИМЕНКО**

Начальник відділу нормативного забезпечення управління нормативного забезпечення та зв'язків з регіонами Міністерства освіти і науки України

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2004,

загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування” від 21.09.2004, № 147/460 зареєстрований Міністерством юстиції України 07.10.2004, за № 12789877.

Державна реєстрація зазначеного Положення сприятиме здійсненню єдиної державної політики у галузі дошкільної, загальної середньої освіти, забезпечувати-

ме виконання відповідних Законів України, державних програм, постанов Кабінету Міністрів України щодо створення належних умов для утримання, навчання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та забезпечення їх соціального захисту.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО У СПРАВАХ
СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ
УКРАЇНИ

№ 747/460

НАКАЗ

21.09.2004,

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
07.10.2004, за № 1278/9877

Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

З метою реалізації державної політики в галузі освіти, виконання Законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту"

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (додається).

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити виконання вимог цього Положення.

3. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти України від 13.05.93 №137 "Про затвердження Положення про навчально-виховні заклади для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 01.09.93 за №121, а наказ Міністерства освіти і науки України від 27.04.2004, №339 "Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування" скасувати.

4. Адміністративно-господарському департаменту (Ханюк В.А.) зробити відмітку про відміну

наказу Міністерства освіти і науки України від 13.05.93 №137 "Про затвердження Положення про навчально-виховні заклади для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01.09.93 за № 121, та наказу МОН України від 27.04.2004, №339 "Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування".

5. Опублікувати наказ в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України" та помістити на веб-сайтах МОН України та Мінсім'ядитимолодь України.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки України *Огнев'юка В.О.* та заступника Міністра України у справах сім'ї, дітей та молоді *Кияницю З.П.*

Міністр освіти і науки України **В.Г. Кремень**

Міністр України у справах сім'ї,
дітей та молоді

В.І. Довженко

**МОЖНА ПРИДБАТИ ЗБІРНИК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ
ДОКУМЕНТІВ "ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА"**

Центром освітніх технологій з дозволу Міністерства освіти і науки України вперше видано збірник нормативно-правових документів у галузі освіти.

До першого тому збірника ввійшли міжнародні правові акти, закони України, Укази та розпорядження Президента України, рішення Конституційного Суду України. У другому – постанови Кабінету Міністрів України в галузі загальної середньої, позашкільної та дошкільної освіти.

Третій том збірника, до якого включено чинні нормативно-правові акти Міністерства освіти і науки України та інших центральних органів виконавчої влади з різних аспектів забезпечення діяльності зазначених галузей освіти, виходить з друку найближчим часом.

З приводу придбання збірника звертатись за адресою: м. Київ, б-р Т. Шевченка, 56, кімната 5-та за телефонами: **(044) 234-80-15**. Електронна адреса: lv_center@ukr.net.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК СТАТЕЙ ЖУРНАЛУ “ДИРЕКТОР ШКОЛИ, ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ” ЗА 2004, РІК

Держава і освіта

- Віртуальний полілог.** *Духовність нації й позиція керівника школи*
- Ольга Виговська.** Духовна сутність школи: особистісний вимір 5'2004, с.25
- Думки учасників** Конгресу української інтелігенції 4'2004, с.12
- Віталій Ульшин.** Виховання духовності – глобальна проблема людства. 5'2004, с.14
- Патріарх Філарет.** Чи може існувати держава без міцної духовної основи. 1'2004, с.21
- Георгій Філіпчук.** До консолідації українського суспільства. 4'2004, с.11
- Галина Шевченко.** Духовність особистості в контексті сучасного світорозуміння. 5'2004, с.4
- Визначаємо пріоритети**
- Борис Коротяєв.** Якою має бути сучасна педагогіка 5'2004, с.22
- Отець Павел.** Духовний розвиток людини – це свята справа 5'2004, с.21
- Олександр Проказа.** Педагогічні роздуми про «мирне співіснування» науки і релігії 5'2004, с.10
- Рівний доступ до якісної освіти:** МОН звітує та рекомендує. 4'2004, с.4
- Соціологічне опитування.** Держава, суспільство, релігія: ставлення молоді. 1'2004, с.26
- Віктор Суков.** Модель державно-громадського управління освітою: Досвід. Пошуки. Проблеми 2-3'2004, с.17
- Валентин Тесленко.** Освіта Донеччини 2-3'2004, с.4
- Віталій Трещов.** Реформування системи освіти “Пальма Мерцалова” – символ Донеччини 2-3'2004, с.12
- Виставка-презентація “Освіта України” 5'2004, с.36

Круглі столи рубрики “Держава і освіта”

- Круглий стіл.** *Духовність народу і українська школа: фактори творення духовності.* 1'2004, с.4
- Ірина Барматова.** Спроба духовного виховання 1'2004, с.15
- Іван Бех.** Як виховувати духовні цінності 1'2004, с.9
- Наталія Буценко.** Здоров'я – дзеркало духовності 1'2004, с.14
- Ольга Виговська.** Переглянемо свої позиції 1'2004, с.19
- Олена Гордієнко.** Стратегія суспільного дозрівання 1'2004, с.17
- Лідія Даниленко.** Ціннісне кредо директора 1'2004, с.14
- Лілія Донська.** Гроші і духовний розвиток 1'2004, с.14
- Валерій Киричук.** Наука – школі 1'2004, с.19
- Василь Кремень.** Розвитку духовності немає альтернативи 1'2004, с.4
- Олександра Савченко.** Духовність і зміст шкільної освіти 1'2004, с.6
- Дарія Спіжева.** Шкала духовності молоді 1'2004, с.12
- Василина Хайруліна.** Етика духовних засад як шкільний предмет 1'2004, с.11
- Ірина Чернуха.** Крокуємо у майбутнє 1'2004, с.13
- Галина Шевченко.** Інститут духовного розвитку в Україні 1'2004, с.8

Інтерв'ю рубрики “Держава і освіта”

- Різномисліє при єдинодушії: збережімо свою конфесійну незаангажованість. *Інтерв'ю головного редактора журналу О. Виговської з Патріархом Філаретом* 5'2004, с.32

Інноваційна школа

- Реформуємо школу**
- Світлана Бойко.** Реформування школи починається з бібліотеки 5'2004, с.60

Ольга Виговська. У чому сила севастопольської школи	5'2004, с.38
Марія Лапенюк. Кадрові питання та шляхи їх вирішення	5'2004, с.47
Валентина Мустафіна. Науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу в гімназії	5'2004, с.54
Вріз. Звітують кафедри гімназії: "Школа власних відкриттів" – програми захисту творчих робіт учнів	5'2004, с.59
Світлана Капранова. Інтернет-центри: портрет у бібліотечному інтер'єрі	6'2004, с.10
Людмила Олексієва. Білінгвальна освіта – крок до інтеграції в європейській освітній простір	5'2004, с.50
Раїса Семенова. На шляху створення єдиної інформаційно-освітньої системи	5'2004, с.40
Любов Бездверна. Розвиток обдарованості на уроках біології	2-3'2004, с.41
Олександра Ванярха. Курахівський навчально-виховний комплекс	2-3'2004, с.43
Тамара Величко, Тамара Березовська. Позашкільна освіта має своє майбутнє	2-3'2004, с.65
Тетяна Ігнатова. Методичне забезпечення роботи з обдарованими в умовах установи нового типу	2-3'2004, с.32
Тетяна Козлова. «Ерудит» готує майбутніх науковців	2-3'2004, с.35
Вадим Лунячек. Інформатизація загальної середньої освіти України: необхідність зміни пріоритетів	4'2004, с.50
Іван Осадчий. Модель регіональної виховної системи: районна асоціація дитячих організацій Ставищенщини "Крона".	4'2004, с.33
Лариса Потьомкіна. Розвиток математичних здібностей учнів: точка зору вчителя	2-3'2004, с.37
Ольга Радіонова. «Ерудит» – заклад для обдарованих	2-3'2004, с.26
Олена Труфанова. Виховна робота з обдарованими Українські студенти під покровительством Кирила і Мефодія	2-3'2004, с.70
Наталія Флікта. Освоюємо інформаційні технології	2-3'2004, с.51
Становлення педагогічних бібліотек	
Ірина Хемчян, Василь Деревінський. Освітнянські бібліотеки у становленні національної школи	6'2004, с.15
Віктор Шаталов. Право на виховання: роздуми педагога-новатора	2-3'2004, с.67
Надія Шиян. Профільна сільська школа: проблеми та перспективи	4'2004, с.44
Оксана Ясинська, Микола Михайліченко. Білінгвістичне навчання в Україні: передумови виникнення і розвиток	4'2004, с.39
Виставка – презентація «Освіта України»	5'2004, с.36

Круглі столи рубрики "Інноваційна школа"

Віртуальний круглий стіл. Молодь і наука: педагогічний супровід розвитку обдарованих	2-3'2004, с.54
Круглий стіл. Хто має право викладати	4'2004, с.18
Круглий стіл. Семестрово-цикло-блочна система навчання. Московські директори у Київській школі	4'2004, с.23
Круглий стіл. Розбудовуємо українську школу в російськомовному середовищі: виховання патріотів	5'2004, с.65

Інтерв'ю рубрики "Інноваційна школа"

Соловейчиківські читання в Москві. – Інтерв'ю Ольги Виговської з Артемом Соловейчиком і Софією Лисенковою	4'2004, с.16
	4'2004, с.22

Педагогіка школи

Тетяна Антоненко. Ціннісно-сміслові настанови особистості: теоретичний аспект	1'2004, с.37
--	--------------

Віктор Антонов. Майбутні лікарі навчаються в ліцеї	2-3'2004, с.176
Ніна Астанова. Донецька профільна гімназія – школа співдії культур	2-3'2004, с.194
Валентина Гарькава. Українська гімназія – дім радості	2-3'2004, с.159
Альбіна Герасимова. Про атмосферу і ставлення до дітей: від казки до реалій	1'2004, с.53
Дослідження. Досвід. Впровадження. Розповсюдження	
Микола Левшин, Юрій Прохур, Ренат Ріжняк, Тетяна Фурсикова. Шляхи реалізації інтеграційного підходу як чинника особистісно-орієнтованого навчання	6'2004, с.19
Наталія Граненко. Поточне або тематичне оцінювання: що підказує європейський досвід?	6'2004, с.22
Валентина Дзябенко, Галина Ковганич. Виховання культури миру: цінності та служіння суспільству	6'2004, с.28
Ольга Жукова. Рання профорієнтація на психолого-педагогічну професію	2-3'2004, с.201
Людмила Ісакієва. Школа: реалії, пошук, здобутки	2-3'2004, с.163
Олександр Меняйленко. Реалізація педагогічних впливів в автоматизованих навчальних системах – підходи і вирішення	1'2004, с.48
Микола Наказний. Формування здатності працювати в команді.	4'2004, с.61
Ольга Проценко. Від батьківських традицій до сучасних	2-3'2004, с.155
Пауль Пшенічка. Проект “Квазар” – організація проектно-орієнтованого навчання. Концепція та методи	1'2004, с.44
Ірина Родигіна. Формування основних груп компетентностей учнів: можливості продуктивного навчання	2-3'2004, с.180
Віра Рябченко. Потенційно обдарована дитина: виявлення та підтримка	2-3'2004, с.185
Віктор Сидоренко. Реалії та перспективи трудового навчання школярів	1'2004, с.30
Ольга Скальська. Окремі аспекти комерціалізації середньої освіти у Хмельницькій області	1'2004, с.55
Ольга Скальська. Навчання іноземної мови і психолого-фізіологічні особливості учнів	4'2004, с.54
Людмила Сотникова. Педагогічні жнива	2-3'2004, с.211
Ольга Страшко. Школа розвитку і самовдосконалення	2-3'2004, с.167
Валерій Федоренко. Гендерне мовознавство	6'2004, с.26
Василина Хайруліна. Виховна система українського коледжу: практичний аспект	4'2004, с.66
Ольга Чорна. Програма “Партнерство середніх шкіл” – обдарованим дітям	2-3'2004, с.172
Валентина Шевченко. Саморозвиток як чинник становлення творчої особистості	2-3'2004, с.142
Що я зробив, якби я був... Про що мріють школярі	1'2004, с.58
Заради миру на Землі	2-3'2004, с.214

Конференції і круглі столи рубрики “Педагогіка школи”

Ідеї гуманізації у педагогічній спадщині Володимира Короленка, Антона Макаренка, Василя Сухомлинського: міжнародна конференція у Полтавському педагогічному університеті імені В.Г. Короленка.	6'2004, с.34
Вріз 1. Володимир Моргун. Два роки українці збираються, а всі призи забирають росіяни.	6'2004, с.35
Вріз 2. Фоторепортаж міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища»	6'2004, с.39
Віртуальний круглий стіл. Державницька позиція громадянина України: славетні українці і сучасність	6'2004, с.4

Управління школою

Академія майстерності керівника: підвищуємо кваліфікацію	
Світлана Вековшиніна. Біоетика як світогляд сучасної людини	4'2004, с.93

Олена Гордієнко. Біоетика – нові обрії здорового життя	4'2004, с.87
Валентин Кулініченко. Здоров'я як цінність.	4'2004, с.90
Євген Ткачов. Педагогіка і здоров'я: роздуми директора школи	4'2004, с.95
Дослідження. Досвід. Впровадження.	
Іван Жерносек. Колегіуми в системі освіти України	5'2004, с.84
Анатолій Сологуб. Особистий щоденник як засіб самотворення учня	5'2004, с.78
Підготовка управлінських кадрів	
Надія Білик. Дидактичний модуль як організаційно-процесуальні умови процесу навчання	5'2004, с.94
Лілія Донська. Проти течії ріки, де ти керманічем на човні	5'2004,с.109
Галина Єльникова. Розвиток управлінських функцій керівника	5'2004,с.104
Ігор Жерноклеєв. Шляхи євроінтеграції у підготовці директорів середніх загальноосвітніх шкіл України	5'2004, с.90
Лідія Ніколенко. Інтеграція змісту навчання в системі післядипломної педагогічної освіти	5'2004,с.100
Підготовка педагогічних кадрів	
Володимир Бондар. Болонська конвенція: підготовка вчителя початкової школи	6'2004, с.48
Людмила Сніцар. Філософія у післядипломній освіті педагогів	6'2004, с.64
Михайло Степко. Українська освіта в Болонському процесі: досвід, перспективи	6'2004, с.42
Валентин Алфімов. Формування колективу ліцеїстів	2-3'2004,с.121
Михайло Бурда. Нові підходи до організації освіти у старшій школі. Проект концепції профільного навчання у старшій школі	1'2004, с.72
Історія – вчителька життя: яка школа, така й держава	
Ігор Ветров, Олександр Потильчак. Професійне навчання і підготовка трудових резервів в Україні в роки німецько-фашистської окупації	5'2004, с.72
Ольга Виговська. Учениця у житті – вчитель для нас. Уроки Руфіни Крижанівської.	1'2004, с.78
Вріз. “Запам'ятайте мене такою” – вечір пам'яті Руфіни Крижанівської	1'2004, с.83
Микола Конобрицький. Гімназія – осередок наукової роботи школярів	2-3'2004,с.114
Лариса Мельникова. Регіональна програма “Моніторинг якості освіти в Донецькій області”	2-3'2004, с.86
Людмила Мельохіна. Модернізація системи управління освітою	2-3'2004,с.131
Віра Овчиннікова. Внутрішньошкільний контроль на основі моніторингу якості навчання	2-3'2004,с.101
Олег Падалка. Про економічну політику школи	2-3'2004,с.138
Тетяна Палієва. Системний аналіз – одна із функцій керівника школи: управління за результатами	2-3'2004, с.94
Світлана Рудаківська. Партнери в освіті: формула успіху	4'2004, с.72
Едуард Соф'янц. Оновлення системи післядипломної педагогічної освіти: вектори перспектив	2-3'2004, с.72
Владислав Сушицький. Статус школи-побратима: навіщо він українській школі	2-3'2004,с.110
Антоніна Тушева. Гімназія у складі освітнього комплексу	2-3'2004,с.105
Лідія Чернікова. Про роботу ОіППО, методичних служб міст, районів щодо науково-методичного забезпечення загальної середньої освіти	2-3'2004, с.80
Ярослава Шкурко. Комунікативні характеристики жінки-директора: вплив на особливості управлінської взаємодії	4'2004, с.80
Ексклюзивні матеріали рубрики	
Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2004,/05 навчальний рік. – Лист МОНу №1/9-252 від 07.05.2004,	4'2004,с.101

Наказ та інструкція МОНу № 540 від 25.06.04 "Про організацію проведення контролю в умовах семестрової системи оцінювання навчальних досягнень учнів 5-11 (12-х) класів ЗНЗ" 4'2004, с.102

Наказ МОН України та Міністерства у справах сім'ї, дітей та молоді від 21.09.2004, № 747/460 6'2004, с.105

Круглі столи рубрики "Управління школою"

Актуальна тема. ЗНЗ – ВНЗ: прийом у вищі навчальні заклади Круглий стіл. Прозорі кордони середньої та вищої шкіл: інтеграція та взаємодія

Віктор Андрущенко. Як по-справжньому плекати еліту: дієві рішення, реальні кроки назустріч дітям 1'2004, с.61

Світлана Балаба. Про високорезультативну співпрацю 1'2004, с.64

Геннадій Грищенко. Гострі кути обговорюваної проблеми 1'2004, с.70

Олена Харчук. Вступні іспити: нерозв'язані проблеми 1'2004, с.66

Георгій Цимбал. Проміжний освітній підрозділ між середньою і вищою школами 1'2004, с.65

Василь Швець. Як залучити обдаровану молодь в університет 1'2004, с.68

Олег Януш. Система пільг потребує змін 1'2004, с.67

Круглий стіл. Учитель початкової школи очима професіоналів 6'2004, с.54

Віртуальний полілог. Шведська школа менеджерів: спільний проект 6'2004, с.72

Олег Бакун. Ще раз про демократію 6'2004, с.89

Ірина Барматова. Школа для всіх 6'2004, с.90

Оксана Белкіна. Бачу ціль 6'2004, с.93

Ольга Виговська. «Демократія» по-шведськи 6'2004, с.72

Микола Кот. Менеджер правової освіти: про Богдана Андрусина 6'2004, с.84

Сергій Романовський. Реалізація змісту та методів навчання в ліцеї «Інтелект» 6'2004, с.76

Візитки київських шкіл-учасниць проекту: 6'2004, с.99

Ігор Васильченко. Екологія і культура 6'2004, с.99

Наталія Лазебник. Школа має стати найулюбленішим місцем для кожного 6'2004, с.97

Олександр Юрко. Акорди творчості: школа з піснею переплелись 6'2004, с.101

Інтерв'ю рубрики "Управління школою"

Шлях директора до науки або чим може допомогти директору освітянська виставка. – Інтерв'ю з директором технічного ліцею Миколою Наказним 5'2004, с.83

Зарубіжна школа

Василь Разумовський. Фізична освіта у XXI столітті: проблеми загальної освіти школярів і якість навчання фізики 4'2004, с.106

Інтерв'ю Ольги Виговської з академіком РАН Василем Разумовським. 4'2004, с.108

Щоденник директора

Микола Кот. Педагог – збирач перлин рідного слова 1'2004, с.90

Вріз. Благословенний райський закуток – Волинь 1'2004, с.91

Голодомор – смуток душі, біль серця. *Результати конкурсу* 1'2004, с.103

Тетяна Серікова. Про педагогічні читання "Чому не прожити нам життя Героями Духу" 1'2004, с.94

Василь Сухомлинський. Одинадцять негідних речей 1'2004, с.110

Галина Щур. Адреса досвіду 1'2004, с.101

Безкоштовний Інтернет для закладів освіти 1'2004, с.93;

2-3'2004, с.38; 4'2004, с.58; 6'2004, с.71

Виставка-презентація МОНУ "Освіта в Україні" 4'2004, с.100

Сьома Міжнародна виставка навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні – 2004.» 1'2004, с.106

Восьма Міжнародна виставка навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні – 2005»	6'2004, с.47
Збірник нормативно-правових документів “Загальна середня освіта”	4'2004,с.104
Наші ювіляри	1'2004,с.112;4'2004, с.112; 5'2004, с. 89
Переможець конкурсу	1'2004,с.111
Присвоєння імені <i>Василя Олександровича Сухомлинського</i> бібліотеці	1'2004, с. 97

Ексклюзив

Ваші запитання – відповіді МОНУ	2-3'2004,с.216
Микола Клименко. На виконання Закону України “Про загальну середню освіту”	6'2004,с.104
<i>Наказ</i> Міністерства освіти і науки України від 20.05.2004, р. № 406	2-3'2004,с.217
<i>Наказ</i> МОН України та Міністерства у справах сім’ї, дітей та молоді від 21.09.2004, № 747/460	6'2004,с.105
Реформування середньої освіти: тематичний показчик статей журналу “Директор школи, ліцею, гімназії” (скорочений)	2-3'2004,с.220
Звернення редакції	2-3'2004,с.224

Наша обкладинка

Перша сторінка

Миті нашого життя	1'2004
Освіта Донеччини	2-3'2004
З найголовнішим Вас святом – початком навчального року!	4'2004
Інституту духовного розвитку людини – 5 років!	5'2004
Сергій Романовський директор київського ліцею „Інтелект”.	
Ексклюзивні умови – ексклюзивні результати	6'2004

Друга сторінка

Про проблему духовності в суспільстві й освіті говорить Міністр освіти і науки України Василь Кремень та Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет	1'2004
Звернення до освітян-донеччан Міністра освіти і науки України Василя Кременя	2-3'2004
Рівний доступ до якісної освіти: тема серпневої колегії МОНУ та предмет роздумів Павла Полянського і Віктора Андрущенко	4'2004
Нас об’єднують ідеали духовного життя. Про Луганський інститут духовного розвитку людини та його засновника Галину Шевченко	5'2004
Новорічне звернення до освітянських керівників Василя Кременя, Віктора Огнев’юка та Павла Полянського	6'2004

Третя сторінка

Духовність нації родом з берега дитинства. Адреса досвіду: Аркадіївська школа Згурівського району Київської області	1'2004
Звернення до читачів журналу	2-3'2004; 4'2004; 5'2004
Музей українознавства ліцею “Інтелект” м. Києва	6'2004

Четверта сторінка

Присвоєння імені В.О. Сухомлинського Державній науково-педагогічній бібліотеці АПН України	1'2004
Освіта Донеччини. Можливість, доведена ділом	2-3'2004
Коломийський експериментальний завод “Прут” Міністерства освіти і науки України – школам України	4'2004; 6'2004
Гімназія “Еконад” м. Києва	5'2004

“СВІЙ ДО СВОГО ПО СВОЄ!”

Як відомо, продуктивність праці і настрої багатьох в чому залежать від нашого оточення. Затишний і зручний інтер'єр сприяє позитивним емоціям і результативній праці. Саме на такий лад налаштовують меблі високого гатунку Коломийського експериментального заводу “ПРУТ”.

За останні роки підприємство отримало дипломи на IV і VI міжнародних виставках “Сучасна освіта в Україні”, диплом “Експоцентру України”, диплом лауреата торішнього конкурсу “100 товарів області” тощо. Наприкінці минулого року завод отримав “Вищу пробу” як лауреат загальнонаціонального конкурсу (з правом використання логотипу на продукції), а вже цього — директора Миколу Дорундяка за особистий внесок в оздоровлення економіки та розвиток інтеграційних процесів в Україні відзначено міжнародною нагородою “Золотий Меркурій” на VI конгресі Асамблеї ділових, творчих та наукових кіл України.

Завод підпорядковується Міністерству освіти і науки, тож і спеціалізація його тіс-

но пов'язана саме з потребами навчальних закладів. Він виготовляє і постачає різноманітне обладнання: офісні меблі, комп'ютерні, письмові, учнівські й інші столи та стільці, поворотні переносні двобічні класні дошки, столи для конференц-залів, ідальень, ліжка для гуртожитків, апаратуру для лінгафонних кабінетів, електроживлення для кабінетів фізики, хімії, електротехніки тощо. Географія поставок продукції “ПРУТу” охоплює всю Україну. Вся продукція виготовлена з високоякісного матеріалу і відповідає держстандартам. Над розробкою меблів працює група дизайнерів. Завод здійснював оснащення шкіл в областях, які постраждали від стихійного лиха. Його продукція — в корпусах Буковинської медалі, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Подільської аграрно-технічної академії, в навчальних закладах Одещини, Хмельниччини, Донеччини. На виконання державної програми комп'ютеризації навчальних закладів меблі поставлено і для комп'ютерних класів у 350-ти сільських школах Західного й Центрального регіонів України.

Приймають тут й індивідуальні замовлення — якщо вам заманулось умеблювати помешкання незвичайно, досвідчені фахівці з радістю прийдуть на допомогу.

Перспективи експериментального заводу “ПРУТ” зростають; власне, *за такими підприємствами — майбутнє нашої держави.*

У народі кажуть: краще один раз побачити, ніж сто разів почути! У цьому переконалась Олена Чинок, директор київської гімназії “Гармонія”, коли на щогорічній виставці “Освіта України” підійшла до стенду заводу “Прут” і була приємно вражена невідповідністю ціни та якості виробів: ціни низькі, а якість — найвища! У Вас, шановний читачу, є така нагода теж — знайомтеся із заводом та його виробами на 4-й сторінці обкладинки та одразу прийміть управлінське рішення — не баріться!

Директор заводу “Прут” Микола Дорундяк

